

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Nezávislost centrální banky
Central Bank Independence

Student: Bc. Iveta Polášková
Vedoucí diplomové práce: Ing. Lenka Janíčková, Ph.D.

Ostrava 2015

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Iveta Polášková**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Téma: **Nezávislost centrální banky**
Central Bank Independence

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
  2. Teoretická východiska monetární politiky
  3. Česká národní banka a její nezávislost
  4. Vybrané centrální banky a jejich nezávislost
  5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

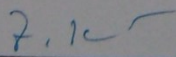
BLINDER, Alan S. *Central Banking in Theory and Practice*. Cambridge: MIT Press, 1999. ISBN 0-262-02439-X.
CUKIERMAN, Alex. *Central Bank Strategy, Credibility, and Independence: Theory and Evidence*. Cambridge: MIT Press, 1992. ISBN 97-80-2625-1447-7.
EIJFFINGER, Sylvester and Eric SCHALING. *Central Bank Independence: Theory and Evidence*. Tilburg: Tilburg University, 1993. ISSN 0924-7815.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

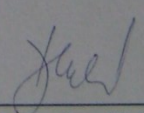
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Lenka Janíčková, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

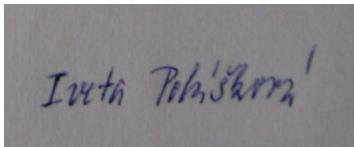

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Ostravě dne .....

Podpis .....

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat Ing. Lence Janíčkové, Ph.D. za její cenné rady a odborné vedení, kterými přispěla k zpracování této diplomové práce. Zároveň chci poděkovat své rodině za podporu a rady, kterými mě zahrnují v době mého studia.

Obsah

Obsah	3
1 Úvod	5
2 Teoretická východiska monetární politiky	7
2.1 Centrální banky a jejich vývoj	7
2.2 Funkce centrálních bank	9
2.2.1 Měnová politika centrálních bank	11
2.3 Nezávislost centrálních bank	12
2.3.1 Teoretická východiska nezávislosti centrálních bank	16
2.3.2 Typologie nezávislosti centrálních bank	19
2.3.3 Měření nezávislosti centrálních bank	22
2.4 Dílčí shrnutí	25
3 Česká národní banka a její nezávislost	27
3.1 Vývoj centrálního bankovníctví na českém území	27
3.2 Česká národní banka	31
3.2.1 Funkce České národní banky	34
3.3 Nezávislost České národní banky	38
3.3.1 Typologie nezávislosti České národní banky	41
3.3.2 Vyhodnocení nezávislosti České národní banky	42
3.4 Dílčí shrnutí	51
4 Vybrané centrální banky a jejich nezávislost	54
4.1 Národní banka Slovenska	54
4.1.1 Nezávislost Národní banky Slovenska	57
4.2 Národní banka Polska	59
4.2.1 Nezávislost Národní banky Polska	62

4.3 Maďarská národní banka	65
4.3.1 Nezávislost Maďarské národní banky	67
4.4 Německá Bundesbanka	69
4.4.1 Nezávislost Německé Bundesbanky	71
4.5 Srovnání nezávislostí České národní banky a vybraných centrálních bank	74
4.6 Současný pohled na nezávislost centrálních bank	77
4.7 Dílčí shrnutí	80
5 Závěr	82
Seznam použité literatury	87
Seznam zkratek	96
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	97
Seznam příloh	98
Přílohy	99

1 Úvod

Tato diplomová práce bude zaměřena na centrální banky, které patří k hlavním institucím každého státu a jejichž významnou charakteristikou je jejich samostatnost. Ta se rozvíjí převážně od 80. let 20. století, kdy začala být spatřována nutnost samostatné instituce, která řídí peněžní zásobu k dosažení inflačního cíle. Její plný rozvoj však nastal až v 90. letech 20. století a to díky globalizaci nebo kvůli krachu významných institucí, jako byl Bretten-woodský měnový systém. V téže době se autonomie cedulových bank začala měřit. Nezávislost centrální banky na vládě má velký vliv na její míru kredibility a díky ní se emisní banka stává věrohodnější pro ekonomické subjekty daného státu i pro zahraničí. Zároveň je nutností pro kvalitní výkon funkcí, které centrální banka zastává, a je úzce spojena s odpovědností a transparentností cedulové banky. Samotná autonomie emisní banky znamená nezávislost této instituce na vládě, parlamentu a jiných politických a veřejných subjektech a zpravidla je dělena na dvě svobody, jimiž jsou svoboda nezávisle určit cíl měnové politiky a svoboda volby nástroje k dosažení daných cílů.

Cílem diplomové práce je zjistit, na jakých teoretických základech stojí nezávislost centrálních bank, jakým způsobem dochází k vyhodnocování samostatnosti emisních bank, a rovněž stanovit míru autonomie vybraných centrálních bank, kterými jsou Česká národní banka, Národní banka Slovenska, Národní banka Polska, Maďarská národní banka a Německá Bundesbanka.

V diplomové práci budou využity dvě metody a to technika induktivně-empirická a metoda srovnávací. Nejprve budou popsány charakteristiky centrálních bank s hlavním zaměřením na jejich nezávislost. Následně pak bude vyhodnocena míra nezávislosti České národní banky podle zvolených indexů a měr pro zjištění skutečné autonomie české cedulové banky. Vybrané indexy pak budou srovnány v jednotlivých letech, kdy se změny v zákoně o České národní bance odrazily v její samostatnosti. Poté budou stejným způsobem posouzeny aktuální míry nezávislosti vybraných centrálních bank a ty pak budou zkomparovány se současnou mírou autonomie české emisní banky.

Závěrečná práce je kromě úvodu a závěru rozdělena do tří částí. První část se bude orientovat na základní deskripci teoretických východisek měnové politiky se zaměřením na nezávislost centrálních bank. Druhý a třetí úsek se bude specializovat na nezávislost České národní banky a vybraných emisních bank.

V prvním oddíle diplomové práce budou nejprve představeny centrální banky na základě jejich vývoje a na základě funkcí, jež vykonávají. Mezi tyto činnosti se řadí regulace a dohled nad bankovním systémem, banka státu a bank, reprezentace státu, měnová politika, emise hotovostních peněz a devizová funkce. Nejdůležitější z nich – měnová politika – bude rozebrána blíže, protože díky jejím nástrojům dosahuje centrální banka stanoveného cíle a ovlivňuje pomocí ní danou ekonomiku. Stěžejní náplní této části však bude nezávislost centrálních bank. Ta patří mezi důležité součásti charakteristiky emisních bank a stále více nabývá na významu. Budou představeny teoretická východiska nezávislosti centrálních bank. Ty pro vyšší autonomii emisních bank vychází z názorů školy veřejné volby, z časové nekonzistence měnové politiky, z nesouladu politického a ekonomického cyklu či monetaristického pravidla hospodářské politiky. Naopak argumenty proti nezávislosti jsou velice snadno vyvratitelné. Budou také nastíněny možná kritéria dělení samostatnosti a prezentovány indexy k měření právní míry autonomie a hodnocení pro posouzení skutečné míry nezávislosti.

Druhá část závěrečné práce bude orientována na Českou národní banku a její nezávislost. Nejprve bude naznačen vývoj centrálního bankovníctví na českém území, jež vzniklo již v 19. století. Následně bude představena přímo Česká národní banka od jejího vzniku v roce 1993. Bude také zachycen její nejvyšší řídicí orgán, kterým je bankovní rada, či její hlavní cíl. Úsek druhé části bude rovněž věnován funkcím české emisní banky. Základní náplní tohoto dílu bude nezávislost České národní banky. V ní budou nastíněny názory na nezávislost české cedulové banky, dále typologie její samostatnosti a bude vyhodnocena výše její autonomie. Právní míra nezávislosti bude posouzena podle vybraných let, kdy došlo ke změně zákona o České národní bance, které se dotýkaly její samostatnosti. Zároveň bude také zhodnocena skutečná míra její autonomie.

Třetí díl této diplomové práce bude patřit představení vybraným centrálním bankám, kterými jsou emisní banky Slovenské republiky, Republiky Polska, Maďarské republiky a Spolkové republiky Německa. Důvody výběru jsou inspirace Německou Bundesbankou při obnově nezávislé emisní banky v Československu v 90. letech a dále integrace v politické rovině a historické souvislosti České republiky s ostatními zeměmi Visegradské čtyřky. Hlavní část jejich prezentace pak bude věnována jejich nezávislosti. Poté budou jejich vyhodnocené míry nezávislosti komparovány s nezávislostí České národní banky. Na závěr této části budou naznačeny současné pohledy na nezávislost centrální bank.

2 Teoretická východiska monetární politiky

Centrální banky patří k hlavním institucím každého státu. Jejich významnou charakteristikou je jejich samostatnost, která se rozvíjí od 80. let 20. století. Nezávislost centrálních bank má značný vliv na jejich kredibilitu a je tak nutnou součástí pro jejich věrohodnost. Proto budou v této části nastíněna teoretická východiska monetární politiky s hlavním zaměřením na teorii nezávislosti centrálních bank.

Tato kapitola bude zaměřena na teoretická východiska monetární politiky a to převážně na nezávislost centrálních bank. Nejprve budou představeny centrální banky z pohledu jejich historického vývoje, spolu s jejich základními definičními znaky. Rovněž budou popsány funkce centrálních bank, které se dělí na makroekonomické a mikroekonomické, a z nichž mezi nejdůležitější se řadí činnost měnové politiky. Následně dojde k objasnění pojmu nezávislosti a jednotlivých přístupů k této problematice. Také bude prezentováno dělení nezávislosti, způsoby měření samostatnosti centrálních bank a budou předvedeny indexy, které byly vytvořeny právě k měření právní a skutečné nezávislosti centrálních bank.

2.1 Centrální banky a jejich vývoj

Vznik centrálních bank (neboli emisních bank), jak uvádí Revenda (2011), je významným bodem v rozvoji bankovníctví. S jejich vyčleněním začal být využíván dvoustupňový bankovní systém. Tato struktura je založena na výsadním postavení centrální banky, jež stojí v čele systému a neprovádí činnosti obchodních bank, a pod ní stojícími obchodními a dalšími bankami. To samozřejmě nemusí být nutností, jelikož i přes existenci centrální banky může být využíván jednostupňový bankovní systém, kdy také emisní banka vykonává činnosti, které provádějí obchodní banky. Podle Pavláta (2004) již název centrální banka dává emisním bankám jistou specifickou a výkonem osobitých činností, které mohou vykonávat jen ony, jsou nadřazeny ostatním finančním institucím v dané zemi.

Nejstarší centrální bankou, jež uvádí Revenda (2011), je podle data svého založení švédská Sveriges Riksbank, která byla založena roku 1668. Ovšem za opravdu první centrální banku, která nevykonávala činnosti obchodních bank, je považována anglická Bank of England, založená roku 1694. Dnešní podobu však získávaly emisní banky až od 19. století. Jak dodává Pavlát (2004), většina centrálních bank byla zřízena až ve 20. století, což bylo způsobeno vznikem mnoha nových samostatných států. To je také případ

Československa, kde byla emisní banka založena po pádu Rakouska-Uherska a po první světové válce v roce 1926. Centrální banky vznikaly několika způsoby, které objasňuje Revenda (2011), a to:

- přeměnou již existující obchodní banky na banku centrální,
- přidělením výsadního práva na emisi bankovek obchodní bance v zemi nebo
- založením nové instituce, která se stala centrální bankou již od svého vzniku.

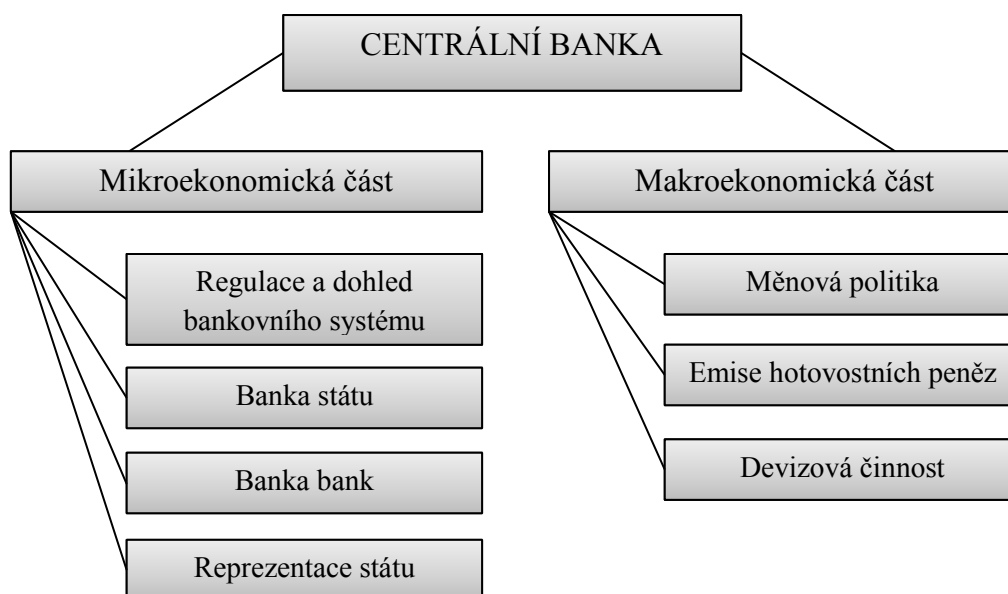
Důvody zrodu emisních bank jsou Revendou (2011) spojovány s válkami a potřebou velkého množství peněz pro potřeby panovníků či vlád. Jednalo se tedy o úvěrování státních financí a starost o finanční prostředky státu. Další příčinou vytvoření centrálních bank se později stala centralizace emise bankovek a mincí spolu s potřebou sjednotit roztržitý systém emise. Centrální banky by se ale v dnešní době měly, jak říká Pavlát (2004), řídit jistými zásadami činnosti, pod které kupříkladu spadá nekonkurování ostatním bankám v obchodních a investičních činnostech, nezávislost centrální banky na vládě, provádění operací pro vládu, ale nemožnost jejího přímého financování, výkon funkce banky bank či zabezpečování efektivního bankovního systému.

Základními charakteristikami centrálních bank jsou podle Revendy (2011) emisní monopol na oběživo, výkon monetární politiky a regulace a dohled nad bankovním systémem. Emisní monopol na oběživo lze považovat za jejich prvotní definici. Funkce výkonu monetární politiky a regulace a dohledu nad bankovním systémem ale získávaly emisní banky až mnohem později. V současnosti je obvyklé, že v zemi vystupuje jen jediná centrální banka, ale i v tomto znaku lze nalézt výjimky. Těmi jsou *neexistence centrální banky*, kdy výkon funkcí centrální banky vykonává zahraniční banka, příkladem této varianty je San Marino či Vatikán, dále *měnová rada*, která značí závislost emise domácí měny na množství měny zahraniční, na níž je domácí měna zafixována, která existuje v Singapuru nebo Hong Kongu. Další možností je *dolarizace* znamenající, že v zemi je zákonným platidlem nějaká zahraniční měna a činnost centrálních bank je tak značně omezena, což je například uplatňováno v Ekvádoru či v Panamě. Nelze zapomenout na variantu *měnová unie*, kdy centrální banka země je součástí unie, často je v ní jediná měna a nejznámější ukázkou tohoto typu je Evropská měnová unie, a poslední možností je pak *větší počet centrálních bank* v zemi, které jsou již institucionální ojedinelostí, ale využívána je tato možnost kupříkladu ve Spojených státech Amerických.

2.2 Funkce centrálních bank

Podle Pavláta (2004) se centrální banky vymezují od ostatních bank funkcemi, které vykonávají a kterými působí na ostatní finanční subjekty v zemi. Základními úlohami centrálních bank jsou jejich základní charakteristiky a jde o emisní monopol, měnovou politiku a regulaci bankovního systému. Revenda (2011) uvádí, že tyto funkce se dělí podle toho, na kterou část ekonomiky působí a to buď na mikroekonomickou část, nebo na makroekonomický úsek. V mikroekonomických úkolech jde především o zabezpečení bezpečného, účinného, důvěryhodného a spolehlivého bankovního systému a využívá se k tomu regulace a dohled nad bankovním systémem, funkce banky bank a státu a reprezentace státu v rámci měnové oblasti. Pavlát (2004) dodává také zabezpečení hladkého průběhu platebního styku. Revenda (2011) řadí pod makroekonomické cíle emisi hotovostních peněz, výkon měnové politiky a devizovou činnost a jde zde zejména o stabilní měnový vývoj. Pavlát (2004) uvádí, že lze funkce centrálních bank dělit rovněž podle předmětu činností, které vykonávají. Jsou to pak oblasti emisní, měnové, devizové, bankovní regulace, bankovního dohledu, obsluhy bankovního systému, obsluhy státu a ostatní, pod které spadají aktivity nezahrnuté do žádného z předchozích okruhů. Pro lepší přehlednost je v následujícím obrázku č. 2.1 naznačeno rozdělení funkcí centrální banky a to podle toho, na kterou část ekonomiky působí.

Obrázek č. 2.1 – Rozdělení funkcí centrální banky podle částí ekonomiky, na kterou působí

Zdroj: Pavlát (2004), Revenda (2011); vlastní zpracování.

Devizová funkce se zaměřuje, jak píše Pavlát (2004), na zabezpečení devizové likvidity dané země. V rámci ní se centrální banka stará o devizovou regulaci a pečuje o to, aby nedocházelo k nevhodným posunům měnového kurzu. Revenda (2011) říká, že se tato činnost orientuje na shromažďování devizových rezerv a centrální banka s nimi operuje na devizových trzích. V devizové regulaci pak jde o vymezování a ověřování primárních rámcových pravidel, které se týkají směnitelnosti domácí měny za měny zahraniční, a jsou určeny jak pro bankovní, tak soukromé subjekty. *Regulace a dohled nad bankovním systémem* je činnost zaměřena na určování pravidel pro bankovní systém v dané zemi a s tím je úzce spojen dohled nad plněním těchto daných pravidel, jak uvádí Pavlát (2004). V této funkci se centrální banka zajímá o zabezpečení hladkého fungování bankovního systému a jeho efektivnost a bezpečnost. Podle Revendy (2011) je to druhá nejdůležitější funkce centrálních bank a to proto, že nelze regulovat množství peněz v oběhu bez současné regulace bank vytvářejících velkou část peněžní zásoby. *Funkce banky bank* znamená, jak naznačuje Pavlát (2004), obsluhu bankovního systému v zemi centrální bankou. V této úloze přijímá centrální banka vklady od bank obchodních, poskytuje jim úvěry, provádí zúčtování mezi bankami a vede bankám účty. Revenda (2011) uvádí, že na těchto účtech jsou bankami ukládány peněžní prostředky, kterými jsou povinné minimální rezervy a dobrovolné rezervy v domácí měně. Zároveň je centrální banka pro ostatní banky tzv. věřitelem poslední instance. Jako *banka státu* vede centrální banka účty pro vládu a jiné veřejné instituce a provádí pro ně určené operace. Těmi jsou správa státního dluhu, pokladní plnění státního rozpočtu a poskytování úvěrů státnímu rozpočtu. Podle Pavláta (2004) je to z toho důvodu, že u centrální banky je očekávaná vyšší bezpečnost uložených prostředků než u bank obchodních. Revenda (2011) nastiňuje, že centrální banka je pro domácí i zahraniční subjekty *reprezentantem státu v rámci měnové politiky*. Jedná se o poskytování informací o měnovém vývoji v zemi, o nastalých problémech tohoto vývoje a o možnostech jejich řešení. V zahraničí je centrální banka mluvčím dané země v rámci měnově-politických jednání a zastupuje danou zemi v mezinárodních institucích jako je například Mezinárodní měnový fond nebo Banka pro mezinárodní platby. *Emisní činnost* je již nyní podle Pavláta (2004) úzce spojena s měnovou politikou, jelikož v měnové politice jde hlavně o rozhodování o množství peněz v ekonomice a zabezpečování jeho množství. V minulosti byla tato funkce základní charakteristikou každé centrální banky. Ale po 2. světové válce se hlavní pozornost přesunula *k měnové politice* a to z toho důvodu, že význam hotovostních peněz (bankovek a mincí) na celkovém peněžním oběhu klesá a emise bezhotovostních peněz není výsadním

postavením centrálních bank. Revenda (2011) dodává, že díky tomu vzrostl význam měnové politiky.

2.2.1 Měnová politika centrálních bank

Měnová politika, či jak uvádějí Kotlán a kol. (1999) monetární politika, je procesem, ve kterém využívá centrální banka určité nástroje k dosažení stanoveného cíle a díky ní dochází k ovlivňování fungování dané ekonomiky. Pavlát (2004) říká, že tento proces je realizován pomocí postupů, které se označují jako transmisní mechanismy. K realizaci měnové politiky jsou využívány základní typy mechanismů a to úvěrové, měnové a kurzové. Kliková a Kotlán (2006) dodávají také úrokový transmisní mechanismus. Většinou ale dochází k využívání kombinace transmisních mechanismů. Kotlán a kol. (1999) uvádějí, že cíli měnové politiky pak mohou být stabilní cenová hladina, zaměstnanost na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti, hospodářský růst, stabilní měnový kurz, stabilní úrokové sazby, vnější rovnováha v podobě rovnováhy platební bilance, apod. Revenda (2011) naznačuje, že v poslední době jde hlavně o podporu stabilní cenové hladiny. Ke splnění stanovených cílů jsou podle Kotlána a kol. (1999) spolu s transmisními mechanismy využívány přímé či nepřímé nástroje.

Pod přímé nástroje, někdy označované jako administrativní nebo adresné, jsou řazeny pravidla likvidity, úvěrové limity, úrokové limity, povinné vklady a doporučení, výzvy a dohody, jak říkají Kotlán a kol. (1999). *Pravidly likvidity* určuje centrální banka danému subjektu závaznou strukturu aktiv a pasiv, může tak stanovit kupříkladu nutný podíl mezi vlastním kapitálem a celkovými aktivy, který je označován jako kapitálová přiměřenost. Tento instrument je spojován s podmínkou udělení bankovní licence a tedy hlavně s funkcí regulace bankovního sektoru. *Úvěrové limity* se dělí na absolutní a relativní. Absolutní hranice úvěrů znamenají maximum poskytnutého objemu úvěrů, které obchodní banky smí poskytnout klientům bank, a jsou regulací peněz v oběhu. Relativní hranice pak stanovují možný objem úvěrů emisní banky, které od ní mohou komerční banky získat, a souvisejí s diskontními nástroji. *Úrokové limity* určují maximální sazby z úvěrů či minimální sazby z vkladů a mají stabilizovat úrokové sazby v dané ekonomice, ovlivnit míru úspor v zemi a také poptávku po úvěrech. *Povinné vklady* znamenají povinnost určeným subjektům ukládat vklady u centrální banky či přes ni provádět operace. Zpravidla je tento závazek stanoven centrálním orgánům státní správy. *Doporučení, výzvy a dohody* jsou řazeny mezi ostatní nástroje měnové politiky a doplňují tak všechny ostatní. Doporučeními předepisuje centrální banka svá přání ohledně chování

obchodních bank a nemívají písemnou podobu. Výzvy také nebývají písemné, ale již jsou konkrétnější a důraznější. Dohody již mají obvykle psanou formu a jsou tak závazné.

Nepřímými nástroji, neboli tržními či neadresnými, pak jsou diskontní nástroje, povinné minimální rezervy, operace na volném trhu a kurzové intervence s devizovým kurzem. *Diskontní nástroje* se, jak předesílá Pavlát (2004), zaměřují na úvěry poskytované centrální bankou bankám komerčním a jsou jimi diskontní, reeskontní a lombardní úvěry. S nimi jsou rovněž spojeny úrokové sazby z těchto úvěrů. Diskontní úvěry jsou krátkodobými úvěry poskytovanými na dobu maximálně tří měsíců a jsou úročeny diskontní sazbou, jež je nejnižší úrokovou sazbou v zemi. Reeskontní úvěry jsou závislé na složení směnek tzv. prvotřídní kvality a jedná se rovněž o krátkodobý úvěr, jež je úročen reeskontní sazbou. Lombardní úvěr je poskytován na základě zástavy cenných papírů na dobu maximálně třech měsíců a jsou úročeny lombardní sazbou, která je nejvyšší sazbou v ekonomice a spolu s diskontní tvoří pásmo úrokových sazeb. *Povinné minimální rezervy*, jak uvádějí Kotlán a kol. (1999), znamenají povinnost komerčních bank vytvářet u centrální banky vklady, které nelze dále využívat. Objem minimálních rezerv je stanoven mírou povinných minimálních rezerv a zpravidla se jedná o procentní sazbu z primárních vkladů. Dalšími nepřímými nástroji jsou podle Pavláta (2004) *operace na volném trhu*, kterými jsou přímé operace, repooperace a switch operace. Přímé operace znamenají jednosměrný nákup či prodej cenných papírů. Repooperace jsou spojeny s úvěrem, který je zajištěn převodem cenných papírů. Po splacení úvěru dochází k vrácení ekvivalentních cenných papírů. Switch operace se zaměřují na výměnu cenných papírů stejného objemu, ale s různou dobou splatnosti. *Kurzové intervence* se pak dělí na přímé a nepřímé. Přímé intervence jsou prováděny pomocí nákupu či prodeje zahraniční měny a působí přímo na výši kurzu. Nepřímé intervence působí na kurz přes změnu úrokových sazeb.

S měnovou politikou je velmi spojena otázka stupně samostatnosti v rozhodování o nástrojích, postupech a cílech užívaných v rámci této politiky a není vždy pravidlem, že ten kdo ji provádí, tak o ní také rozhoduje. Ale této problematice bude věnována další část této práce.

2.3 Nezávislost centrálních bank

Nezávislost centrálních bank je důležitou součástí charakteristik emisních bank, jejíž význam se v posledních dekáдах zvyšuje. Samostatnost centrální banky na vládě má velký vliv na její kredibilitu a díky ní se emisní banka stává věrohodnější pro ekonomické

subjekty daného státu i v zahraničí. Je rovněž nutností pro kvalitní výkon funkcí, které centrální banka vykonává. Proto je nutné se této problematice věnovat a vyhodnocovat míru nezávislosti centrálních bank.

Cukierman (2006) nastiňuje, že většina centrálních bank má v dnešní době mnohem vyšší nezávislost a to jak právní, tak skutečnou, než před třiceti léty. Revenda (2011) říká, že zvyšování míry autonomie centrálních bank v rámci jejich funkcí se rozvíjí od 80. let 20. století. Tehdy začala být spatřována nutnost samostatné instituce, která řídí peněžní zásobu k dosažení inflačního cíle. Nezávislost centrálních bank se ale začala podle Cukiermana (2006) zvyšovat až v devadesátých letech. Hlavními příčinami byly globální a regionální faktory. Globální faktory byly spojeny s dosahováním cenové stability, která začala být vyžadována jako hlavní cíl centrálních bank po stagflaci v sedmdesátých letech, spolu s prohlubující se globalizací, jež prohloubila pohyby kapitálu na mezinárodních trzích. Tím nezávislost centrálních bank nabývala na důležitosti. Vysoká míra nezávislosti se stává žádoucí pro rozvíjející se ekonomiky a podporuje tak reformy centrálních bank v těchto zemích. Mezi regionální faktory se řadí krach institucí, které měly chránit nominální stabilitu měn (kupříkladu Bretten-woodský měnový systém), či velmi dobrý příklad vysoce nezávislé Bundesbanky, jež dosahovala nízké a stabilní inflace. Primárními cíli centrálních bank pak je zabezpečení cenové a finanční stability. Emisní banky díky nezávislosti mohou lépe dosáhnout těchto cílů. Pospíšil (1996) naznačuje, že v Evropě se díky příkladu německé Bundesbanky rozšiřuje výrazně nezávislost vymezená zákony. Ovšem v anglosaských zemích existují i jiné podoby vymezení samostatnosti centrálních bank. Kupříkladu na Novém Zélandě je sjednaná nezávislost založena na dohodě mezi vládou a centrální bankou a je v ní rovněž stanovená jasná podmíněnost jejich vztahu. Dalším odlišným definováním samostatnosti je delegování určené nezávislosti centrální bance vládou a s tím je také spojený závazek vlády veřejnosti, že bude vymezenou samostatnost respektovat, což je například uplatňováno v Kanadě.

Kotlán a Frait (1999) říkají, že samostatnost centrální banky znamená nezávislost této instituce na vládě, parlamentu a jiných politických subjektech. Nezávislost je pak dělena na svobodu samostatně určit cíl měnové politiky a svobodu volby nástrojů při dosahování stanovených cílů. Blinder (1998) předepisuje, že moderní centrální banky by měly být nezávislé na vládě, ale stejně tak i na finančních trzích. Nezávislost centrální banky znamená, že emisní banka má svobodu při rozhodování, jak cílů dosáhnout, a že její rozhodnutí nelze měnit vládou a ostatními veřejnými orgány. Zároveň to ale nemá

znamenat samostatnost zvolení cílů, ty mají být určeny legislativní cestou. Ovšem nezávislost na finančních trzích je nedosažitelná a rovněž nežádoucí. A to z toho důvodu, že monetární politika je prováděna skrze trh, a proto nelze očekávat, že představitelé centrální banky budou tento trh ignorovat. Současně má však nezávislost na trzích znamenat, že se centrální bankéři nebudou finančním trhům zavděčovat a nebudou tak dávat příležitost ke spekulacím. Klíčovou otázkou nezávislosti je podle Banaiana a Luksetiche (2001), na čem a za jakým účelem je stanovena tato samostatnost. Velký vliv na nezávislost má vztah mezi vládou a centrální bankou, s tím je hlavně spojena možnost financování vlády skrze primární nebo sekundární trh. Důležitá je pak již zmíněná svoboda centrální banky na vládě. Rozhodující pak jsou otázky, kdo formuluje monetární politiku, jestli vláda nebo centrální banka, dále jestli může vláda vydávat pokyny centrální bance ohledně sledovaných cílů, které nejsou spojeny s cenovou stabilitou, a zda existují nějaké náklady při dosahování případných pokynů.

Kotlán a Frait (1999) říkají, že míra nezávislosti spolu s kredibilitou je nedílnou součástí monetární teorie již od 80. let. Podle Kysilky (2000) je kredibilita centrální banky vlastnost, díky němuž může dosáhnout stanoveného cíle a daří se jí díky optimální míře nezávislosti. Tůma (1996) dodává, že právě kredibilita centrální banky je velice důležitým prvkem její nezávislosti. Ta je podstatná kvůli tomu, aby cíle centrální banky byly zahrnovány do očekávání a aby emisní banka neměla ztíženou pozici při boji s inflací. Jonáš (1999) považuje kredibilitu za podstatnou pro zajištění vztahu mezi vyšším stupněm samostatnosti centrální banky a dosažením nižší míry inflace. Zisk kredibility se odvíjí od schopnosti ústřední banky tolerovat díky případnému negativnímu nabídkovému šoku pokles produktu a zaměstnanosti, aniž by chtěla kompenzovat tento šok akomodativní a v důsledku inflační monetární politikou. Nutností pro nezávislost emisní banky je podle Tůmy (1996) rovněž právní rámec, který však není dostatečný. Právní rámec dává prostor pro nezávislé jednání, ale nezajišťuje vždy správnost jednání centrální banky. Ovšem pravidla jsou pro centrální banku podstatná a není důležité, zda jsou pevně stanovená nebo jsou jen návodem k zachování její kredibility. Při stanovování základních pravidel měnové politiky může dialog mezi centrální bankou a vládou zvyšovat její kredibilitu a také usnadnit komunikaci s vládou, jak nastiňuje Tůma (2004). Tůma (1996) pak uvádí, že politika emisní banky a její rozhodnutí musí zároveň korespondovat s danou situací a musí být obhajitelná a vysvětlována. Nezávislá je pak taková centrální banka, které legislativní určení umožňuje čelit tlakům ze strany politiků. Nezávislá emisní banka by měla fungovat

alespoň kvůli zajištění bariéry mezi deficitem státního rozpočtu a tištěním peněz. Jak uvádí Revenda (2011), důvěryhodnost si centrální banky budují dlouho a složitě, ale její ztráta je velice jednoduchá a obnovit ztracenou kredibilitu je značně namáhavé a často zdlouhavé. Jonáš (1999) dodává, že důvěryhodnost si emisní banka získává, až když ekonomickým subjektům ukáže, jak pracuje v praxi. Často je kredibilita centrální banky pokládána dokonce za významnější než její stupeň nezávislosti, jak nastiňuje Revenda (2011).

Podle Šmídkové a Tůmy (1999) je s nezávislostí úzce spojena odpovědnost a transparentnost centrální banky. Centrální banka, která je podřízena vládě, nenese odpovědnost za prováděnou měnovou politiku v zemi a veškeré kroky mají stejnou důvěryhodnost jako kroky vlády. Cukierman (2006) říká, že v minulosti byly centrální banky odpovědné demokraticky voleným představitelům. Před třiceti léty rovněž měla většina centrálních bank malou míru nezávislosti ohledně volby nástrojů a odpovědnost tak byla zajištěna. Nyní však dochází k přesunu k výrazně nezávislým centrálním bankám na volených orgánech a ty se tak stávají odpovědné přímo veřejnosti. Šmídková a Tůma (1999) dodávají, že odpovědnost v sobě zahrnuje informování veřejnosti o plnění cílů měnové politiky a často je doplňována značnou výší transparentnosti, která vyvažuje vysoký stupeň nezávislosti centrální banky. Revenda (2011) považuje zákonem stanovenou odpovědnost představitelů emisní banky za nutnost a to jak za prováděnou monetární politiku, tak při dosahování stanovených cílů. Co se týče transparentnosti, ta je podle Cukiermana (2006) vyžadována díky zvýšení odpovědnosti emisních bank, ale také poskytuje lepší kontrolu očekávání ekonomických subjektů, čímž dochází k růstu účinnosti monetární politiky. Blinder (1998) naznačuje, že vysoký podíl transparentnosti způsobí, že již při pouhém prohlášení o očekávané dezinflaci, dojde v ekonomice k poklesu inflace. Čihák (2000) předesílá, že centrální banka by měla být co nejvíce transparentní a zodpovědná vůči veřejnosti, ale musí být přesně vymezena odpovědnost centrální banky vzhledem k určeným institucím státní správy. Zároveň musí být jasné stanoveny podmínky možného nesplnění daných cílů a ty by měly být schvalovány také vládou. To má vést k dostatečné důvěryhodnosti kroků centrální banky v rámci plnění cílů měnové politiky. Jonáš (1999) nastiňuje, že nyní se nezávislost centrální bank výrazně zvyšuje, ale objevují se také hlasy ohledně nebezpečí přílišné nezávislosti a potřeby odpovědnosti centrální banky demokraticky voleným představitelům.

Kotlán a kol. (1999) uvádějí, že téma nezávislosti centrální banky je velice diskutováno, a to z toho důvodu, že jejich samostatnost není léty ověřena jako u jiných

institucí, jako jsou kupříkladu soudy. S tím, jak se přecházelo k mechanismu cílování inflace, se začala více řešit nezávislost emisních bank. Právě optimální míra nezávislosti a důvěryhodnost centrální banky závisí na tom, jestli bude dosaženo stanoveného cíle. Podle Kotlána a Fraita (1999) závisí míra nezávislosti na historických, politických a hospodářských znalostech zemí a je dána politickou vůlí, která je determinována preferencemi veřejnosti. Šmídková a Tůma (1999) říkají, že centrální banka se stává nezávislou, pokud existují v dané zemi preference veřejnosti k této úpravě. Obvykle je tomu u společnosti s velkou averzí k vysoké a volatilní inflaci. To také platí podle Čiháka (2000), když vazba mezi inflací a nezávislostí je úzce spojená s protiinflačními náladami veřejnosti dané země a to pak znamená vyšší míru samostatnosti centrální banky tohoto státu a rovněž to vede k dlouhodobě neinflačnímu vývoji. Cukierman (2006) nastiňuje, že mezi inflací v dané zemi a nezávislostí její centrální banky je negativní vztah. To znamená, že při zvyšující se míře právní i skutečné samostatnosti centrálních bank dochází v daných zemích ke snižování míry inflace.

2.3.1 Teoretická východiska nezávislosti centrálních bank

Teorie zabývající se nezávislostí centrálních bank se vyvíjejí od 70. let 20. století, kdy se opatření monetární politiky dostaly do popředí prováděné hospodářské politiky. V této subkapitole budou představeny názorové přístupy pro i proti vyšší nezávislosti centrálních bank na vládě. Mezi názory pro vyšší autonomii emisních bank se řadí argumenty školy veřejné volby, dále časová nekonzistence měnové politiky, nesoulad politického a ekonomického cyklu a monetaristické pravidlo hospodářské politiky.

Jak říkají Kotlán a kol. (1999), existuje mnoho názorů pro vyšší samostatnost centrální banky, ale také proti. Obhájci nezávislé emisní banky často vycházejí z analýz zastánců *školy veřejné volby*. To je spojeno s maximalizací užitku voličů a politiků s cílem uspokojit své vlastní potřeby. Jestliže budou chtít politici zvyšovat potenciál svého zvolení, budou provádět převážně před volbami líbivou politiku, která, bude-li centrální banka závislá na vládě, bude znamenat významné zvyšování peněžní zásoby a následně cenové hladiny. Proto je nutné omezit regulaci centrální banky, aby bylo dosaženo stabilní cenové hladiny a nebyly financovány vládní zájmy.

Kydland a Prescott (1977) se argumenty školy veřejné volby snaží vysvětlit pomocí *časové nekonzistence měnové politiky*. Ta je postavena na myšlence, že jestliže nejlepší plán k dosažení cíle, který byl stanovený ex ante, není optimální v pozici ex post, jedná se

o časovou nekonzistenci v měnové politice.¹ Optimální politika tedy nemusí být konzistentní, když není nejvýhodnější pokračovat se stanovenými počátečními podmínkami v následujícím období. Vláda stanoví cíl v rámci měnové politiky, a to zpravidla nízkou a stabilní inflaci, a pomocí centrální banky se tak zaváže realizovat časově konzistentní měnovou politiku, v podobě již zmíněné nízkoinflační politiky. Podle tohoto cíle se formují očekávání ekonomických subjektů o budoucí inflaci a jsou na základě jejich očekávání dohodnuty mzdové kontrakty. Cílem vlády je však hlavně opětovné zvolení. Pokud je tedy centrální banka závislá na vládě, může se stát, že s blížícími se volbami je měnová politika podvolena cílům vlády.² Vláda se tak bude snažit využít krátkodobého inverzního vztahu mezi inflací a nezaměstnaností ke znovuzvolení. Po emisní bance je pak vyžadováno upuštění konzistentní politiky a je tlačena ke zvyšování peněžní zásoby, aby bylo dosaženo cílů vlády například v podobě poklesu nezaměstnanosti či růstu produktu a samozřejmě opětovného zvolení představitelů vlády. Centrální banka opustí své původní přísliby, protože je závislá na vládě, a začne provádět neočekávanou expanzivní měnovou politiku. Dojde tak ke krátkodobému snížení nezaměstnanosti, ale zároveň k růstu cenové hladiny, díky výše uvedenému inverznímu vztahu mezi inflací a nezaměstnaností, jež je stanoven v modelu Phillipsovy křivky. Ale tento efekt je pouze krátkodobého charakteru, jelikož v dlouhém období se mzdy a ostatní kontrakty přizpůsobí, nezaměstnanost a produkt se vrací na svou původní úroveň a ve výsledku dochází pouze k růstu cenové hladiny. Tím, že centrální banka upustí od svých původních slibů a bude provádět díky tomu nekonzistentní měnovou politiku, povede to podle Holmana (2010) pouze ke ztrátě důvěryhodnosti dané emisní banky. Vyšší závislost centrální banky tak vede k expanzivní politice a tedy k inflaci. Naopak více samostatná centrální banka nemá takové sklony k expanzivní politice a výsledkem je pak nižší míra inflace v zemích s nezávislou centrální bankou. Centrální banka je pak pro veřejnost hodnověrná a její měnová politika je tak transparentní a je zahrnována do očekávání ekonomických subjektů. Banaian a Luksetich (2001) uvádějí, že navrhovatelé vyšší nezávislosti centrálních bank argumentují rovněž tím, že nezávislost a s tím spojená důvěryhodnost má úzkou vazbu na cenovou stabilitu. Když je centrální

---

¹ Jejich model je založen na předpokladech, že míra inflace úzce souvisí s měnovou politikou, dále že množství peněz v oběhu udává míru inflace a míru nezaměstnanosti, měnová politika je dále ovlivněna interakcí mezi centrální bankou a vládou, výchozí míra nezaměstnanosti je na své přirozené míře a její změny závisí na měnové politice a na změnách nominálních mezd.

² To však podle Revendy (2011) nemusí platit vždy, protože i pro vládu může být měnová stabilita důležitější než znovuzvolení, jako příklad je uváděno Německo v období po druhé světové válce.

banka oddělena od vlivu vlády a jejího tlaku, ekonomické subjekty se přizpůsobují jejím předpokladům o vývoji cenové hladiny a ta tak může klesat. Naopak díky nekonzistentní politice, jak předesílá Jonáš (1999), není centrální banka kredibilní a nepůsobí díky tomu na ekonomické subjekty v zemi a nedosahuje tak svých stanovených cílů.

S nekonzistentní politikou také úzce souvisí *nesoulad politického a ekonomického cyklu*, jak uvádějí Kliková a Kotlán (2006). Období politického cyklu lze jednoduše určit podle termínů voleb. Avšak hospodářský cyklus lze stanovit jen stěží. Jen výjimečně tak dojde ke sladění obou cyklů a převážně se objevuje jejich nesoulad. Proto nedochází k odpovídajícím krokům v souvislosti s ekonomickým cyklem ze strany vlády v rámci fiskální politiky, protože její opatření jsou krátkodobého charakteru. Je-li centrální banka více závislá na vládě, provádí opatření monetární politiky, jejichž dopady jsou dány mezi jedním a jedním a půl rokem, podle přání vlády. Před volbami jsou prováděna expanzivní hospodářsko-politická opatření a dochází tedy k růstu peněžní zásoby, aby se snížila nezaměstnanost a zvýšil produkt, ale zároveň se zvyšuje cenová hladina. Vláda je tak často znovuzvolena a po volbách přichází na řadu restrikce, kdy se nezaměstnanost opět zvyšuje a dochází k poklesu cenové hladiny. Rovněž to také vede k prohloubení hospodářského cyklu. Vláda spoléhá na tzv. krátkou paměť voličů, kteří před dalšími volbami, v závislosti s dalšími expanzivními akcemi, zapomenou na prováděná restriktivní opatření přicházející ihned po volbách a kteří si mnohdy ani restrikci nespojí s vládou. Ve výsledku pak vzniká velice volatilní inflace, která znesnadňuje pozici centrální banky v plnění jejího cíle a také se snižuje její důvěryhodnost u ekonomických subjektů. Pokud by byla centrální banka na vládě nezávislá, k těmto výkyvům by nemuselo docházet.

K zmírňování výkyvů v cenové hladině má být podle Jurečky a kol. (2010) využíváno *monetaristické pravidlo hospodářské politiky*, k čemuž je také nutná nezávislá centrální banka. Cenová hladina tak bude stabilní, jestliže se peněžní nabídka v ekonomice bude vyvíjet v závislosti na reálném produktu ekonomiky. Peněžní nabídka pak má růst každoročně stejným tempem a její nárůst má být dlouhodobý a nemá se odvíjet od fáze hospodářského cyklu. Tohoto pravidla bude dosaženo, jak již bylo zmíněno, jen díky nezávislé centrální bance, která se nebude podílet na populistických rozhodnutích vlády, a díky ní nebude docházet k prohlubování hospodářských výkyvů.

Kotlán a kol. (1999) nastiňují, že argumenty proti nezávislosti centrální banky se opírají o fakt, že pokud by nebylo možné politickým představitelům svěřit výkon měnové politiky, tak bychom jim nemohli svěřit vůbec nic. Dalšími takovými argumenty jsou

možná špatná souhra hospodářských politik nebo nezodpovědnost bankovní rady centrální banky za prováděnou měnovou politiku. Ale těmto nepříznivým vlivům lze velmi lehce předejít a jsou tak snadno vyvratitelné a politická a ekonomická nezávislost centrální banky je tak nutností. Podle Pavláta (2004) je důležitým aspektem pro kvalitní výkon funkcí centrální bankou právě její nezávislost a nemá být omezována vládou, ani jinými orgány státní správy. Jonáš (1999) dodává, že je nutné dosáhnout nezávislosti centrální banky ve stanovení měnově-politických nástrojů, ale cíle měnové politiky by měly být určeny na základě shody centrální banky a vlády.

2.3.2 Typologie nezávislosti centrálních bank

Nezávislost je, jak říká Pavlát (2004), sledována z několika pohledů a to politického, finančně-hospodářského, personálního, institucionálního, organizačního a funkčního. *Politická nezávislost* je dána tím, že centrální banka má sloužit celé společnosti a jejím zájmům a nikoliv politickým stranám a jejich prospěchu. Od politických vlivů má být chráněna zákonem a nutností je pak také nemožnost představitelů centrální banky vystupovat v politických stranách. *Finančně-hospodářská nezávislost* zahrnuje zákaz přímého financování veřejného sektoru. Důležitým faktem je pak hospodaření centrální banky podle svého rozpočtu a s vlastním majetkem. Rozpočet banky pak schvaluje bankovní rada centrální banky. *Personální nezávislost* je závislá na omezení politických zájmů při jmenování a odvolávání členů bankovní rady. Nutností je zákonné stanovení možnosti odvolání příslušníků bankovní rady. *Institucionální nezávislost* je spojena s nemožností přijímat a vyžadovat pokyny od ostatních představitelů státu při provádění jimi vykonávaných činností. *Organizační nezávislost* se zabývá postavením centrální banky v rámci orgánů daného státu, a zda toto postavení nelze přímo ovlivňovat vládou beze změny zákona. Vláda by také neměla působit na vnitřní organizační strukturu centrální banky. *Funkční nezávislost* je spojena se samostatností stanovování nástrojů a postupů, kterými chce centrální banka dosáhnout svých cílů. Podobně člení nezávislost také Česká národní banka (2014) a to na nezávislost personální, institucionální, funkční a finanční, kdy pod personální je řazena rovněž politická nezávislost a pod finanční pak nezávislost hospodářská.

Obdobně je nezávislost členěna také Čihákem (2000) a to na nezávislost personální, ekonomickou a politickou, které jsou stanoveny jako tři pilíře nezávislosti. Pro celkovou samostatnost je nutné zajištění všech tří částí. Personální samostatnost závisí na jmenování bankovní rady, ekonomická je pak spojena s finanční a záleží v ní také na samostatném

používání měnově-politických nástrojů, politická nezávislost se naopak zabývá cíli a nástroji měnové politiky. Revenda (2011) dělí nezávislost centrální banky podle tří charakteristik a jsou jimi politické, ekonomické a finanční popisy. Pro dosažení velmi vysokého stupně samostatnosti je nutné v *politické oblasti* zajistit, že členové bankovní rady budou jmenováni prezidentem na návrh vlády a to s možností dání veta tomuto návrhu, a že jejich odvolání je možné pouze z důvodů uvedených v zákoně o centrální bance. Dále v této oblasti musí být zajištěno, že bankovní rada má delší funkční období než vláda, k tomu je doporučován systém postupné obměny. Dalšími politickými nutnostmi jsou omezené možnosti zvolení do funkce, měnová politika nepodléhá schválení vládě či parlamentu, dochází pouze k informování veřejnosti o měnovém vývoji země, představitelé vlády nejsou členy bankovní rady centrální banky, cenová stabilita je zákonem stanovená jako jediný nebo prioritní cíl centrální banky a vláda nemůže přimět centrální banku k nákupu státních dluhopisů. V *rámcí ekonomické části* je nutné k zajištění velmi vysoké míry nezávislosti zaručit, že nástroje k výkonu funkce měnové politiky určuje výhradně emisní banka, stejně tak stanovuje podmínky poskytovaných úvěrů bankám a s tím spojenými úrokovými sazbami, přímé úvěrování vlády je ze zákona zakázáno a stanovení kurzu i jeho ovlivňování je v plné pravomoci centrální banky. *Finanční nezávislost* se pro získání výrazně vysoké úrovně svobody emisní banky zabývá sestavením rozpočtu centrální banky, který je sestavován bankovní radou, a rozdělením zisku či hrazením ztráty, jež mají být definovány v zákoně o centrální bance. Podle Jonáše (1999) se nezávislost dělí na instrumentální a cílovou. *Instrumentální samostatnost* ukazuje na to, že centrální banka je jedinou institucí, která určuje použití nástrojů pro dosažení vymezeného měnově-politického cíle. *Cílová nezávislost* pak znamená samostatnost stanovení také jednotlivých cílů měnové politiky.

Podle Kotlána a kol. (1999) je podstatné posouzení samostatnosti centrální banky a ta je pak měřena buď jako právní nezávislost, nebo skutečná nezávislost. Kotlán a Frait (1999) je podle měření samostatnosti centrální banky dělí na nezávislosti de jure a de facto. De jure nezávislost značí analýzu legislativy, která určuje postavení centrální banky, a to z ústavy, zákonů a dalších norem. De facto nezávislost měří jiné faktory, než jsou ty právní. Cukierman (2006) potvrzuje, že skutečná nezávislost se často hodně odchyluje od právní nezávislosti a tyto rozdíly jsou výraznější v rozvíjejících se zemích než v industriálních ekonomikách.

Právní nezávislost je, jak uvádějí Kotlán a kol. (1999), díky dostupnosti informací lehce zjištělná. Ale to je relativní, protože velmi záleží na porozumění a vyhodnocení těchto údajů hodnotiteli. Dochází v ní k analyzování stanovených zákonů a norem o centrální bance. Zprvu byla posuzována politická nezávislost například Badem a Parkinem. Tato analýza pak byla rozšířena o ekonomickou nezávislost Grillim, Masciandarem a Tabellinim. Dalším hodnocením byl asymetrický index Eijffingera a Schalinga, který hodnotil politickou nezávislost, a bodové ohodnocení mělo více možností. Cukierman pak zavedl index s rozšířeným počtem prvků, které roztřídil podle vypovídací schopnosti, a využil také odlišné hodnocení. *Skutečná nezávislost* se zaměřuje více do hloubky a odhaluje nezávislost kupříkladu dotazníkovou metodou, kdy centrálním bankéřům jsou kladeny otázky, které jsou následně vyhodnoceny, další možností může být stanovení míry obratu guvernéra. Kotlán a Frait (1999) říkají, že na tento typ nezávislosti působí mnoho faktorů. Těmi mohou být historické a kulturní aspekty dané země, nebo osobnostní rysy členů bankovní rady. Kotlán a kol. (1999) předepisují, že tento typ nezávislosti má vliv na dosahování nízkého inflačního cíle a také na kredibilitu centrální banky, která má rovněž vliv na výši inflace.

Revenda (2011) uvádí, že určení samostatnosti centrální banky je velice náročné. Stupeň nezávislosti by měl být stanoven zákonem, ale důležitá je také shoda mezi bankovní radou centrální banky a vládou. Kotlán a Frait (1999) nastiňují, že stupeň nezávislosti emisních bank ovlivňují mnohé faktory. Mezi nejzákladnější pak patří míra politické nestability, vztah mezi inflací a nezávislostí, situace na trhu práce, či výše vládního dluhu. Vyšší politická nestabilita tak může vést k vyššímu stupni nezávislosti centrální banky, aby při očekávaném nezvolení vláda znesnadnila pozici budoucí vládě tím, že ji vyšší nezávislostí centrální banky omezí možnosti měnit ekonomickou situaci v zemi. Obvykle je vztah mezi inflací a nezávislostí spojován s tím, že vyšší nezávislost vede k nižší míře inflace. Ale také lze vztah definovat opačným směrem. Vysoká míra inflace totiž značí nízkou míru nezávislosti centrální banky a díky ní se inflace nadále zvyšuje. Situace na trhu práce je spojena s přirozenou mírou nezaměstnanosti. Pokud je tato míra na vyšší úrovni, lze očekávat více inflačních překvapení, a proto je lepší mít více nezávislou centrální banku. Podobně je to také s vládním dluhem, který je-li na vysoké úrovni, vede k více nezávislé centrální bance.

2.3.3 Měření nezávislosti centrálních bank

Samostatnost centrálních bank se začala měřit na přelomu 80. a 90. let. Právní nezávislost emisních bank je měřena na základě vyhodnocování legislativy, jež vytyčuje pozici centrální banky. Mezi jedny z velmi využívaných ukazatelů pro zjištění této míry nezávislosti pak patří kupříkladu indexy Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, Eijffingera a Schalinga a Cukiermana. Skutečná nezávislost pak zkoumá samostatnost centrálních bank více do hloubky a k hodnocení jsou využívány dotazníkové metody, nebo měření tzv. míry obratu guvernéra.

Skutečná míra nezávislosti závisí podle Kotlána a Fraita (1999) na mnohých faktorech, které podléhají historickým a kulturním specifikům dané země, nebo také záleží na osobnostních charakteristikách členů bankovní rady, které by těmto specifikům měly odpovídat. První možností k posouzení tohoto typu nezávislosti je *dotazníková metoda*. První dotazník, který uvádí Cukierman (1992), se zaměřoval na otázky v pěti oblastech a to v rámci legislativního hlediska nezávislosti, uplatňování legislativy vztahující se k centrální bance ve skutečné praxi, dalšími sférami byly nástroje měnové politiky a s tím spojená kontrola této politiky, střednědobé cíle a ukazatele a cíle měnové politiky a jejich relativní důležitost v rozhodování. Jinou eventualitou je měření tzv. *míry obratu guvernéra* ve funkci, kterou nastiňují Kotlán a Frait (1999). Index je pak vypočítán jako reciproční hodnota skutečné délky období guvernéra v jeho funkci. V některých zemích totiž může docházet k výměně guvernéra při změně vlády či ministra financí. Je dáno, že pokud je míra obratu guvernéra centrální banky nižší, znamená to vyšší skutečnou nezávislost dané emisní banky. Často je za zlomovou hranici považována hodnota 0,2–0,25, která signalizuje kratší funkční období guvernéra, než na jaké byl jmenován. Dále může docházet ke stanovení skutečné míry nezávislosti pomocí tzv. *indexu politické zranitelnosti*, který zpřesňuje předchozí způsob měření (míru obratu guvernéra). Jedná se o posouzení, zda během tří měsíců po změně vlády, či jiném podstatném politickém zvratu došlo k odchodu guvernéra z jeho pozice v centrální bance. Je usuzováno, že v zemích s politickou nestabilitou dochází ke snižování nezávislosti centrálních bank.

Pro posouzení *právní míry nezávislosti* centrálních bank byly zformovány dva základní typy indexů. První způsob měření samostatnosti je založen na soustavě otázek, na které je odpovídáno buď ano, nebo ne. Jednotlivé ukazatele jsou pak obodovány a to buď 0, nebo 1. Druhý typ zjišťování nezávislosti je založen také na struktuře otázek, ale ukazatelům jsou autory přisouzeny váhy. Tvůrci pak sdružují proměnné do skupin, kterým

znovu přiřadí váhy a až následně je získán celkový index samostatnosti. Mezi základními druhy indexů pro posouzení míry nezávislosti centrálních bank se nalézají mezistupně, u kterých jsou většině záležitostí přiřazeny body 0 nebo 1, ovšem vybraným otázkám je přisouzeno vyšší bodové ohodnocení.

V příloze č. 1 jsou shrnuty pro lepší přehlednost otázky jednotlivých indexů k měření právní nezávislosti, které jsou nutné pro zjištění daného ukazatele. Těmito indexy jsou GMT index neboli index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, index Eijffingera a Schalinga a Cukiermanův index, jež budou využity pro další části této práce. GMT index je rozdělen na politickou a ekonomickou nezávislost. Index Eijffingera a Schalinga se zaměřuje jen na politickou nezávislost. Cukiermanův index dělí politickou nezávislost na otázky na guvernéra, vztah vlády a centrální banky a cíle centrální banky, a ekonomická nezávislost v sobě zahrnuje záležitosti úvěrování vlády.

Grilli, Masciandaro a Tabellini (1991) vytvořili index k měření nezávislosti, ve kterém je rozlišována politická a ekonomická nezávislost, kdy politická znamená schopnost volby cíle měnové politiky emisní bankou, a ekonomická pak možnost výběru nástroje k dosažení zvoleného cíle. Index se v rámci politické nezávislosti zaměřuje na proces jmenování bankovní rady a jiných vrcholných orgánů centrální banky, na jejich vztah k vládě a na formální zodpovědnost emisní banky a rozděluje je do osmi otázek, které pak určí míru nezávislosti v politické oblasti. Tyto otázky jsou, jestli guvernér není jmenován vládou, guvernér je jmenován na více než pět let, celá bankovní rada není jmenována vládou, bankovní rada je jmenována na více než pět let, není nařízena účast zástupce vlády v bankovní radě, není nutné schvalování měnové politiky vládou, měnová stabilita je stanovena zákonem a při konfliktu vlády a centrální banky má silnější pozici stanovenou zákonem centrální banka. Co se týče ekonomické nezávislosti, ta se orientuje na možnost ovlivnění vládou výši půjček plynoucích od centrální banky a na charakter měnových nástrojů, na které má centrální banka vliv a ty jsou pak zařazeny do sedmi otázek vymezujících stupeň nezávislosti v ekonomické sféře. Tyto otázky jsou, že není možnost automatického a přímého financování vlády, přímé úvěrování probíhá jen za tržní sazbu, přímé úvěrování vlády je jen dočasné, přímé úvěrování je omezeno limitem, centrální banka se nepodílí na primárním obchodu s veřejným dluhem, diskontní sazba je stanovena centrální bankou a že centrální banka neprovádí funkci bankovního dohledu. Hodnocení závisí na typu odpovědi. Je-li odpovězeno kladně, tak náleží otázce 1 bod, při záporné odpovědi pak 0 bodů. Odlišnost je u poslední otázky týkající se bankovního

dohledu. U ní je hodnocena kladná odpověď, že se nepodílí centrální banka na dohledu 2 body, pokud se podílí spolu s jinou institucí 1 bodem a jestli se podílí sama tak 0 body.

Eijffinger a Schaling (1993) se ve svém indexu měření nezávislosti zaměřují na otázku, jestli centrální banka odpovídá jako jediná za prováděnou měnovou politiku, či za ni má odpovědnost spolu s vládou, nebo je za měnovou politiku odpovědná jen vláda. Další otázky pak jsou orientovány na možnost přítomnosti člena vlády v bankovní radě centrální banky a na jmenování členů bankovní rady, kde alespoň polovina z nich by měla být jmenována nezávisle na vládě. U první otázky je bodování od dvou do nuly bodů podle výše uvedeného pořadí možností. Další dva dotazy jsou hodnoceny jedním nebo nulou bodů a to v závislosti na odpovědi. Je-li odpověď kladná jeden bod a naopak je-li záporná tak žádný. K výsledku je pak přičten vždy jeden bod a konečný výsledek kolísá mezi jedním a pěti body.

Cukierman (1992) dělí svůj index nezávislosti podle šestnácti kritérií, která dále rozděluje do čtyř skupin. Těmito skupinami jsou kritéria, která se vztahují na osobu guvernéra, kritéria týkající se vztahu vlády a centrální banka, kritéria vztahující se k cílům centrální banky a kritéria ohledně možnosti úvěrování veřejného sektoru centrální bankou. Dotazy vztahující se na guvernéra jsou kladeny na funkční období guvernéra, kým je jmenován, jaké jsou možné podmínky jeho odvolání z funkce a zda může zastávat i nějaké jiné funkce. Vztah vlády a centrální banky je závislý na formulaci monetární politiky a otázky se týkají právě, kdo politiku formuluje, kdo má konečné slovo, pokud dojde ke konfliktu a zda se centrální banka aktivně podílí na přípravě rozpočtu. Otázky dotýkající se cílů centrální banky se ptají na to, zda je cenová stabilita jediným cílem, nebo zda je vedlejším, hlavním či není cílem centrální banky. Úvěrování vlády se zabývá omezením úvěrů a to přímých, zda jsou využívány sekuritizované úvěry, kdo určuje termíny a podmínky půjček, komu může centrální banka poskytovat půjčky, jestli je objem půjček nějak limitován, zda je časově ohraničena doba splatnosti, jak jsou stanoveny úrokové sazby z úvěrů a jestli existuje možnost nákupu státních dluhopisů centrální bankou na primárním trhu s cennými papíry. Jednotlivým otázkám jsou pak přisuzovány váhy, čímž dojde k vytvoření osmi mezikritérií, které následně určí výslednou hodnotu indexu a to buď váženého, nebo neváženého. První mezikritérium se skládá z první skupiny kritérií, které zahrnují dotazy týkající se guvernéra centrální banky a všechny čtyři otázky mají stejnou váhu. Druhá skupina zahrnující otázky formulace monetární politiky tvoří druhé mezikritérium. Význam jednotlivých otázek se liší a to podle pořadí, jak byly

zmíněny, váhy pak jsou 0,25; 0,5 a 0,25. Kritéria ohledně cíle centrální banky spolu s několika otázkami omezení úvěrů vlády, kterými jsou záležitosti přímých úvěrů, zda jsou využívány sekuritizované úvěry, kdo určuje termíny a podmínky půjček a komu může centrální banka poskytovat půjčky, jsou pro výpočet míry nezávislosti ponechány. Zbylé problémy vztahující se k omezování úvěrů vládě jsou zahrnuty do mezikritéria pomocí stejných vah. Nevážený index nezávislosti je vypočten průměrem osmi mezikritérií a vážený pak daným mezikritériím udává váhy a těmi podle uvedeného pořadí jsou 0,2; 0,15; 0,15; 0,15; 0,10; 0,10; 0,05 a 0,10. Hodnocení jednotlivých otázek závisí na stanovené stupnici bodů, která je uvedena v příloze 2 spolu se vzorcem k výpočtu indexu.

2.4 Dílčí shrnutí

V první subkapitole byl nastíněn vývoj centrálních bank, který sahá až do 17. století. Nejstarší centrální bankou podle data založení byla švédská Sveriges Riksbank, která vznikla v roce 1668. První emisní banky nevykonávající funkce obchodních bank však vznikaly až od 19. století. Důvody zakládání centrálních bank byly potřeba financování potřeb vlády či panovníka, centralizace emise peněz a sjednocení emisního systému. Mezi základní charakteristiky cedulových bank patří emisní monopol na oběživo, výkon monetární politiky a regulace a dohled nad bankovním systémem. Avšak není pravidlem, že existuje v zemi jediná centrální banka, lze nalézt výjimky v podobě neexistence centrální banky, měnové radě, dolarizaci, měnové unii a větším počtu emisních bank.

Funkce cedulových bank, které byly probrány ve druhé části této kapitoly, se dělí na mikroekonomické a makroekonomické. Pod mikroekonomické úkoly se řadí regulace a dohled nad bankovním systémem, banka státu, banka bank a reprezentace státu. Makroekonomické úlohy zahrnují emisi hotovostních peněz, devizovou činnost a měnovou politiku, která je pro centrální banky nejvýznamnější.

Třetí oddíl byl věnován hlavní náplni této práce, kterou je nezávislost centrálních bank. Otázka samostatnosti centrální banky je velmi úzce spojena s měnovou politikou. V současnosti již většina emisních bank má mnohem vyšší míru nezávislosti, než tomu bylo v minulosti. Jejich nezávislost se začala zvyšovat v 90. letech 20. století, kvůli globálním a regionálním faktorům. Samostatnost centrální banky pak znamená nezávislost této instituce na vládě, parlamentu a jiných politických subjektech a je dělena na svobodu

samostatně určit cíl měnové politiky a svobodu volby nástrojů při dosahování daných cílů. V Evropě se rozšířila nezávislost vymezená zákony, ovšem v anglosaských zemích je to kupříkladu na základě dohody mezi vládou a centrální bankou. Samostatnost centrální banky také úzce souvisí s její odpovědností a transparentností. Teoretické východiska nezávislosti pro vyšší nezávislost centrálních bank vycházejí z názorů školy veřejné volby, z časové nekonzistence měnové politiky, z nesouladu politického a ekonomického cyklu či monetaristického pravidla hospodářské politiky. Argumenty proti nezávislosti jsou velice snadno vyvratitelné a patří mezi ně například špatná souhra hospodářských politik. Nezávislost lze dělit podle mnoha kritérií, kdy nejčastějším je členění na politickou, finančně-hospodářskou, personální, institucionální, organizační a funkční. Pro její posouzení se pak využívá třídění na právní a skutečnou nezávislost. K měření právní nezávislosti jsou pak využívány indexy, mezi které patří index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, index Eijffingera a Schalinga a Cukiermanův index. K hodnocení skutečné nezávislosti jsou pak používány dotazníkové metody, měření tzv. míry obratu guvernéra a tzv. indexem politické zranitelnosti.

3 Česká národní banka a její nezávislost

Česká národní banka je vrcholným představitelem monetární politiky v České republice. V rámci celé své činnosti, nejen při výkonu měnové politiky, využívá specifík nezávislosti, které jí byly vymezeny zákonem. Česká národní banka bývá označována jako centrální banka s vysokou mírou nezávislosti na politických vlivech, kterou má stanovenou zákonem a to řadou autorů kupříkladu Revendou (2011), Pospíšilem (2013) či Martinčíkem (2006).

Kapitola bude zaměřena na vlastní analýzu míry nezávislosti České národní banky na politických vlivech. Bude nastíněn historický vývoj centrálního bankovníctví na českém území a hlavně bude představena Česká národní banka, která v České republice působí od 1. 1. 1993. Zároveň budou prezentovány funkce České národní banky a převážná část kapitoly bude věnována hlavní náplni této práce, kterou je nezávislost centrální banky, v tomto případě České národní banky. Na závěr bude vyhodnocena samostatnost České národní banky podle tří, již dříve zmíněných indexů pro měření právní nezávislosti, a to pomocí:

- indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho,
- indexu Eijffingera a Schalinga a
- Cukiermanova indexu.

Bude zhodnocen vývoj těchto indexů v období od založení České národní banky v roce 1993 po současnost se zaměřením na změny zákona týkající se nezávislosti centrální banky a aktuální míra nezávislosti bude podrobněji posouzena pro pozdější komparaci s vybranými centrálními bankami. Rovněž bude posouzena skutečná míra samostatnosti České národní banky pomocí míry obratu guvernéra, která bude doplněna o míru obratu premiéra a ministra financí a o zhodnocení politické zranitelnosti.

3.1 Vývoj centrálního bankovníctví na českém území

Centrální bankovníctví se na českém území začínalo rozvíjet již v době Rakouského císařství. Kunert a Novotný (2008) uvádějí, že první centrální banka vznikla na našem území již v roce 1816 a to *Privilegovaná rakouská národní banka* (cedulová banka), která byla zřízena jako soukromý bankovní ústav s akciovým kapitálem a vedoucím správním orgánem voleným akcionáři. Ovšem ze začátku své působnosti, mezi léty 1820 až 1841, měla cedulová banka výrazné problémy s udržení nezávislosti na státu, protože ten ji považoval spíše za úvěrovou společnost, jež půjčuje státní pokladně.

Zároveň byly v roce 1841 omezeny práva akcionářů ve prospěch státu, což více omezovalo samostatnost emisní banky na státu. Strach z krize státních financí vedl k ukotvení nezávislosti centrální banky na státu v roce 1862 a rozhodování bylo opět v rukou akcionářů volených zástupců. Nicméně autonomie na státu netrvala dlouho, protože již v roce 1866 byla narušena prusko-rakouskou válkou a žádostí státu o úvěry a vydávání nekrytých státovek. V roce 1878 se Privilegovaná rakouská národní banka přeměnila na *Rakousko-uherskou banku* a to z důvodu rakousko-uherského narovnání i v rámci centrální banky. Generální rada cedulové banky byla z větší části volena akcionáři, další část pak byla jmenována císařem mocnářství. Rakousko-uherská banka měla silnou pozici, díky které mohla provádět na státě nezávislou měnovou politiku.

Po vzniku samostatného Československého státu v roce 1918 bylo podle Landorové a kol. (2007) nutné zajistit hospodářské a měnové změny. Tyto změny byly mnohem složitější a náročnější než ty politické, a to časově, technicky a společensky. Ještě na konci roku 1918 bylo zřízeno Ministerstvo financí, které mělo zabezpečit financování státních výdajů, snížení množství bankovek v oběhu pomocí okolkování a připravit zavedení samostatné měny. Na počátku roku 1919 byl založen *Bankovní úřad při Ministerstvu financí*, jež pod sebe převzal fungování ústavu a filiálék Rakousko-uherské banky na československém území. Bankovní úřad byl pověřen vykonávat funkce emisního ústavu a to kupříkladu regulace množství oběživa, zajišťování platebního styku nebo plnění pokladní služby státnímu rozpočtu. V čele Bankovního úřadu, jak nastiňují Kunert a Novotný (2008), stál ministr financí a úřad byl také orgánem Ministerstva financí, takže o autonomii úřadu na státě nelze hovořit. V první řadě bylo úkolem úřadu dokončení měnové odluky, poté se úřad zaměřil na provádění deflační politiky, díky které zabránil vysoké inflaci. Bankovní úřad se dále podílel na potírání penězokazectví, vedl evidenci státního dluhu či vypořádával vztahy s Rakousko-uherskou bankou.

Po zlepšení ekonomické situace v zemi byl podle Kunerta a Novotného (2008) zřízen nezávislý cedulový ústav a to *Národní banka Československá* v roce 1926. Důraz byl kladen na to, aby instituce byla autonomní na vládě a to především na státním hospodaření, proto byla emisní banka zřízena jako akciová, kde jednu třetinu akcií vlastnil stát. Bankovní rada pak byla ze dvou třetin volena akcionáři a zbylá třetina byla jmenována na návrh vlády prezidentem. I přesto, že i v bankovní radě byli zastánci jednotlivých politických směrů v zemi, neprojevovalo se to podle autorů na jejím rozhodování a nemělo to tak vliv na její nezávislost. Landorová a kol. (2007) říkají, že Národní banka se starala

o peněžní oběh, mezibankovní platební styk, pokladní plnění státního rozpočtu nebo o řízení devizového hospodářství. V její plné kompetenci bylo provádění měnové politiky a správa jmění banky. Jak naznačují Kunert a Novotný (2008), Národní banka byla správcem silné a zdravé měny, ústřední úvěrní institucí, poradním orgánem ve věcech peněžnictví a také emitentem československé měny či potíratelem penězokazectví. Národní banka patřila mezi nejstabilnější centrální banky. Ovšem v roce 1939 na základě vzniku Protektorátu na českém území a v souvislosti s vyhlášením Slovenské autonomie se Národní banka Československá přejmenovala na *Národní banku pro Čechy a Moravu*. Národní banka byla plně podřízena Říšské bance a její nezávislé postavení bylo velice oslabeno. V době okupace bylo usilováno o narušení měnové, finanční a hospodářské stability na českém území. Byl stanoven podhodnocený kurz koruny, zavedena celní unie, v zemi stoupala inflace a banka byla nucena vydávat nekryté oběživo. Země tak byla zaplavena bezcennými bankovkami a mincemi, měla vyčerpané devizové zdroje a přišla o značnou část svého měnového zlata. Landorová a kol. (2007) předepisují, že již během druhé světové války v roce 1940 zahájila exilová vláda přípravy na hospodářskou i měnovou obnovu země, a proto po ukončení války se mohla země co nejrychleji obnovit. Jedním z prvních kroků bylo znovuoobnovení *Národní banky Československé*. Kunert a Novotný (2008) říkají, že nejdůležitějším krokem bylo odstranění problému s fungováním dvou centrálních bank a s roztříštěností emisního systému. V čele obnovené Národní banky stála dočasná správa. Důležitými úkoly banky byly podle Landorové a kol. (2007) uspořádání peněžního oběhu a obnova československé měny. V roce 1948 se začaly, jak nastiňují Kunert a Novotný (2008), měnit poměry v Národní bance a to díky únorovému převratu a nastolení komunistického režimu. Bankovní rada byla volena z velké části ministrem financí a dokonce jeden z členů musel být zaměstnancem ministerstva financí. Národní banka byla zapojena do centralizace ekonomiky a do direktivního řízení státu. Byla také omezena nezávislost banky a to ve prospěch plánovaného hospodářství. Formálně sice banka zůstávala samostatná, ale fakticky byla jen vykonavatelem hospodářské politiky vlády.

Nakonec byla podle Kunerta a Novotného (2008) v roce 1950 zřízena v zemi monobanka a práva a povinnosti centrální banky převzala *Státní banka československá*. Státní banka byla přímo podřízena ministerstvu financí a byla ústřední emisní institucí, která poskytovala provozní úvěry. Rovněž byla centrálou pro všechny platební a zúčtovací styk. Státní banka evidovala a kontrolovala veškeré měnové, finanční a hospodářské

aktivity v zemi. Nejprve se Státní banka orientovala na vybudování jednotného centrálního peněžního ústavu a sjednocení měny. Její úsilí směřovalo na úsilí o navrácení zabaveného zlata nacisty nebo o snížení nadměrné zásoby oběživa v zemi. Nejvyšším představitelem Státní banky byl ministrem financí jmenovaný generální ředitel, kterého schvalovala vláda. Již od poloviny 50. let se začaly objevovat pokusy o získání autonomie banky na ministerstvu financí. Zprvu sice narážela na odpor ministra financí, ale v roce 1965 byla zproštěna podřízenosti na ministerstvu financí. Tím Státní banka získala kupříkladu rozhodující úlohu v úvěrové oblasti či zvýšení kontrolní funkce v průmyslu, zemědělství, obchodu i službách. Státní banka tak byla samostatnou institucí, která měla plnou odpovědnost za provádění měnové politiky v zemi. Následná reforma z let 1968 a 1969 se také snažila o vytvoření odděleného emisního a komerčního zaměření centrální banky a o zformování transformovaného bankovního systému. V roce 1968 bylo pak ustaveno zavedení dvoustupňového bankovního systému, kdy Státní banka měla plnit funkci emisní a měnovou a vedle ní měly působit komerční peněžní ústavy. Ovšem tyto snahy vzaly za své záhy v roce 1969, kdy bylo rozhodnuto o obnovení centralizace bankovníctví a zastaveny snahy o rozdělení Státní banky. Ústředí emisního ústavu bylo opět plně podřízeno federálním ústavním orgánům a výkonné moci v zemi. Je nutné zmínit, že v roce 1971 získala do své kompetence Státní banka také oblast devizového hospodářství státu od ministerstva financí a vykonávala tak již v zemi veškeré operace spadající pod činnosti centrálních bank. Landorová a kol. (2007) uvádějí, že další snahy o bankovní reformu se začaly uskutečňovat v 80. letech. V druhé polovině 80. let bylo připraveno například institucionální oddělení provozně-ekonomického a centrálního bankovníctví nebo zvýšení nezávislosti centrální banky při provádění měnové politiky na státních orgánech. Kunert a Novotný (2008) předepisují, že důvodem toho bylo prohlubování hospodářských problémů. Základem reformy se stalo vytvoření dvoustupňového bankovního systému a to s jednou centrální bankou a soustavou komerčních bank. Ve výsledku kopírovala tu z konce 60. let. Prvním krokem bylo oddělení emisní a úvěrové funkce v roce 1988. Státní banka měla od roku 1990 působit jen jako emisní instituce a vykonávat funkci banky bank, řídit devizovou a celostátní měnovou politiku. Hlavním cílem se pak mělo stát zabezpečování stability měny. Správa Státní banky měla být stále podřízena vládě v rámci plánovací činnosti, ale byla stanovena autonomie předsedy Státní banky na vládě, jenž měl být jmenován prezidentem na návrh vlády. Objevilo se také úsilí o zavedení absolutní nezávislosti emisní banky na vládě, ovšem do zákona nebyl tento návrh implementován.

K těmto krokům nakonec došlo i přes Sametovou revoluci v listopadu 1989 a to spolu s autonomií centrální banky na vládě.

Jak již bylo zmíněno, plánované zavedení dvoustupňového bankovního systému v rámci bankovní reformy z konce 80. let se uskutečnilo i přes proběhnuté změny v politickém uspořádání země na konci roku 1989. Podle Kunerta a Novotného (2008) bylo v roce 1990 hlavním úkolem Státní banky vytvoření liberalizovaného tržního hospodářství. Dalšími úlohami bylo udržení vnitřní a vnější stability měny a zajištění přechodu k vnější směnitelnosti měny. Mezi roky 1990 a 1992 byla pro zajištění co největší možné nezávislosti Státní banky vytvořena bankovní rada. Zároveň bylo nutné rozšířit pravomoci a odpovědnost centrální banky ve sféře autonomní správy měny a zrušení funkce orgánu plánovacího procesu. Aby byla zajištěna absolutní nezávislost na vládě, centrální banka se stala státní institucí jako samostatná právnická osoba. V té době byl stanoven hlavní cíl centrální banky a to udržování stability měny, rovněž se měla starat o stabilitu cen a kurzu měny. Dále musela banka podléhat nezávislému auditu a její povinností bylo dvakrát za rok podávat federálnímu shromáždění zprávu o měnovém vývoji. Pro zaručení samostatnosti centrální banky byla bankovní rada jmenována prezidentem. Na těchto základech byla postavena také nově vzniklá *Česká národní banka*, která se stala nástupkyní Státní banky československé po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky.

3.2 Česká národní banka

Česká národní banka (ČNB) vznikla, jak nastiňují Kunert a Novotný (2008), 1. 1. 1993 a to jako nástupkyně Státní banky československé na území českého státu a převzala na sebe veškerá práva a závazky původní emisní banky. Její vznik je spojen se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Landorová a kol. (2007) dodávají, že je také založena podle ústavního zákona č. 542/1992 Sb., o zániku České a Slovenské Federativní republiky, který umožnil zrod centrálních bank v obou nově vzniklých státech. České národní bance bylo zákonem o České národní bance stanoveno určovat měnovou politiku, rozhodovat o emisi oběživa, regulovat peněžní oběh, platební styk a zúčtování mezi bankami, provádět dohled nad bankovním systémem a starat se o bezpečnost, fungování a rozvoj bankovního systému v zemi, jak prezentují Kunert a Novotný (2008). Činnost centrální banky se podle České národní banky (2014) řídí příslušnými zákony a dalšími předpisy upravující její působení, do jejího působení lze zasahovat jen v případech, jež jsou stanoveny zákonem. Česká národní banka je právnickou osobou

veřejného práva a sídlí v Praze. Zároveň má sedm zastoupení ve vybraných regionech, kterými jsou Praha, Ústí nad Labem, Plzeň, České Budějovice, Hradec Králové, Brno a Ostrava. Od vstupu České republiky do Evropské unie je Česká národní banka součástí Evropského systému centrálních bank a podílí se tak na plnění úkolů a cílů, jež jsou v jeho kompetenci. Patří rovněž do Evropského systému dohledu nad finančními trhy a jejím úkolem je také spolupráce s Evropskou radou pro systémová rizika a evropskými orgány dohledu nad finančními trhy.

Nejvyšším orgánem centrální banky se stala, stejně jako ve Státní bance československé, bankovní rada, jak říkají Kunert a Novotný (2008). V čele bankovní rady tak stojí guvernér a dále jsou součástí bankovní rady dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady. Všichni členové bankovní rady jsou jmenováni a odvoláváni prezidentem republiky. Výkon funkce končí, jak publikuje Česká národní banka (2014), podle zákona uplynutím funkčního období, ale také odvoláním z funkce nebo vzdáním se této funkce. Příslušník bankovní rady může být odvolán, jen pokud přestane splňovat podmínky vyžadované k výkonu činnosti nebo pokud se dopustí velmi závažného pochybení. Pospíšil (2013) uvádí, že členové bankovní rady mají funkční období šestileté a svou funkci mohou zastávat pouze ve dvou funkčních obdobích. Člen bankovní rady nesmí vystupovat jako příslušník vlády, nesmí být poslancem ani členem orgánu komerčních bank či jiných podnikatelských subjektů. Dále se podle České národní banky (2014) dle zákona členství v bankovní radě neslučuje s výkonem samostatné výdělečné činnosti kromě činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké a také vyjma správy vlastního majetku, a také je neslučitelné s aktivitami, které by mohly způsobit střet zájmů mezi prováděním dané činnosti a působením v bankovní radě. Členem bankovní rady se může stát občan České republiky, jež je plně způsobilý k právním úkonům, má dokončené vysokoškolské vzdělání, je bezúhonný a v měnových záležitostech či v oblasti finančního trhu je uznávanou a zkušenou osobností. Členové bankovní rady jsou automaticky zaměstnanci centrální banky.

Bankovní rada, jak nastiňuje Pospíšil (2013), vymezuje měnovou politiku a nástroje, které vedou k jejímu realizování, dále rozhoduje o zásadních měnově-politických opatřeních a ustanoveních v rámci funkce dohledu. Česká národní banka (2014) uvádí, že bankovní rada stanovuje ze zákona rovněž zásady činnosti a obchodů emisní banky, schvaluje rozpočet centrální banky, vymezuje organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky, určuje druhy fondů centrální

banky, jejich výši a použití a další. Jednáním bankovní rady předsedá její guvernér. Za nepřítomnosti guvernéra jej zastupuje jím pověřený viceguvernér. Rozhodnutí bankovní rady jsou přijímána prostou většinou hlasů. Bankovní rada se může usnášet, je-li přítomen guvernér či jím pověřený viceguvernér v pozici předsedajícího a nejméně další tři členové bankovní rady. V případě, že dojde k rovnosti hlasů, je rozhodující hlas předsedajícího. Bankovní rada také schvaluje jednací řád bankovní rady. Guvernér centrální banky vystupuje navenek jménem České národní banky a je oprávněn podepisovat právní předpisy a akty, které vydává Česká národní banka a které jsou vyhlášované ve sbírce zákonů. Pokud guvernér pověří jednoho z viceguvernérů, ten jej zastupuje v plném rozsahu. Nynějším guvernérem České národní banky je od roku 2010 Miroslav Singer. Viceguvernéry jsou Mojmír Hampl a Vladimír Tomšík a členy bankovní rady pak Kamil Janáček, Lubomír Lízal, Jiří Rusnok a Pavel Řežábek.

Hlavním cílem centrální banky v oblasti měnové politiky se po jejím vzniku stalo podle Kunerta a Novotného (2008) zabezpečování stability koruny. V současnosti je hlavním cílem emisní banky zajištění cenové stability, jak říká Česká národní banka (2014), a to podle článku 98 Ústavy České republiky, jež je v souladu s primárním právem Evropské unie.³ Cenová stabilita (neboli nízkoinflační prostředí) v české ekonomice trvale přispívá k podpoře udržitelného hospodářského růstu, proto je důležité její dosažení a udržení. Podstatným prvkem účinnosti měnových nástrojů pro dosažení a udržení cenové stability je pak nezávislost emisní banky. Proto také Česká národní banka staví na třech důležitých aspektech, kterými jsou:

- nezávislost,
- otevřenost a důvěryhodnost a
- odborná zdatnost.

Nezávislost centrální banky je široce pojatá a zákonem stanovená a je tak klíčovou podmínkou pro zdárnou realizaci měnové politiky a následně dlouhodobého neinflačního růstu ekonomiky, jakož i pro nestranný dohled nad finančním trhem v České republice. Nezávislost emisní banky je úzce spojena s otevřeností a důvěryhodností banky vůči veřejnosti za plnění cílů České národní banky. Centrální banka je otevřená a pravidelně sděluje své cíle a míru jejich naplňování veřejnosti a voleným orgánům.

---

³ Do té doby bylo hlavním cílem České národní banky dosažení měnové stability, kterou dosahovala pomocí cílování peněžní zásoby a nominální kotvy v podobě fixního kurzu koruny. Stěžejním důvodem pro změnu cíle bylo opuštění režimu fixního měnového kurzu a rovněž zavedení režimu cílování inflace.

Rovněž jsou centrální bankou zveřejňovány názory, záměry a předpoklady do budoucnosti, což vede k srozumitelnému, předvídatelnému a důvěryhodnému jednání. Odborná zdatnost zaměstnanců centrální banky je pak nutná pro posilování důvěryhodnosti banky doma i v zahraničí.

Dále se česká centrální banka, jak píše Česká národní banka (2014), stará o finanční stabilitu a bezpečnost fungování finančního systému na území České republiky. Také přispívá k provádění obecné hospodářské politiky vlády a hospodářské politiky v Evropské unii, ale to samozřejmě nesmí být v rozporu s hlavním cílem centrální banky. Česká národní banka určuje měnovou politiku, která musí být v souladu s hlavním cílem, emituje oběživo, řídí a provádí dohled nad peněžním oběhem, platebním stykem a zúčtováním bank, dále je vykonavatelem dohledu nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, pojišťovnictvím, penzijním připojištěním, družstevními záložnami, institucemi elektronických peněz a směnárny. Pro zajištění svých úloh získává a vytváří statistické údaje. Česká národní banka je ústřední bankou České republiky, a proto poskytuje bankovní služby státu a veřejnému sektoru, vede účty státního rozpočtu, emituje státní dluhopisy a investuje na finančních trzích podle dohody s Ministerstvem financí.

3.2.1 Funkce České národní banky

Mezi funkce České národní banky patří výkon měnové politiky, zajištění finanční stability, dohled a regulace finančního trhu, emise bankovek a mincí, zajištění platebního styku, ale také vytváření statistik, ekonomický výzkum a poskytování informací široké veřejnosti.

Předním cílem centrální banky *měnové politiky* je podle České národní banky (2014) péče o cenovou stabilitu, a pokud nedochází k rozporu s tímto cílem tak také podpora obecné hospodářské politiky vlády. Hlavního cíle je dosaženo změnami v nastavení měnových podmínek, které jsou doplněny o využití nástrojů centrální banky. Těmi jsou především úrokové sazby, ale v poslední době jsme zaznamenali již také využití devizových intervencí. Měnovou politiku určuje bankovní rada centrální banky a vychází při tom z aktuálních makroekonomických předpovědí spolu s posouzením případných rizik jejich uskutečnění. Potřebnou podmínkou pro realizaci měnové politiky, která míří k cenové stabilitě, je nezávislost centrální banky. Kunert a Novotný (2008) předepisují, že pro splnění hlavního cíle centrální banky je nutné zajistit značnou míru nezávislosti na politických vlivech. Stěžejní je pak autonomie při určování cílů centrální banky

a při rozhodování o použití měnověpolitických nástrojů. Česká národní banka (2014) říká, že jakmile Česká republika vstoupí do třetí fáze Hospodářské a měnové unie, tedy přistoupí k eurozóně a její měnou se stane euro, musí se centrální banka vzdát samostatně prováděné měnové politiky, kterou bude vykonávat Evropská centrální banka. Hlavní posláním, jak uvádějí Kunert a Novotný (2008), zajišťuje Česká národní banka pomocí měnověpolitického režimu, kterým je cílování inflace. Pro tento režim se bankovní rada rozhodla v prosinci roku 1997 a od začátku roku 1998 jej začala využívat a nahradila tak předchozí režim cílování peněžní zásoby. Česká národní banka (2014) prezentuje, že k dosažení cenové stability používá několika měnověpolitických nástrojů, jimiž jsou operace na volném trhu, automatické facility, mimořádné facility, povinné minimální rezervy a devizové intervence. *Operace na volném trhu* se zaměřují na usměrňování vývoje úrokových sazeb v zemi. Zpravidla jsou tyto akce prováděny v podobě repo operací. Tyto operace se podle cíle a pravidelnosti dále dělí na hlavní měnový nástroj, na doplňkový měnový nástroj a na nástroje jemného ladění, kterými jsou devizové operace a operace s cennými papíry. Nejčastěji jsou operace na volném trhu využívány jako hlavní měnový nástroj v základní době 14 dnů s dvoutýdenní repo sazbou, která je považována za klíčovou sazbu ekonomiky. *Automatické facility* jsou využívány k poskytování (marginální zápůjční facility) nebo ukládání (depozitní facility) likvidity přes noc a úrokové sazby (lombardní a diskontní sazby) z těchto akcí vytvářejí koridor, v němž se pohybují krátkodobé sazby peněžního trhu spolu s dvoutýdenní repo sazbou. *Mimořádné facility* byly v Česku zavedeny v roce 2008 jako mimořádné dodávací repo operace na dva týdny či tři měsíce. A to proto, aby bylo podpořeno fungování trhu se státními dluhopisy. Od roku 2011 je využívána jen dodávací repo operace na dva týdny. *Povinné minimální rezervy* patří mezi základní nástroje ovlivňování měnové politiky, kterým centrální banka působí na objem likvidity v bankovním systému země. V současnosti však slouží jen jako rezerva pro snadný průběh mezibankovního platebního styku. Od roku 1999 musí v České republice určené subjekty ukládat na účtech u centrální banky 2 % ze stanoveného objemu. *Devizové intervence* pak znamenají nákup nebo prodej cizí měny za českou korunu centrální bankou a to na devizovém trhu. Cílem těchto zásahů je tlumení volatility na devizovém trhu, anebo uvolnění či zpřísnění měnové politiky.

Česká národní banka (2014) uvádí, že v posledních letech zařadila mezi své zásadní úkoly také *zajišťování finanční stability* a její analyzování. Důležitost této úlohy je kladena na odhalování zranitelných míst finančního sektoru, které mohou mít spojitosti s vývojem

finančních trhů a také s obecným ekonomickým vývojem. Česká národní banka tak diagnostikuje, sleduje a hodnotí rizika, které mohou vést k ohrožení stability finančního systému. Těmito kroky zároveň podporuje odolnost finančního systému a dochází tak k udržení finanční stability v ekonomice. Centrální banka si v rámci finanční stability klade za cíl přispívat k získání míry odolnosti systému, jež značně snižuje rizika zrodu nestability ve finančním sektoru. Důležitými podmínkami úspěšnosti naplnění stanoveného cíle jsou cenová stabilita a zdravý finanční vývoj institucí, k čemuž je zapotřebí využívání prostředků měnové politiky a dohledu nad finančním sektorem. Podstatná je rovněž spolupráce s národními i mezinárodními institucemi. V této funkci Česká národní banka vystupuje především preventivně, protože se zejména orientuje na informování veřejnosti o potenciálních nebezpečích a faktorech, které mohou směřovat k ohrožení stability finančního sektoru. Ve spojitosti s globální finanční krizí nabyla stabilita finančního systému na významu a byla zavedena makroprudenční politika, která má k udržení této stability pomoci.

V rámci funkce dohledu nad finančním trhem provádí, jak píše Česká národní banka (2014), dohled nad bankovním sektorem, kapitálovým trhem, družstevními záložnami, penzijními společnostmi, fondy penzijních společností, pojišťovnictvím, směnárny a institucemi v rámci platebního styku. Určuje pravidla, díky kterým je chráněna stálost bankovního sektoru, pojišťovnictví, penzijních fondů a kapitálového trhu. Centrální banka je tak regulátorem, dohlížitelem a postihovatelem nedodržování daných pravidel. V této funkci se česká emisní banka drží obecných zásad, jako je předvídatelnost, řízení se podle mezinárodních standardů a koordinace strategie dohledu s účinným výkonem dohledu. Při zabezpečování dohledu nad finančním trhem a institucemi tohoto trhu česká emisní banka dodržuje pravomoci, jež jí byly svěřeny právními předpisy. Jak říká Revenda (2011), konkrétní postupy a podmínky však určuje národní banka. Jedním ze základních předpokladů pro získání bankovní licence pak je zajištění minimální výše kapitálu. Česká národní banka (2014) publikuje, že svou funkci musí plnit pomocí regulatorní činnosti, licenční a povolávací činnosti, dohledového konání na dálku a na místě, dále prostřednictvím stanovování opatření k nápravě či ukládáním sankcí a také pomocí shromažďování, zpracovávání a vyhodnocování informací. Strategie centrální banky v oblasti dohledu se odvíjí od hlavních principů pro zajištění efektivního bankovního dohledu, jež byl vydán Basilejským výborem pro bankovní dohled v roce 2012. Česká národní banka zakládá rozvoj systému dohledu nad finančním trhem na jasně definované

odpovědnosti a cílech. V této funkci je jejím předním cílem stabilita finančního systému. Centrální banka má povinnost přijímat opatření v rámci této činnosti včas a jejich forma musí být přiměřená okolnostem, na která reagují. Postupy dohledu však nesmí omezovat pravomoci jiných složek státu, zároveň ale s ministerstvem financí a dalšími orgány státní správy spolupracuje. Nezávislost České národní banky je důležitá také pro činnost dohledu. Díky ní je centrální banka plně diskrétní vzhledem k institucím, na které dohlíží a vůči kterým jsou přijímána opatření dohledu. Pro zaručení nezávislého dohledu vůči jiným činnostem emisní banky jsou přijímána organizační opatření, aby nedošlo ke střetu zájmů s úlohami dohledu. Zároveň dává zpětnou vazbu pro vytváření regulačního rámce tak, aby obsahoval reálné zkušenosti z práce dohledu. Česká národní banka vydává také pravidelné zprávy o činnosti dohledu, komunikuje podstatné kroky v rámci dohledu a různá zjištění a přístupy. To vše pak vede k zaručení transparentnosti dohledu vzhledem k veřejnosti. Centrální banka je tak informačně otevřená a také odpovědná veřejnosti.

Jak říká Česká národní banka (2014), má zákonem ustanoveno, že je jediným emitentem hotovostního oběživa v České republice. *Emisní funkce* se zaměřuje na vydávání bankovek a mincí do oběhu, dále je emitentem pamětních mincí a také spravuje peněžní oběh. Pro centrální banku je důležitý plynulý a hospodárný peněžní oběh. Pobočky emisní banky pak řídí zásoby bankovek a mincí, stahují z oběhu opotřebované bankovky a mince, zajišťují ničení takovéto hotovosti a vyměňují poškozené platidla. Centrální banka zabezpečuje uměleckou a technickou přípravu bankovek a mincí, jejich výrobu a dodávky jednotlivým pobočkám. Nutná je také ochrana platidel proti padělání, proto se podílí na zpracování a realizaci právní a technické ochrany bankovek a mincí.

Podle České národní banky (2014) se centrální banka v *činnosti platebního styku* zaměřuje na přípravu zákonné úpravy týkající se platebního styku a zúčtování bank, poboček zahraničních bank, spořitelních družstev a úvěrních družstev. Stará se o plynulý a hospodárný platební styk a je spolupodílníkem při zajišťování spolehlivých, bezpečných a efektivních platebních systémů a při jejich rozvoji. Centrální banka vede účty bankám, spořitelním a úvěrním družstvům, pobočkám zahraničních bank pomocí mezibankovního platebního styku CERTIS, díky kterému je zajištěn také jejich vzájemný platební styk. Zároveň spravuje účty a poskytuje služby platebního styku státním složkám, příspěvkovým organizacím, státním fondům, územně samosprávním celkům a jiným subjektům, u nichž to stanovuje zákon. Česká národní banka neposkytuje tyto služby fyzickým osobám kromě svých zaměstnanců.

Dalšími funkcemi České národní banky jsou statistická činnost a ekonomický výstup. Česká národní banka (2014) uvádí, že *ve své statistické činnosti* sestavuje a zveřejňuje statistiky v oblastech měnové a finanční statistiky, statistiky finančních účtů, platební bilance, vládní finanční statistiky a všeobecné ekonomické statistiky. Tyto statistiky jsou sestaveny ve shodě se standardy Evropské unie i mezinárodními standardy. Centrální banka také zveřejňuje informace vztahující se k jejím činnostem, zejména údaje týkající se inflace. Cílem *ekonomického výzkumu* České národní banky je poskytovat výstupy, jež přispívají k rozšíření znalostní základny, která je potřebná pro hlavní činnosti centrální banky. Tyto výstupy jsou v mezinárodním měřítku vysoce hodnoceny. Výzkum České národní banky se orientuje na čtyři oblasti, kterými jsou:

- měnová politika,
- makroekonomické modelování,
- finanční stabilita a
- reálný sektor s fiskální politikou.

Nejdůležitějšími dokumenty jsou programy ekonomického výzkumu, ve kterých se reflektují střednědobé priority. Na základě těchto priorit jsou pak uskutečňovány výzkumné projekty nebo semináře s čelními světovými ekonomy. Výzkumné práce pak centrální banka vydává v CNB Working Papers, CNB Research and Policy Notes a CNB Research Bulletin. Výsledky ekonomického výzkumu jsou používány pro vyhotovení situačních zpráv, či pro potřeby bankovní rady.

3.3 Nezávislost České národní banky

Nezávislost je důležitou součástí každé centrální banky proto, aby mohla plnit nejen svůj hlavní cíl měnové politiky, ale také další své činnosti jako je kupříkladu dohled nad finančním trhem. Nejinak je tomu také v České národní bance.

Revenda (2011) pokládá centrální banku České republiky za standardní emisní banku s vysokým stupněm autonomie na vnějších vlivech, jež je stanovena zákonem. Podle Martinčíka (2006) má Česká národní banka právní postavení, díky kterému je nezávislou institucí. Ta je doplněna o částečnou odpovědnost a povinnost koordinace její politiky s vládní hospodářskou politikou. Pro Českou národní banku (2014) je podstatou její nezávislosti možnost úspěšně realizovat měnovou politiku a plnit tak svůj hlavní cíl v podobě cenové stability. Význam samostatné centrální banky je podstatný kvůli tomu, aby se předcházelo tlakům vlády na její rozhodování a také proto, aby nedocházelo

k nežádoucímu růstu inflace. Ovšem Klaus (2014) tvrdí, že Česká národní banka sice nemá být bezprostředně podřízena na vládě, ale nesmí být autonomní vůči českému státu, protože je centrální bankou České republiky.

Pospíšil (1996) vidí základ nezávislosti České národní banky v právním zakotvení Státní banky československé z roku 1991, na němž jsou položeny základy nynější centrální banky. Tento zákon jasně stanovil cíl, postavení a pravomoci emisní banky. Rovněž ustavil poprvé nezávislost v politické rovině a vymezil vztahy se státním rozpočtem a hospodaření ústřední banky. Ovšem se vznikem samostatné centrální banky byla její nezávislost ještě posílena, když bylo stanoveno, že jmenování a odvolávání bankovní rady je v plné kompetenci prezidenta. To také potvrzuje Martinčík (2006). Podle něho se od začátku 90. let výrazně zvýšila míra nezávislosti české centrální banky. Pospíšil (1996) uvádí, že Česká národní banka se vyznačuje podle uplatňovaných kritérií vysokou mírou autonomie a to proto, že měnová stabilita je stanovena zákonem jako hlavní cíl centrální banky a jiné nemá stanoveny (v současnosti je to již cenová stabilita), dále ústřední banka ovlivňuje úrokové sazby a určuje kurz měny bez omezení, ze zákona má centrální banka zakázáno financovat vládu přímo či nad stanovený limit a v neposlední řadě je nezávislá na vládě z pohledu hlavního cíle i personálního. Jak naznačuje Tůma (1996), pozici nezávislé a kompetentní instituce si Česká národní banka vysloužila v prvních letech své existence kvůli schopnosti dostát svým závazkům, v té době v podobě pevného měnového kurzu.

Je nutné uvést, že nezávislost české centrální banky byla na přechodnou dobu omezena, jak říká Česká národní banka (2014). K tomu došlo v roce 2000, kdy se při projednávání parlamentem novely zákona o České národní bance, která se týkala harmonizace tohoto zákona s legislativou Evropské centrální banky, dostaly do zákona dodatečné úpravy omezující autonomii ústřední banky. Zásadními problematickými body pak byly nutnost konzultace a nalezení shody s vládou při stanovování inflačního cíle a kurzového režimu, dále pak měla mít bankovní rada v kompetenci jen tu část rozpočtu, jež se týkala zabezpečování stěžejního měnového cíle, o ostatních částech (provozní a investiční) měla rozhodovat poslanecká sněmovna. Kromě toho měli být členové bankovní rady jmenováni jako doposud prezidentem republiky ale na návrh vlády. Tato novela byla velice kritizována odbornou veřejností i mezinárodními institucemi a také byla nálezem Ústavního soudu z roku 2001 označena za neústavní a zrušena. Následná novela, platná od května 2002, obnovila zákonem stanovenou nezávislost České národní banky, kterou měla před zmíněnou novelou z roku 2000, a zůstala tak nezávislá na politických

vlivech. Martinčík (2006) prezentuje, že díky vyřešení výše zmíněné otázky nezávislosti, má Česká národní banka opět optimální míru autonomie na politických vlivech. Ta je odpovídající potřebám české ekonomiky a je také v souladu s evropskými standardy.

Pospíšil (2013) nastiňuje, že Česká národní banka vykazuje vysoký stupeň nezávislosti, který vyvažuje informační otevřenost emisní banky. Podle Tůmy (2004) otevřenost České národní banky vyrovnává její nezávislost a jen díky tomu je schopna přesvědčit veřejnost, že její samostatnost je využívána v rámci zákonného vymezení a je v souladu s jejím posláním. Česká národní banka (2014) uvádí, že je to spojeno s velkou mírou transparentnosti její měnové politiky. Kysilka (2000) naznačuje, že díky jasné vymezené transparentnosti, je její nezávislost dlouhodobě udržitelná. Proto také, jak píše Česká národní banka (2014), informuje centrální banka veřejnost o podstatě měnově-politického režimu, který používá, o výši daného inflačního cíle, o prognózách inflace a rizicích z nich vyplývajících a také o prováděných měnově-politických postupech a důvodech k nim vedoucích. K informování využívá centrální banka čtvrtletní zprávy o inflaci, záznamy z jednání bankovní rady týkajících se měnově-politických rozhodování, tiskové konference, články a rozhovory v tisku a médiích, přednášky a další vystoupení členů bankovní rady. Dvakrát ročně pak předkládá parlamentu zprávu o měnovém vývoji v zemi. Svůj zákonný cíl plní česká emisní banka se značnou výší autonomie na politických vlivech a to zejména při určování využití měnově-politických nástrojů. Nezávislost se rovněž odráží ve způsobu jmenování a odvolávání bankovní rady, jak již bylo dříve zmíněno.

Nicméně i v České republice se objevují hlasy proti významné míře nezávislosti ústřední banky. Weigl (2000) spatřuje problém v maximální nezávislosti České národní banky a to proto, že je samostatná vůči kterékoliv moci ve státě, ale nemá jasné vymezenou odpovědnost a není podřízena žádným kontrolním mechanismům. Jeho kritika se rovněž vymezuje vůči nejasně dané komunikaci mezi vládou a centrální bankou. Právní postavení dovoluje České národní bance nekomunikovat s vládou a realizovat své kroky úplně samostatně, což může způsobit závažné nebezpečí pro ekonomiku. Jak dodává Holman (2000), existuje pak riziko nesladěnosti měnové a fiskální politiky. To pak způsobí, že celá hospodářská politika nebude optimální. Klaus (2000) schvaluje nemožnost získávání pokynů nebo instrukcí od vlády, aby nedocházelo k ovlivňování ekonomiky před volbami. Ale je důležité, aby centrální banka nebyla nedotknutelná a nekritizovatelná. Dále je kritizováno to, že Česká národní banka nakládá s vlastním majetkem jako

podnikatel. Kromě toho je nevhodné, že si bankovní rada schvaluje rozpočet emisní banky, rozhoduje o platech zaměstnanců a tak i svých a nenese důsledky za své kroky. Kříž (2000) dodává také to, že členové bankovní rady nejsou vyměňováni postupně nebo to, že vláda nemá žádný vliv na provádění měnové a kurzové politiky.

3.3.1 Typologie nezávislosti České národní banky

Podle Pospíšila (2013) jsou rozlišovány základní čtyři typy nezávislosti, kterými jsou samostatnost institucionální, finanční, funkční a rozpočtová. *Institucionální nezávislost České národní banky* znamená, že bankovní rada nesmí přijímat či požadovat pokyny od jiných subjektů při realizaci svých cílů, které jsou jí stanoveny v zákoně. Tato samostatnost je aktivního i pasivního charakteru. Aktivní nezávislost je spojena s nekonáním a to tak, že není povolen aktivní tlak na banku a banka ani nemůže aktivně požadovat jakékoliv instrukce. Pasivní autonomie je chápána jako zdrženlivost proti přijímání pokynů, které by mohly vést k ovlivnění rozhodování centrální banky zvenčí. *Finanční nezávislost České národní banky* se rozumí oddělení státního rozpočtu a centrální banky. Ta nesmí rozpočtu poskytovat úvěry ani jej sanovat, čímž je garantována autonomie rozpočtu státu na měnové politice, která je prováděna emisní bankou. Česká národní banka (2014) uvádí, že tato nezávislost zahrnuje rovněž hospodaření centrální banky. Ta hospodáří podle rozpočtu, který je schvalován bankovní radou. Tento rozpočet má zřejmé rozdělení výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz. Ústřední banka musí zpracovávat účetní závěrku, která je ověřena externím auditem a zprávu o výsledku jejího hospodaření předkládat parlamentu. Dále zveřejňuje přehled o své finanční pozici. Tůma (2004) připojuje, že doplňkem k tomuto druhu samostatnosti je právě maximální otevřenost v poskytování informací, kterou Česká národní banka vykonává pomocí informování Poslanecké sněmovny. Jako *funkční nezávislost České národní banky* neboli věcnou nezávislost Pospíšil (2013) označuje samostatné stanovení inflačního cíle ústřední bankou. S tím je také spojen výběr nástrojů, kterými je hlavního cíle dosaženo. Pro Tůmu (2004) je tento typ klíčový. Je důležitý pro to, aby měla při dosahování stanoveného cíle, ať už jej stanoví sama nebo vláda, volné ruce. Česká národní banka (2014) dodává, že volba kurzového režimu je sice projednávána s představiteli vlády, ale rozhodnutí nesmí ohrožovat plnění základního cíle v měnové oblasti. Zároveň se vláda a centrální banka pravidelně informují o svých krocích ve fiskální a měnové politice. Za *rozpočtovou nezávislost České národní banky* je Pospíšilem (2013) považováno to, že vrcholní představitelé centrální banky nemají vazby na státní orgány ani soukromé subjekty.

Zároveň musí být zajištěno, že nebude propojena s hospodářskou politikou prováděnou vládou, a že nikdo nesmí ovlivňovat pomocí rozpočtu aktivity emisní banky a naplňování jejích cílů. Proto je rozpočet České národní banky schvalován bankovní radou. Česká národní banka (2014) připojuje pátý typ nezávislosti, kterým je *nezávislost personální*. Tato samostatnost zahrnuje omezení tlaků plynoucích z politických řad na jmenování a odvolávání členů bankovní rady, proto jsou jmenování a odvolávání prezidentem bez pomoci vlády. Ovšem odvolání členů jde jen ze zákonných důvodů, kterými jsou neplnění předpokladů pro výkon funkce a závažné pochybení v rámci výkonu činnosti.

3.3.2 Vyhodnocení nezávislosti České národní banky

V následující části této práce budou vyhodnoceny vybrané indexy měření nezávislosti centrálních bank, které byly nastíněny v předchozí části této práce, pro Českou národní banku. Budou využity indexy Grilliho, Masciandara a Tabelliniho (GMT), index Eijffingera a Schalinga (ES) a Cukiermanův index pro zhodnocení právní míry autonomie. Bude podrobněji rozebrána aktuální míra samostatnosti České národní banky podle současného znění zákona o České národní bance a budou rovněž posouzeny jednotlivé indexy podle změn zákona o České národní bance, které měly a mohly mít vliv na její nezávislost od jejího založení v roce 1993. Nynější vyhodnocení indexů se od hodnot z vybraných let liší jen mírně a pouze v některých bodech, proto není nutné důkladně popisovat všechny důležité roky týkající se nezávislosti české centrální banky. Detailnější hodnocení roku 2014 bude navíc v další kapitole srovnáno s vybranými centrálními bankami. Pro zjištění skutečné míry nezávislosti bude použita míra obratu guvernéra, jež bude doplněna o míru obratu premiéra, míru obratu ministra financí a politickou zranitelnost.

Jednotlivé indexy se zaměřují na právní míru nezávislosti, kterou na základě daných otázek bodově ohodnocují podle stanovených kritérií. Znění jednotlivých otázek lze nalézt v příloze č. 1 věnující se indexům měření právní nezávislosti. Index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho rozlišuje nezávislost na politickou a ekonomickou. Oblast politické samostatnosti se zaměřuje na schopnost centrální banky volit si cíle v rámci monetární politiky. Sféra ekonomické autonomie emisní banky se orientuje na možnost, zda si centrální banka volí nástroje k dosažení daného cíle. Jednotlivé otázky získávají ohodnocení zpravidla mezi 0 a 1 bodem, ale otázka provádění bankovního dohledu centrální bankou může získat i 2 body. Výsledek pak může být přepočten na standardizovanou hodnotu 0 – 1. Index Eijffingera a Schalinga zahrnuje sféry

odpovědnosti za měnovou politiku, jmenování bankovní rady a možnosti účasti vládního zástupce v bankovní radě. Jedná se o bodové ohodnocení, kdy výsledná veličina se pohybuje v rozmezí od 1 do 5 bodů. Cukierman dělí index na oblasti týkající se guvernéra, vztahu centrální banky s vládou, cílů emisní banky a možností úvěrování vlády ze strany cedulové banky. Otázky se dělí do mezikritérií, ty získávají bodové hodnocení podle dané stupnice, díky kterým se vypočítá vážený index. Toto dělení lze nalézt v příloze č. 2.

Nezávislost dle GMT

Index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho (GMT) se dělí na dvě oblasti hodnocení nezávislosti a to na oblast politickou a ekonomickou. Je-li na otázku odpovězeno kladně, je jí přisouzen 1 bod, naopak při záporné odpovědi je to 0 bodů. U otázky vztahující se k bankovnímu dohledu je hodnocení trochu rozdílné. Pokud centrální banka neprovádí tuto funkci, získává 2 body, vykonává-li ji spolu s jinou institucí tak 1 bod a realizuje-li ji sama 0 bodů. Nejvíce lze tak získat 16 bodů. Výsledek je pak normován na hodnotu mezi 0 a 1. Z vyhodnocení indexu GMT pro rok 2014 vyplývá, že Česká národní banka dosahuje s hodnotou 0,8125 vysoké míry nezávislosti.

V rámci politické nezávislosti až na jednu otázku lze odpovědět ano a to proto, že guvernér a celá bankovní rada nejsou jmenováni vládou (otázky 1 a 3). Podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních, je guvernér i ostatní členové bankovní rady jmenováni prezidentem republiky. Dále je možné kladně odpovědět na otázky, zda je guvernér a celá bankovní rada jmenována na více než 5 let (tedy otázky 2 a 4), protože podle již zmíněného zákona o České národní bance jsou všichni členové bankovní rady jmenováni na 6 let. Co se týče otázky číslo 5, té jsme schopni dát také kladné hodnocení a to kvůli tomu, že sice člen vlády se podle zákona může zúčastnit jednání bankovní rady s hlasem poradním, ale tato účast není nijak nařízena. Odpovědí ano lze odpovědět také na následující otázku, týkající se nutnosti schvalování měnové politiky vládou, protože měnová politika je podle zákona v plné kompetenci centrální banky. Při konfliktu vlády a centrální banky má centrální banka silnější pozici v oblastech definovaných zákonem, čímž je na tuto otázku také kladná odpověď. Poslední otázka je hodnocena negativně a to kvůli tomu, že měnová stabilita není stanovena zákonem jako hlavní cíl, protože zákonem je v České republice dáno jako hlavní cíl stabilita cenová.

Při vyhodnocení ekonomické nezávislosti tohoto indexu vyplynulo, že na tři otázky (2, 3 a 4) nelze odpovědět, protože nejsou zákonem nijak ošetřeny, z čehož plyne, že těmito

otázkám je přisouzeno po 1 bodě, jelikož je neposkytují. Na jednu otázku pak bylo odpovězeno záporně. Zákon určuje, že Česká národní banka nesmí poskytovat automatické a přímé financování vládě, proto také nejsou následující tři otázky v zákoně nastíněny. Centrální bance je také zakázáno ze zákona podílet se na primárním obchodu s veřejným dluhem. Dále diskontní sazbu podle zákona stanovuje jako další úrokové sazby emisní banka. Sedmá otázka je hodnocena záporně a to proto, že v České republice je funkce bankovního dohledu realizována ústřední bankou. V níže uvedené tabulce č. 3.1 je shrnuto vyhodnocení GMT indexu.

Tabulka č. 3.1 – Vyhodnocení GMT indexu pro Českou národní banku (2014)

GMT index					
politická nezávislost			ekonomická nezávislost		
otázka	A/N	body	otázka	A/N	body
1.	A	1	1.	A	1
2.	A	1	2.	-	1
3.	A	1	3.	-	1
4.	A	1	4.	-	1
5.	A	1	5.	A	1
6.	A	1	6.	A	1
7.	A	1	7.	N	0
8.	N	0			
vyhodnocení:		13 bodů z 16 možných, proto nezávislost dosahuje 0,8125 a jedná se o vysokou míru nezávislosti			

Zdroj: Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních; vlastní zpracování.

Nezávislost podle Eijffingera a Schalinga

Index Eijffingera a Schalinga (ES) se zaměřuje na tři oblasti. První otázka je hodnocena od 2 do 0 bodů, další dvě pak 1 nebo 0 body, k výsledku je pak vždy přičten 1 bod navíc. Vyhodnocení tohoto indexu pro rok 2014 ukazuje na velmi vysokou míru nezávislosti České národní banky. Podle zákona č. 6/1993, o České národní bance, v pozdějších zněních, je za prováděnou měnovou politiku v České republice zodpovědná pouze centrální banka, proto jsou první otázce přisouzeny 2 body. Člen vlády se ze zákona může účastnit zasedání bankovní rady, z tohoto důvodu je druhé otázce dán 1 bod. Je nutné zmínit, že člen vlády nijak nezasahuje do jednání, protože má hlas pouze poradní. Co se týče jmenování bankovní rady, celá bankovní rada je jmenována prezidentem nezávisle na vládě. Této otázce náleží 1 bod, protože odpovídá podmínce – polovina je jmenována

autonomně na vládě. Výsledná hodnota tak činí 5 bodů z 5 možných. Vyhodnocení indexu Eijffingera a Schalinga je nastíněno v tabulce č. 3.2.

Tabulka č. 3.2 – Vyhodnocení indexu ES pro Českou národní banku (2014)

Index Eijffingera a Schalinga	
otázka	body
1.	2
2.	1
3.	1
vyhodnocení:	4+1=5
jedná se tak o velmi vysokou míru nezávislosti	

Zdroj: Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních; vlastní zpracování.

Nezávislost dle Cukiermana

Cukiermanův index se dělí na oblasti týkající se guvernéra, vztahu vlády a centrální banky, cílů centrální banky a úvěrování vlády. Jednotlivým otázkám jsou přisouzeny váhy podle toho, jak je na ně odpovězeno. Otázky jsou pak sloučeny do mezikritérií s určitými váhami a pro výpočet váženého indexu nezávislosti jsou jim dále přisouzeny váhy. Z váženého indexu pro rok 2014 s výši 0,83975 vyplynulo, že Česká národní banka se vyznačuje vysokou mírou nezávislosti.

V oblasti týkající se guvernéra byla otázce vztahující se na jeho funkční období přisouzena hodnota 0,75 bodu, protože podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních, jeho funkční období 6 let (čemuž podle Cukiermana (1992) náleží tato hodnota – funkční období rovno nebo více než 6 let, ale méně než 8 let). Guvernér je ze zákona jmenován prezidentem, proto je tato otázka ohodnocena 1 bodem (jmenován bankovní radou nebo prezidentem). Guvernéra lze odvolat jen ze zákonných důvodů, čemuž náleží 0,83 bodu (odvolání pouze z nepochitických důvodů). Zákon také stanovuje, že guvernér nesmí zastávat jiné funkce, kupříkladu poslance, v dozorčí radě jiných bank a další. Čtvrté otázce je tak dán 1 bod (nemůže zastávat jiné funkce, zakázáno zákonem).

Další oblastí je vztah vlády a centrální banky. Formulace měnové politiky je v plné kompetenci centrální banky, proto má otázka hodnocení 1 bodu (emisní banka dělá vše samostatně, vše je v její pravomoci). Konečné slovo při konfliktu centrální banky a vlády má v oblastech, která jsou ji stanoveny zákonem ústřední banka, proto je opět přisouzen 1 bod (centrální banka rozhoduje o otázkách, které má stanoveny zákonem jako hlavní cíle). Třetí otázka této části se týká aktivního podílení centrální banky na přípravě státního

rozpočtu. V České republice se emisní banka aktivně nepodílí na jeho přípravě, což znamená ohodnocení 0 body (centrální banka nemá aktivní roli). Co se týče oblasti cíle centrální banky, Česká národní banka má jako svůj hlavní cíl stanovenou cenovou stabilitu a bodové ohodnocení náležící této otázce je tedy 1 bod (cenová stabilita je jediný nebo hlavní cíl centrální banky).

Úvěrování vlády se týká osmi otázek. V České republice má ústřední banka zakázáno poskytovat přímé úvěry vládě, ohodnocení je proto 1 bod (poskytování úvěrů vládě je zakázáno). Česká národní banka rovněž nevyužívá sekuritizovaných úvěrů, z toho důvodu získává také 1 bod (poskytování úvěrů vládě je zakázáno). Termíny a podmínky půjček jsou stanoveny v zákoně a této otázce náleží 0,67 bodu (termíny jsou specifikovány v zákoně nebo má centrální banka právní autoritu stanovit podmínky). Centrální banka může poskytovat půjčky ze zákona jen bankám, zahraničním bankám a spořitelním a úvěrním družstvům ve veřejném vlastnictví, proto této otázce patří 0 bodů (soukromé instituce). Jsou dány limity objemů půjček, což znamená 1 bod (limity jsou stanoveny jako absolutní množství hotovosti). V zákoně je stanovena doba poskytnutých úvěrů nejvýše na tři měsíce. Tato otázka tak získává 1 bod (limit je maximálně do 6 měsíců). Úrokové sazby z úvěrů nejsou v České republice zákonem stanoveny. Hodnocení je tak 0,25 bodu (neexistují předpisy týkající se úrokových sazeb za poskytnutí úvěrů centrální bankou). Poslední otázka je stanovena v zákoně jasně, ústřední banka má zakázáno podílet se na primárním obchodu s dluhopisy. Vyhodnocení je tak 1 bod (zakázáno nakupovat). Následující tabulka č. 3.3 obsahuje vyhodnocení Cukiermanova indexu.

Tabulka č. 3.3 – Vyhodnocení Cukiermanova indexu pro Českou národní banku (2014)

Cukiermanův index							
otázky na guvernéra		vztah vlády a CB		cíle CB		úvěrování vlády	
otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body
1.	0,75	1.	1	1.	1	1.	1
2.	1	2.	1			2.	1
3.	0,83	3.	0			3.	0,67
4.	1					4.	0
						5.	1
						6.	1
						7.	0,25
						8.	1
vyhodnocení:	0,895	vyhodnocení:	0,75			vyhodnocení:	1
celkové vyhodnocení:			0,83975	jedná se o vysokou míru nezávislosti			

Zdroj: Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, v pozdějších zněních; vlastní zpracování.

Vývoj právní míry nezávislosti České národní banky

V následující tabulce č. 3.4 jsou shrnuty hodnoty indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, indexu Eijffingera a Schalinga a Cukiermanova indexu pro období, ve kterých došlo k významným změnám zákona o České národní bance ovlivňující její nezávislost a to v období od jejího vzniku v roce 1993 po současnost. Základním dokumentem je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, a dále jsou využity novely z let 2000 a 2002, nález Ústavního soudu z roku 2001 a aktuální znění zákona o České národní bance z roku 2014. Detailní hodnocení všech tří indexů pro jednotlivé změny zákona týkající se nezávislosti centrální banky jsou uvedeny v příloze 3 (kromě aktuálního znění zákona, které je podrobně rozebráno podle jednotlivých indexů v předchozím textu).

Tabulka č. 3.4 – Vyhodnocení míry nezávislosti České národní banky ve vybraných letech

Nezávislost České národní banky			
Zákon o České národní bance	GMT index	Index Eijffingera a Schalinga	Cukiermanův index
č. 6/1993 Sb.	0,75	5	0,68975
č. 442/2000 Sb. *	0,5625	3	0,77488
č. 278/2001 Sb.	0,8125	5	0,83975
č. 127/2002 Sb.	0,75	5	0,82475
č. 135/2014 Sb. **	0,8125	5	0,83975

Zdroj: Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve vybraných zněních; vlastní zpracování.

Pozn.: * nález Ústavního soudu; ** aktuální znění zákona o České národní bance.

Z vývoje indexu GMT je možno vyčíst, že nezávislost České národní banky byla výrazně narušena v již dříve zmíněném roce 2000, kdy hodnota indexu dosahovala pouze 0,5625 (jen na 9 otázek lze přiřadit odpověď ano). Bylo to způsobeno z velké části tím, že guvernér i bankovní rada měla být jmenována na návrh vlády a také nutností schvalování důležitých otázek monetární politiky centrální bankou i vládou. Těmito otázkami bylo stanovení inflačního cíle a kurzového režimu. V letech 1993 a 2002 byla nižší hodnota GMT indexu zapříčiněna kvůli tomu, že zákon nestanovil jedné ze stran silnější pozici v případě konfliktu. Nicméně v celém hodnoceném období lze říci, že Česká národní banka se vyznačuje vysokou mírou nezávislosti podle indexu GMT.

Index Eijffingera a Schalinga měl téměř po celé období fungování České národní banky hodnotu 5. Odlišností je opět rok 2000, kdy se díky tomu, že část měnové politiky bylo nutné schvalovat po konzultaci s vládou a kvůli tomu, že členové bankovní rady měli být jmenováni na základě návrhu vlády, byla značně snížena autonomie České národní banky podle tohoto indexu. Až tedy na rok 2000 vykazuje Česká národní banka také podle tohoto indexu vysokou míru nezávislosti a to velmi vysokou.

Vyhodnocení Cukiermanova indexu ukazuje na stoupající tendenci míry samostatnosti České národní banky. První hodnota je nízká kvůli tomu, že cílem v tomto období byla měnová stabilita. Index se zaměřuje na stabilitu cenovou, proto nelze říci, že tím byla narušena nezávislost centrální banky. V již zmíněném roce 2000 se, i přes výrazné změny v zákoně omezující nezávislost emisní banky, zvýšila hodnota indexu. To bylo způsobeno zvláště tím, že se cenová stabilita stala hlavním cílem České národní banky. Přesto byla výše indexu díky omezením poměrně nízká. V dalších obdobích ale již

můžeme hovořit o tom, že Česká národní banka dosahuje podle Cukiermanova indexu vysokých hodnot a má tak vysokou míru autonomie.

Skutečná míra nezávislosti České národní banky

V rámci skutečné míry nezávislosti dojde k vyhodnocení míry obratu guvernéra České národní banky. Ta pak bude doplněna o míru obratu premiéra a ministra financí v České republice a o zhodnocení politické zranitelnosti.

Míra obratu guvernéra vyjadřuje skutečnou míru nezávislosti české centrální banky. V čele České národní banky se od roku 1993 vystřídali čtyři guvernéři a dva byli jmenováni rovněž na druhé funkční období. Z přepočtu počtu období ve funkci jednotlivých guvernéřů na roky (to je: měsíce vynásobeny 0,083, což je 1/12 roku), jejich zprůměrování a vypočtení míry obratu guvernéra vyplývá, že míra obratu guvernéra je 0,2668 a to za předpokladu, že Miroslav Singer bude působit ve funkci guvernéra až do konce svého mandátu. Tato hodnota se odchyluje od optimální míry obratu, která je 0,1667, při níž by všichni guvernéři dodrželi své šestileté funkční období. Tento fakt by mohl naznačovat na vyšší závislost centrální banky, protože za zlomovou hranici je považována hodnota mezi 0,2 a 0,25 a tu hodnota míry obratu guvernéra České národní banky překračuje. Nicméně v České republice je tato míra ovlivněna tím, že na konci roku 1997 odešel Josef Tošovský vykonávat na přechodnou dobu (sedmi měsíců) funkci premiéra, jak uvádí Česká národní banka (2014), a v této době byl v plném rozsahu zastupován viceguvernérem Pavlem Kysilkou. Je otázkou, zda jeho působení ve vládě nemělo po jeho návratu do funkce vliv na jeho nezávislost na politických vlivech a tím i na nezávislost České národní banky. Další ovlivnění této hodnoty je způsobeno tím, že Josef Tošovský nedokončil svůj druhý mandát. Josef Tošovský podal rezignaci ke konci listopadu 2000, protože byl jmenován předsedou Institutu finanční stability Banky pro mezinárodní vyrovnání plateb. V té době jej nahradil člen bankovní rady Zdeněk Tůma, který byl poté v únoru 2005 potvrzen ve funkci. I tento guvernéř se podílí na snížené hodnotě této míry, neboť k polovině roku 2010 také na svou funkci podal demisi a v pozici guvernéra centrální banky jej nahradil Miroslav Singer. Svůj krok vysvětlil tím, že většině členů bankovní rady končí mandát ve stejnou dobu (tedy v únoru 2011), a proto se sníží nejistota v období změny ve složení bankovní rady. Rovněž dodal, že je rozumné, když má guvernéř oddělené funkční období od ostatních členů bankovní rady. Výpočet míry obratu guvernéra je shrnut v tabulce č. 3.5.

Tabulka č. 3.5 – Výpočet míry obratu guvernéra v České republice

Míra obratu guvernéra		
guvernér	počet let ve funkci	počet let ve funkci po přepočtu
Josef Tošovský	4 roky 11 měsíců	4,91
Pavel Kysilka	7 měsíců	0,58
Josef Tošovský	2 roky 5 měsíců	2,42
Zdeněk Tůma	3 roky 3 měsíce	3,25
Zdeněk Tůma	5 let 4 měsíce	5,33
Miroslav Singer	6 let *	6
Počet let ve funkci celkem:		22,49
Průměr počtu let ve funkci:		3,7483
Míra obratu:		0,2668

Zdroj: Česká národní banka (2014); vlastní zpracování.

Pozn.: * předpoklad, že Miroslav Singer bude zastávat svou funkci do konce svého funkčního období, tj. do poloviny roku 2016.

Ze srovnání míry obratu guvernéra s *mírami obratu premiéra a ministra financí* v České republice vyplývá, že zde není vliv premiéra ani ministra financí na změnu guvernéra České národní banky. Míra obratu guvernéra je, jak již bylo zmíněno, 0,2668. Naopak míra obratu premiéra činí 0,5417, což je výrazně vyšší hodnota než u obratu guvernéra. Co se týče míry obratu ministra financí, ta dosahuje hodnoty 0,4971. Tato hodnota se také významně liší od míry obratu guvernéra. Představené míry obratu premiéra a ministra financí jsou uvedeny v příloze 4.

Pokud bychom se zaměřili rovněž na tzv. *politickou zranitelnost*, tak do tří měsíců od změny vlády nebo jiné významné změny politického režimu došlo ke změně guvernéra pouze v jednom případě. Tento fakt nastal na počátku roku 1993, kdy vznikla Česká republika, byla vytvořena nová vláda a také byl jmenován guvernér nově vzniklé České národní banky. Nicméně došlo pouze ke znovujmenování Josefa Tošovského, který vykonával funkci guvernéra již ve Státní bance československé, proto nelze hovořit o politické zranitelnosti. Celková shoda tak činí 14,3 %. Ovšem pokud bychom se orientovali na změnu ministra financí, tak došlo k jmenování nového guvernéra do funkce do tří měsíců po změně ministra ve dvou případech. S nově vzniklou vládou byl v roce 1993 zvolen také nový ministr financí, což je první shodou. Druhá pak nastává v polovině roku 1998, kdy se po zvolení nového ministra financí vrátil Josef Tošovský na svou pozici guvernéra České národní banky. I v tomto případě se nejedná s hodnotou 28,6 % o výraznou politickou zranitelnost. Lze tedy říci, že Česká národní banka vykazuje nízkou

míru politické zranitelnosti a tedy má vysokou míru nezávislosti. Uvedené fakta týkající se skutečné míry nezávislosti České národní banky se nacházejí v následující tabulce č. 3.6, kde jsou uvedeny míry obratu guvernéra, premiéra a ministra financí spolu se shodami míry obratu guvernéra s mírou obratu premiéra a ministra financí.

Tabulka č. 3.6 – Shrnutí skutečné míry nezávislosti České národní banky

Skutečná míra nezávislost		
míra obratu guvernéra	míra obratu premiéra	míra obratu ministra financí
0,2668	0,5417	0,4971
Politická zranitelnost		
	míra obratu premiéra	míra obratu ministra financí
shoda s mírou obratu guvernéra	14,3 %	28,6 %

Zdroj: Česká národní banka (2014); Vláda České republiky (2014); vlastní zpracování.

Z vyhodnocení tří indexů hodnocení právní míry nezávislosti (GMT index, index Eijffingera a Schalinga a Cukiermanova indexu) vyplývá, že Česká národní banka vykazuje vysokou míru nezávislosti. To se také shoduje s výstupy zmíněných autorů, jako jsou Revenda (2011), Pospíšil (1996) a další. Ti považují Českou národní banku za standardní centrální banku s vysokou mírou autonomie na politických vlivech a to je v souladu s uvedenými výsledky. Posouzení právní míry autonomie pomocí indexu GMT se rovněž shoduje s vyhodnocením GMT indexu Martinčíkem (2006). Po zhodnocení skutečné míry nezávislosti České národní banky, pomocí míry obratu guvernéra, premiéra a ministra financí a politické zranitelnosti, bylo také zjištěno, že má česká centrální banka vysokou míru nezávislosti.

3.4 Dílčí shrnutí

Tato kapitola se zabývala Českou národní bankou a jejím hlavním zaměřením byla vlastní analýza míry nezávislosti české emisní banky.

V první podkapitole byl shrnut vývoj centrálního bankovníctví na českém území. První založenou cedulovou bankou na tomto území byla Privilegovaná rakouská národní banka v roce 1816. Ta měla za svého působení velmi omezenou míru autonomie na státu, pouze čtyři roky ji měla vymezenou z důvodu krize státních financí. V roce 1878 byla přeměněna na Rakousko-uherskou banku, která již měla silnou pozici a prováděla tak nezávislou měnovou politiku na státě. Od roku 1919 vykonával funkce emisní banky Bankovní úřad při Ministerstvu financí, který svou činnost ukončil poté, co byl v roce 1926 založen nezávislý cedulový ústav Národní banka Československá. I přesto, že v bankovní radě byli tehdy zástupci jednotlivých politických směrů, nebyla ovlivněna její nezávislost.

Autonomie centrální banky byla narušena až v roce 1939, kdy přešla pod správu Říšské banky pod názvem Národní banka pro Čechy a Moravu. Po obnově Národní banky Československé byla následně v roce 1948 omezena její nezávislost ve prospěch plánovaného hospodářství. V roce 1950 pak vznikla Státní banka československá, která byla přímo podřízena ministerstvu financí. V době jejího fungování se několikrát objevily hlasy na zvýšení její míry nezávislosti, ale pokaždé byly zamítnuty. Změna měla nastat až od roku 1990, kdy měla být oddělena emisní a úvěrová funkce banky a i když měla být stále podřízena vládě, byla stanovena autonomie předsedy Státní banky na vládě. K tomuto kroku došlo i přes Sametovou revoluci na konci roku 1989. Mezi roky 1990 a 1992 bylo usilováno o dosažení co možná nejvyšší míry nezávislosti. Na základech stanovených v tomto období pak byla postavena i Česká národní banka.

Další oddíl této kapitoly byl věnován České národní bance. Ta vznikla po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky 1. 1. 1993 a převzala na sebe veškerá práva a povinnosti Státní banky československé. Česká národní banka má ze zákona stanoveno určovat měnovou politiku v zemi, rozhodovat o emisi bankovek a mincí, regulovat a dohlížet nad bankovním systémem, zajišťovat a regulovat peněžní oběh, platební styk a zúčtování mezi bankami a další. Nejvyšším orgánem české centrální banky je její bankovní rada, v jejímž čele stojí guvernér a dále dva viceguvernéři a čtyři členové bankovní rady. Funkční období bankovní rady je šestileté a je jmenována a odvolávána prezidentem republiky, čímž je zaručena její nezávislost na vládě. Bankovní rada má za úkol stanovovat měnovou politiku a nástroje pro její realizování, rozhoduje o měnově-politických opatřeních a ustanovuje opatření v rámci dohledu nad finančním trhem. Mezi funkce, které Česká národní banka vykonává, se řadí výkon měnové politiky, zajištění finanční stability, dohled a regulace finančního trhu, emise bankovek a mincí, zajištění platebního styku v zemi, vytváření statistik, ekonomický výzkum a poskytování informací veřejnosti. Hlavním cílem české ústřední banky je péče o cenovou stabilitu.

Stěžejní náplní této práce je nezávislost centrální banky, a proto byla třetí část této kapitoly věnována nezávislosti České národní banky. Ta se vyznačuje vysokým stupněm samostatnosti na vnějších vlivech. Tato autonomii ji je svěřena ze zákona. Nezávislost je pro českou centrální banku důležitá pro úspěšnou realizaci měnové politiky, aby mohla plnit svůj hlavní cíl. Již v roce 1991 byla ustanovena nezávislost Státní banky československé v politické rovině, vymezeny vztahy se státním rozpočtem a její hospodaření, tyto prvky přešly také na Českou národní banku. Tato nezávislost je pak

vyvažována informační otevřeností banky, čímž dokáže přesvědčit veřejnost o tom, že její kroky jsou v souladu se zákonem a jejím posláním. Mezi typy nezávislosti České národní banky patří samostatnost institucionální, finanční, funkční, rozpočtová a personální. Nezávislost České národní banky byla vyhodnocena pomocí indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, indexu Eijffingera a Schalinga a Cukiermanova indexu pro zhodnocení právní míry samostatnosti a pro zjištění skutečné míry nezávislosti byla použita míra obratu guvernéra, jenž byla doplněna o míru obratu premiéra a ministra financí a o politickou zranitelnost. Z indexů pro zjištění právní míry nezávislosti vyplynulo, že Česká národní banka má vysoký stupeň autonomie na politických vlivech a to i při zhodnocení vývoje všech tří indexů. Pouze v jednom případě byla její nezávislost narušena, ale po zásahu Ústavního soudu se vše vrátilo do normálu. Hodnota míry obratu guvernéra, kterou byla vyhodnocena skutečná míra nezávislosti, sice může značit nižší nezávislost České národní banky, protože je překročena daná zlomová hranice. To ale ovlivňuje působení Josefa Tošovského v přechodné vládě, jeho odstoupení z funkce a také rezignace Zdeňka Tůmy. To také potvrzují míry obratu premiéra a ministra financí spolu se zhodnocením politické zranitelnosti guvernéra, které se neshodují s mírou obratu guvernéra a potvrzují tak, že česká emisní banka není závislá na politických vlivech. Vyhodnocení míry nezávislosti České národní banky, že má česká centrální banka vysokou míru autonomie na vnějších vlivech, se shoduje s výstupy jiných autorů, jako jsou Martinčík (2006), Pospíšil (2013) a další.

4 Vybrané centrální banky a jejich nezávislost

V poslední části diplomové práce budou představeny vybrané centrální banky se zaměřením na jejich míru nezávislosti na politických vlivech. Vyhodnocené aktuální míry nezávislosti, jak právní, tak skutečné, pak budou srovnány s výší autonomie České národní banky. Právní míra nezávislosti bude zhodnocena podle aktuálních znění zákonů a skutečná míra pak na základě vývoje od počátku samostatného fungování centrálních bank. Pro tento účel byly zvoleny emisní banky zemí Visegradské čtyřky a to Slovenské republiky, Republiky Polska a Maďarské republiky, jelikož se Česká republika s těmito státy integruje v politické rovině a pojí ji s nimi historické souvislosti, a rovněž centrální banka Spolkové republiky Německa, podle které se tvůrci, znovu obnovené nezávislé emisní banky v 90. letech v tehdejší Československu, inspirovali.

4.1 Národní banka Slovenska

Národní banka Slovenska (Národná banka Slovenska – NBS) je centrální bankou Slovenské republiky. Jak říká Národní banka Slovenska (2015), tato emisní banka vznikla 1. 1. 1993 po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky jako nástupkyně Státní banky československé. Její základní charakteristikou je od jejího založení to, že je, podle zákona o Národní bance Slovenska, nezávislou centrální bankou. Od 1. 1. 2009 je Národní banka Slovenska součástí Eurosystemu a to poté, co se Slovenská republika zapojila do třetí fáze Hospodářské a měnové unie, vstoupila do eurozóny a přijala za svou měnu euro. Národní banka Slovenska sídlí v Bratislavě a na území republiky má zřízeno pět expozitur. Je součástí Evropského systému centrálních bank a již zmíněného Eurosystemu. Jejím stěžejním cílem je udržování cenové stability. Slovenská centrální banka zastupuje ze zákona Slovenskou republiku v mezinárodních finančních institucích, při provádění operací na mezinárodních finančních trzích a na mezinárodní úrovni v rámci funkce dohledu nad finančním trhem.

Nejvyšším řídicím orgánem centrální banky Slovenska je podle Národní banky Slovenska (2015) její bankovní rada. Ta je ze zákona tvořena pěti členy, kterými jsou guvernér, dva viceguvernéři a dva další členové. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává prezident republiky na návrh vlády, jenž je schvalován Národní radou, další členové bankovní rady jsou pak jmenováni a odvoláváni vládou na návrh guvernéra Národní banky Slovenska. Funkční období členů bankovní rady je pětileté a svůj úřad mohou zastávat maximálně ve dvou funkčních obdobích. Výkon funkce končí uplynutím,

vzdáním se funkce nebo smrtí. Odvolat členy lze, pokud přestanou plnit předpoklady výkonu úřadu či se dopustí závažného pochybení. Členství je podmíněno náležitými vědomostmi a zkušenostmi v daném oboru, způsobilostí k právním úkonům a bezúhonností fyzické osoby. Podle zákona o NBS musí členové svou funkci zastávat s náležitou odbornou péčí v souladu s právními předpisy a cíli Národní banky Slovenska a Evropské centrální banky, dodržovat mlčenlivost a upřednostňovat veřejné zájmy před soukromými. Činnost v bankovní radě se neslučuje kupříkladu s funkcí prezidenta, člena vlády, s podnikáním či s členstvím v řídicích orgánech právnických osob. V současnosti je bankovní rada složena pouze ze čtyř členů a to z guvernéra, viceguvernéra a dvou členů. Nynějším guvernérem Národní banky Slovenska je Jozef Makúch, který rovněž zastupuje centrální banku navenek a podepisuje za ní důležité dokumenty.

Bankovní rada ze zákona, jak říká Národní banka Slovenska (2015), nesmí přijímat ani požadovat při výkonu svých aktivit jakékoliv pokyny od jiných státních orgánů. Členové bankovní rady také nesmí ovlivňovat guvernéra v souvislosti s výkonem jeho funkce v Evropské centrální bance, přičemž guvernéř nesmí ani od ní požadovat pokyny. Bankovní rada Národní banky Slovenska určuje postupy při provádění společné evropské měnové politiky a stanovuje zásady v rámci dohledu nad finančním trhem. Dále také například schvaluje rozpočet centrální banky, vymezuje organizační strukturu nebo jednací pořádek bankovní rady. V rámci své činnosti musí dbát na to, aby byly respektovány pravidla Evropského systému centrálních bank a Eurosystemu. Jednání bankovní rady vede guvernéř centrální banky nebo jím pověřený viceguvernéř při jeho nepřítomnosti. Tato jednání jsou neveřejná. Bankovní rada je usnášeníschopná, pokud je přítomna nadpoloviční většina členů a rozhodnutí pak přijímá většinou hlasů přítomných členů. Dojde-li ke shodě, rozhoduje hlas předsedajícího. Jednání bankovní rady se také může zúčastnit člen vlády. O závěrech jednání a o rozhodnutích je bankovní rada ze zákona povinna informovat vládu. Bankovní rada se také vyjadřuje k návrhům na jednání vlády, jež se týkají její působnosti a je poradcem vlády v oblastech, které má svěřeny do své působnosti.

Podle zákona, který uvádí Národní banka Slovenska (2015), je její hlavní cíl shodný s cílem Evropské centrální banky a ostatních centrálních bank eurozóny, stejně tak jako s cíli ostatních zemí Evropské unie. Tímto cílem je udržování cenové stability. Kvůli tomu se Národní banka Slovenska podílí na společné měnové politice, kterou stanovuje Evropská centrální banka, emituje bankovky a mince eurozóny, podporuje plynulý chod platebních a zúčtovacích systémů, reguluje, koordinuje a zajišťuje peněžní oběh, platební

styk a zúčtování, aby byly plynulé a ekonomické, stará se o devizové rezervy, které udržuje a disponuje s nimi, provádí devizové operace a realizuje další činnosti, které jí v rámci Evropského systému centrálních bank přísluší. Mezi důležité funkce se řadí rovněž činnost dohledu nad finančním trhem. V této oblasti ze zákona podporuje stabilitu, bezpečnost a správnost fungování finančního trhu. Jejím úkolem je zajištění důvěryhodnosti tohoto trhu, ale rovněž ochrana klientů a zaručení pravidel hospodářské soutěže. S tím je spojena funkce dohledu nad finančním trhem. V rámci ní provádí dohled nad domácími i zahraničními bankami, nad obchodníky s cennými papíry, podílovými fondy, burzami cenných papírů a důchodovými fondy a dalšími subjekty trhu.

Mezi funkce slovenské cedulové banky se, jak říká Národní banka Slovenska (2015), řadí měnová politika, dohled nad finančním trhem, podpora, zajištění, řízení a koordinace platební a zúčtovacích systémů, vydávání bankovek a mincí, činnost v rámci devizové oblasti a statistická činnost. Nejdůležitější její aktivitou je *sféra měnové politiky*, na které se Národní banka Slovenska podílí spolu s ostatními centrálními bankami eurozóny a to účastí na přípravě a provádění měnové politiky eurozóny. Měnová politika Národní banky Slovenska se ale dělí na dvě období a to do roku 2009 a od roku 2009. První období (do roku 2009) se dále člení na výkon nezávislé měnové politiky (v letech 1993–1999) a na harmonizaci nástrojů měnové politiky Národní banky s Evropskou centrální bankou (v letech 2000–2008). Co se týče etapy harmonizace nástrojů měnové politiky tu lze rozdělit na implicitní inflační cílování (v letech 2000–2004) a na inflační cílování v podmínkách ERM II (v letech 2005–2008). Základním úkolem měnové politiky je zajištění cenové stability, jež je nutná pro ekonomický růst a prosperitu. Cenové stability je dosaženo pomocí nástrojů měnové politiky, kterými jsou operace na volném trhu, automatické operace a povinné minimální rezervy a stěžejním nástrojem pak jsou úrokové sazby. Úroveň úrokových sazeb stanovuje Rada guvernérů Evropské centrální banky, jejíž součástí je guvernér Národní banky Slovenska. Současným cílem je meziroční růst harmonizovaného indexu spotřebitelských cen v eurozóně pod 2 %. Tento cíl je nadřazen sekundárnímu cíli, kterým je podpora ekonomických opatření a to zaměstnanosti a ekonomického růstu. Pilíři měnové politiky pak jsou měnová a ekonomická analýza, které se zabývají objemem peněz v eurozóně, přesněji měnovým agregátem M3, a makroekonomickým vývojem a jeho účinkem na inflaci. V současnosti je velmi významnou funkcí také *činnost dohledu nad finančním trhem*. Od 1. 1. 2006 je cílem Národní banky Slovenska v rámci integrovaného dohledu nad finančním trhem podporovat

stabilitu finančního trhu, zabezpečit jeho spolehlivé a zdravé fungování, aby byla zaručena jeho důvěryhodnost, ochrana klientů, ale také aby byly dodržovány principy hospodářské soutěže. Součástí dohledu jsou činnosti, jako je dohled na místě či na dálku, rozhodování v rámci funkce dohledu a příprava zákonů v této oblasti. Národní banka Slovenska je zároveň součástí Bankovní unie, jež je založena na třech pilířích a to na jednotném mechanismu dohledu, na jednotném mechanismu řešení krizových situací a na systému ochrany vkladů. Jednotný mechanismus dohledu pak funguje od 4. 11. 2014.

4.1.1 Nezávislost Národní banky Slovenska

Národní banka Slovenska má v zákoně o Národní bance Slovenska stanovenou nezávislost na politických vlivech. Tato centrální banka je označována za autonomní emisní banku. Její nezávislost bude posouzena pomocí indexů právní míry samostatnosti a bude také využita míra obratu guvernéra ke zhodnocení skutečné míry autonomie.

V následující tabulce č. 4.1 jsou shrnuty hodnoty posuzovaných indexů právní míry nezávislosti (GMT index, ES index a Cukiermanův index) pro aktuální znění zákona o Národní bance Slovenska.

Tabulka č. 4.1 – Vyhodnocení právní míry nezávislosti Národní banky Slovenska

GMT index				ES index		Cukiermanův index							
politická nezávislost		ekonomická nezávislost				otázky na guvernéra		vztah vlády a CB		cíle CB		úvěrování vlády	
otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body
1.	1	1.	1	1.	2	1.	0,5	1.	1	1.	1	1.	1
2.	1	2.	1	2.	1	2.	1	2.	1			2.	1
3.	1	3.	1	3.	0	3.	0,83	3.	0			3.	0,67
4.	1	4.	1			4.	1					4.	0
5.	1	5.	1			5.	1						
6.	1	6.	0			6.	0,67						
7.	1	7.	0			7.	0,25						
8.	0											8.	1
vyhodnocení:			0,75		4								0,819

Zdroj: Národní banka Slovenska (2015); vlastní zpracování.

Ze zhodnocení výsledku *indexu GMT* podle zákona o Národní bance Slovenska vyplývá, že emisní banka Slovenské republiky vykazuje vysokou míru autonomie na vnějších vlivech. Normovaná hodnota tohoto indexu činí 0,75 a to proto, že na 12 otázek z 16 bylo odpovězeno kladně a byla jim tedy přiřazena hodnota 1 bodu. Pouze otázky týkající se měnové stability, diskontní sazby a provádění bankovního dohledu byly posouzeny negativně. Důvodem bylo to, že zákonem je stanovená cenová stabilita

a ne měnová stabilita. Dále na stanovení diskontní sazby se Národní banka Slovenska jen spolupodílí, protože o její výši se rozhoduje na úrovni Evropské centrální banky. Co se týče dohledové funkce, tu slovenská centrální banka vykonává, a proto za tuto otázku nezískala žádný bod.

Index Eijffingera a Schalinga ukazuje, že Národní banka Slovenska dosahuje vysoké míry samostatnosti a nabývá, podle zákona o Národní bance Slovenska, v hodnocení výše 4 bodů z 5 možných. Hodnocení se odvíjí od toho, že odpovědnost za prováděnou měnovou politiku nese centrální banka. I když ta je samozřejmě závislá na měnové politice, kterou stanovuje Evropská centrální banka a Národní banka Slovenska je jedním z těch, jenž o ní spolurozhoduje. Za první otázku tohoto indexu lze tedy dát dva body. Přítomnost člena vlády není v bankovní radě ze zákona nařízena, ale může se jednání rady zúčastnit. Druhé otázce tak náleží jeden bod. Výslednou hodnotu indexu snižuje pouze poslední otázka, jíž patří nula bodů. Příčinou je to, že bankovní rada je celá jmenována na návrh vlády.

Výše *Cukiermanova indexu*, vyhodnocená podle zákona o Národní bance Slovenska, vykazuje rovněž vysokou míru nezávislosti této centrální banky a jeho hodnota je 0,819. Úroveň tohoto indexu snižuje skutečnost, že funkční období guvernéra je pouze pětileté, lze jej odvolat jen ze zákonných a tedy nepolitických důvodů a dále fakty, že se cedulová banka nepodílí na přípravě státního rozpočtu, že termíny a podmínky půjček jsou stanoveny zákonem, že splatnost půjček je dána maximálně do 1 roku a jsou poskytovány pouze bankovním subjektům, a že úrokové sazby za poskytnuté úvěry centrální bankou nejsou výslovně stanoveny právním předpisem. I přesto můžeme říci, že kupříkladu odvolání ze zákonných důvodů nebo to, že se nepodílí na přípravě státního rozpočtu, přispívá k vyšší vnímané nezávislosti.

Nyní bude zhodnocena skutečná míra nezávislosti Národní banky Slovenska od roku 1993, kdy byla tato centrální banka založena, a to pomocí *míry obratu guvernéra*. Její výpočet je možné vidět v nadcházející tabulce č. 4.2.

Tabulka č. 4.2 – Výpočet míry obratu guvernéra ve Slovenské republice

Míra obratu guvernéra	
guvernér	počet let ve funkci
Vladimír Masár	6 let
Marián Jusko	5,5 roku
Ivan Šramko	5 let
Jozef Makúch	5 let
Jozef Makúch	5 let *
Počet let ve funkci celkem (za šestileté období)**:	11,5
Průměr počtu let ve funkci (za šestileté období):	1,9167
Počet let ve funkci celkem (za pětileté období)**:	15
Průměr počtu let ve funkci (za pětileté období):	3
Míra obratu (za obě období):	0,2034

Zdroj: Národní banka Slovenska (2015); vlastní zpracování.

Pozn.: * předpoklad, že nynější guvernér bude ve funkci do konce svého funkčního období; ** šestileté funkční období přešlo v pětileté na počátku roku 2005, tedy po odstoupení Mariána Juska ke konci roku 2004.

Od počátku fungování Národní banky Slovenska v roce 1993 zastávalo funkci guvernéra této centrální banky pět guvernérů. Z toho nynější guvernér Jozef Makúch byl letos v lednu, jak uvádí Národní banka Slovenska (2015), potvrzen ve své funkci na další, nyní již druhé funkční období. Pokud se předpokládá, že současný guvernér zůstane ve své funkci do konce svého mandátu, znamená to, že optimální míra obratu guvernéra by měla činit hodnotu 0,1833. Tento předpoklad zahrnuje také fakt, že se v roce 2005 změnilo funkční období guvernéra z 6 na 5 let. Z výpočtu míry obratu guvernéra však vyplývá, že slovenská emisní banka dosahuje horšího výsledku, než je optimum a to 0,2034. Přesto nepřesahuje její míra obratu guvernéra zlomovou hranici pro určení nezávislosti, která je v rozmezí 0,2–0,25, a proto je Národní banka Slovenska nezávislou centrální bankou. Zhodnocení skutečné míry nezávislosti tak potvrzuje fakt daný také indexy pro vyhodnocení právní míry samostatnosti, že Národní banka Slovenska je nezávislou emisní bankou.

4.2 Národní banka Polska

Ústřední bankou Republiky Polska je Národní banka Polska (Narodowy Bank Polski – NBP). Tato emisní banka sídlí, jak uvádí Národní banka Polska (2015), ve Varšavě a jejím posláním je plnit úkoly, jež ji stanovují Ústava Republiky Polska, zákon o Národní bance Polska a zákon o bankách. Tyto předpisy mají zároveň zaručovat nezávislost centrální banky na státních orgánech. Ta byla plně obnovena v roce 1992.

Podle zákona o Národní bance Polska její úkoly zahrnují provádění měnové politiky, organizaci měnového zúčtování, řízení devizových rezerv a provádění devizových operací, poskytování bankovních služeb státnímu rozpočtu, vytváření měnových a bankovních statistik a další. Jejím základním cílem je dosahování cenové stability, a pokud není dotčen tak rovněž podpora hospodářské politiky vlády. Národní banka Polska má také výhradní právo na emisi domácí měny, kterou je polský zlotý.

Polská centrální banka má podle Národní banky Polska (2015) tři orgány a to prezidenta Národní banky, Výbor pro měnovou politiku a Správní radu Národní banky. *Prezidenta Národní banky* jmenuje a odvolává Sejm (parlament) na návrh prezidenta republiky, jeho funkční období je šest let a smí jej zastávat ve dvou funkčních obdobích, jak stanovuje zákon o Národní bance Polska. Odvolat jej lze jen ze zákonných důvodů. Jeho zástupci jsou dva viceprezidenti, kteří řídí vybrané aktivity banky. Prezident předsedá obou dalším orgánům a zastupuje centrální banku navenek. *Výbor pro měnovou politiku* stanovuje kupříkladu úrokové sazby, výši povinných minimálních rezerv nebo principy operací na volném trhu, schvaluje finanční plán emisní banky nebo zprávu o její činnosti. Skládá se dle zákona z předsedy, kterým je prezident Národní banky, a devíti členů. Členové jsou jmenováni po třech prezidentem Polska, Sejmem a Senátem. Jejich funkční období je šestileté a mohou jej zastávat jen jednou. Členství ve výboru se neslučuje s výkonem pozic v ziskové či veřejné sféře, kromě akademické a publikační činnosti a členové nesmí být příslušníkem politických stran. Viceprezident banky se účastní zasedání výboru, ale nemá právo volit. Výbor zasedá nejméně jednou měsíčně a musí být přítomni alespoň tři členové. Rozhodnutí jsou přijímána, pokud je přítomno nejméně pět příslušníků výboru a to většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy. Pokud se jednání neúčastní prezident Národní banky, zastupuje ho jiný člen výboru. Výbor pro měnovou politiku spolupracuje se Správní radou při realizaci měnově-politických směrnic. Cílem výboru je stanovení měnové politiky a principů jejího provádění. *Správní rada* podle zákona řídí aktivity banky, provádí měnovou politiku podle strategie Výboru pro měnovou politiku, stanovuje organizační strukturu, zajišťuje měnový oběh, měnové vypořádání a devizové operace, dozoruje nad operacemi na trhu, nebo připravuje podklady pro Výbor pro měnovou politiku. Správní rada se skládá z prezidenta banky, jenž ji předsedá a z šesti až osmi členů rady, ve které jsou také dva viceprezidenti Národní banky. Členové jsou jmenováni a odvoláváni prezidentem republiky na návrh prezidenta Národní banky Polska a mají šestileté funkční období, jež mohou zastávat maximálně dvakrát.

Za hlavní cíl Národní banky je stanovena, jak již bylo uvedeno výše, péče o cenovou stabilitu. Měnová strategie Výboru pro měnovou politiku, která je platná od roku 2003 a uvádí ji Národní banka Polska (2015), stanovila za cíl stabilizovat inflaci na 2,5 procentech s pásmem ± 1 procentní bod, a podle něj upravuje výši úrokových sazeb. Pod základní činnosti, jimiž svého cíle dosahuje, se řadí provádění měnové politiky, emisní činnost, rozvoj platebního systému, řízení polských devizových rezerv, správa státní pokladny a vzdělávací, statistická a informační činnost. Mezi nástroje, které polská národní banka využívá k ovlivňování její nejdůležitější činnosti a to měnové politiky, patří operace na volném trhu, povinné minimální rezervy a kredo-depozitní operace. Dalším nástrojem k ovlivnění měnové politiky je směnný kurz. Ten sice od roku 2000 centrální banka nevyužívá, ale vyhrazuje si právo zasáhnout, pokud by to bylo nutné pro dosažení inflačního cíle. Národní banka je odpovědná rovněž za stabilitu národní měny. K naplnění Ústavou stanovených povinností využívá polská centrální banka strategii měnové politiky, kterou každoročně tvoří a implementuje. V rámci správy devizových rezerv zajišťuje odpovídající výši devizových rezerv nutných pro finanční bezpečnost státu. Spolu s emisní činností zabezpečuje likviditu pro hotovostní transakce. Dalším cílem Národní banky Polska je péče o stabilitu finančního systému. Ten zajišťuje pomocí regulační funkce, kterou dohlíží na likviditu, efektivitu a bezpečnost platebního systému. Díky této činnosti zajišťuje také bezpečný rozvoj finančního trhu a jeho infrastruktury.

Mezi tři hlavní funkce polské emisní banky, jež uvádí Národní banka Polska (2015), patří emisní činnost, funkce banky bank a centrální banka státu. V rámci své emisní činnosti má výsadní právo emitovat bankovky a mince Polské republiky. Centrální banka tak stanovuje výši emise a čas, kdy emisi provede a to tak, aby byla zaručena plynulost oběhu a jeho likvidita. Zároveň také organizuje a reguluje množství peněz v oběhu. Funkci banky bank plní Národní banka Polska pomocí regulační funkce. Vytváří tak dohledovou strukturu, aby byla zaručena bezpečnost vkladů u bank a byla zabezpečena stabilita bankovního sektoru. Nicméně sama činnost dohledu nad finančním trhem neprovádí. Dále organizuje a zajišťuje peněžní oběh, mezibankovní platební styk a zúčtování a je tak odpovědná za stabilní a bezpečný bankovní systém v zemi, působí jako banka bank a dozírá na platební systémy v zemi. Jako centrální banka státu poskytuje bankovní služby státu, přesněji státnímu rozpočtu, a provádí bankovní operace vlády a státních institucí. Zákon o Národní bance Polska ji také stanovuje spolupráci se státními orgány při rozvoji a implementaci státní hospodářské politiky, poskytuje jim informace

o situaci bankovního systému spolu s rámcem měnové politiky a má za úkol spolupracovat s ministerstvem financí na rozvoji finančního plánu státu.

4.2.1 Nezávislost Národní banky Polska

Samostatnost Národní banky Polska bude vyhodnocena prostřednictvím právní a skutečné míry nezávislosti. K tomu budou použity indexy pro vyhodnocení de jure autonomie a míra obratu guvernéra pro posouzení skutečné výše samostatnosti.

K vyhodnocení aktuální míry nezávislosti de jure pro Národní banku Polska byly využity indexy Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, dále Eijffingera a Schalinga a Cukiermanův index. Stanovené výše jednotlivých indexů, spolu s bodovým ohodnocením dílčích otázek, jsou shrnuty v tabulce č. 4.3.

Tabulka č. 4.3 – Vyhodnocení právní míry nezávislosti Národní banky Polska

GMT index				ES index		Cukiermanův index															
politická nezávislost		ekonomická nezávislost				otázky na guvernéra		vztah vlády a CB		cíle CB		úvěrování vlády									
otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body								
1.	1	1.	1	1.	2	1.	0,75	1.	1	1.	1	1.	1								
2.	1	2.	1	2.	1	2.	1	2.	0,8			2.	1								
3.	1	3.	1	3.	0	3.	0,83	3.	0			3.	0,67								
4.	1	4.	1			4.	1		4.			0									
5.	1	5.	1									5.	1								
6.	1	6.	1									6.	0,67								
7.	0	7.	2									7.	0,25								
8.	0											8.	1								
vyhodnocení:		0.875			4							0.8165									

Zdroj: Národní banka Polska (2015); vlastní zpracování.

Centrální banka Polské republiky při posouzení *indexu GMT* na základě zákona o Národní bance Polska vykazuje vysokou míru nezávislosti. Tato standardizovaná hodnota dosahuje výše 0,875. Jednou z nulově obodovaných otázek je fakt, že nemá centrální banka zákonem stanovenou silnější pozici při konfliktu s vládou v rámci své činnosti, kterou má spíše vláda. Další negativně zhodnocenou otázkou je osmá část politické oblasti, protože zákon nestanovuje měnovou, ale cenovou stabilitu. Tyto skutečnosti však nesnižují hodnotu indexu, neboť polská emisní banka neprovádí funkci bankovního dohledu, čímž získává za tuto otázku dva body a index tak dosahuje téměř dokonalého výsledku.

Podle *indexu Eijffingera a Schalinga* lze usuzovat, že Národní banka Polska z vyhodnocení aktuálního znění zákona o této centrální bance má vysoký stupeň nezávislosti. Úroveň indexu dosahuje čtyř bodů, kdy je možné získat pět bodů. Pro tuto výši je důležité, že emisní banka Polské republiky nese sama odpovědnost za prováděnou monetární politiku a otázce tak náleží dva body. Další otázka je oceněna jedním bodem, protože člen vlády se může účastnit jednání bankovní rady, ale jeho přítomnost není určena zákonem ani jiným právním předpisem. Stoprocentní hodnoty indexu nedosahuje kvůli tomu, že bankovní rada, v Národní bance Polska představována Výborem pro měnovou politiku, je ze dvou třetin jmenován Sejmem a Senátem a je tak při jmenování závislá na vládě a zákonodárném sboru. Tato otázka má proto výsledek nula bodů.

Národní banka Polska má, po zhodnocení zákona o Národní bance Polska, *Cukiermanův index* na hodnotě 0,8165, což znamená vysokou míru nezávislosti na vnějších vlivech. Úroveň indexu snižují dvě otázky týkající se guvernéra, dvě otázky věnující se vztahu vlády a centrální banky a několik záležitostí vztahujících se k oblasti úvěrování vlády. Přesněji to závisí na šestiletém období guvernéra a možnostech jeho odvolání, které jsou nepolitické a jen zákonem stanovené, dále závisí na tom, že konečné slovo při konfliktu vlády a centrální banky má spíše vláda a také je to podmíněno neúčastí emisní banky na přípravě státního rozpočtu. V rámci otázek úvěrování vlády se pak jedná o zákonem stanovené termíny a podmínky půjček, které jsou navíc poskytovány pouze bankám a finančním institucím, dále o dobu splatnosti těchto půjček, jež jsou do 1 roku, a také je zde fakt, že úrokové sazby za půjčky poskytované cedulovou bankou nejsou výslovně stanoveny zákonnými předpisy.

Následující tabulka č. 4.4 nastiňuje výpočet *míry obratu guvernéra* a tedy skutečné úrovně samostatnosti v Národní bance Polska od roku 1992, kdy začala opět fungovat jako nezávislá emisní banka.

Tabulka č. 4.4 – Výpočet míry obratu guvernéra v Polské republice

Míra obratu guvernéra	
guvernér	počet let ve funkci
Hanna Gronkiewicz-Waltz	6 let
Hanna Gronkiewicz-Waltz	2 roky
Leszek Balcerowicz	6 let
Slawomir Skrzypek	3 roky
Marek Belka	6 let *
Počet let ve funkci celkem:	23
Průměr počtu let ve funkci:	4,6
Míra obratu:	0,2174

Zdroj: Národní banka Polska (2015); vlastní zpracování.

Pozn.: * předpoklad, že současný prezident zůstane ve funkci do konce svého mandátu.

Národní banka Polska funguje na opětovně nastavených principech nezávislosti od roku 1992. Během jejího chodu se v jejím čele vystříдалo pět prezidentů, z čehož jeden zastával svou funkci ve dvou funkčních obdobích. Optimální míra obratu guvernéra pro Národní banku Polska je 0,1667, protože funkční období prezidentů je šestileté. S tím je také spojen předpoklad, že prezident, který je teď v čele banky, bude vykonávat svůj úřad do konce svého mandátu. Ovšem vypočtená a tedy skutečná míra obratu činí 0,2174. I přesto se jedná o nezávislou centrální banku, protože se nachází v rozmezí zlomové hranice, která se nachází mezi 0,2 a 0,25, a ta nebyla překročena. To, že skutečná míra obratu je vyšší než optimální, způsobily dva fakty. Prvním z nich byla skutečnost, že Hanna Gronkiewicz-Waltz odstoupila ve svém druhém funkčním období ze svého úřadu. Podle Národní banky Polska (2015) to zapříčinil její odchod do Evropské centrální banky. Další fakt je spojen s pádem polského vládního letounu u ruského Smolensku, ve kterém se nacházel také tehdejší prezident centrální banky Slavomir Skrzypek. Jeho mandát tak skončil úmrtím, jak uvádí Národní banka Polska (2015). Lze ale polemizovat, že i když právní i skutečná míra nezávislosti ukazuje na vysokou míru autonomie Národní banky Polska, zda skutečnost, že i prezident emisní banky cestoval vládním letadlem s politickými představiteli státu, neznčila a stále tak nenaznačuje politický vliv na představitele centrální banky. To také může napovídat fakt, že nynější guvernér Marek Belka byl několikrát předsedou vlády či ministrem financí.

4.3 Maďarská národní banka

Maďarská národní banka (Magyar Nemzeti Bank – MNB) je ústřední bankou Maďarska. Podle Maďarské národní banky (2015) je členem Evropského systému centrálních bank a Evropského systému finančního dohledu. Její sídlo se nachází v Budapešti. Tato emisní banka navázala na dlouhou historii centrálního bankovníctví na území Maďarska, které započalo svou éru již v 19. století za doby Rakousko-uherského mocnářství. Maďarsko mělo první nezávislou centrální banku založenou již v roce 1924. Avšak poté, co byla centrální banka po druhé světové válce znárodněna a zaveden jednotupňový bankovní systém, byla plně podřízena vládě. Její nezávislost byla definitivně obnovena až v roce 1991, kdy již byl od roku 1987 obnoven dvoustupňový bankovní systém. Maďarská národní banka je podle zákona o Maďarské národní bance nezávislá při plnění svých úkolů a při dosahování svých cílů, dále nesmí přijímat žádné pokyny od vlády či jiných státních orgánů a institucí včetně institucí Evropské unie, výjimkou je ovšem Evropská centrální banka. Primárním cílem této cedulové banky je dosažení a udržení cenové stability. Zároveň může podporovat stabilitu finančního systému a hospodářskou politiku vlády, pokud tím není dotčen její hlavní cíl.

Jak uvádí Maďarská národní banka (2015), je tato centrální banka řízena guvernérem, třemi viceguvernéry, generálním ředitelem, čtyřmi výkonnými řediteli a měnovou radou. Jejimi orgány jsou Měnová rada, Rada pro finanční stabilitu, Výkonná rada a Dozorčí rada. *Dozorčí rada* plní kontrolní funkci ostatních rad a nemá výrazný vliv na měnovou politiku. *Měnová rada* je ze zákona rozhodujícím orgánem centrální banky. Zaměřuje se na definování a implementaci měnové politiky, emisní, devizovou a statistickou činnost. Spolu s radou pro finanční stabilitu se podílí také na činnostech spojených s finanční stabilitou. Měnová rada se skládá z nejméně pěti, avšak nejvíce z devíti členů, kterými jsou guvernér banky (jako její předseda), náměstci guvernéra a další členové volení parlamentem na šest let. Členy se mohou stát občané maďarské národnosti s odpovídajícími profesními zkušenostmi v oboru. Guvernér a náměstci, kteří jsou nejméně dva, ale nejvíce tři, jsou jmenováni prezidentem republiky na návrh předsedy vlády. Jejich funkční období je šestileté a smí jej zastávat maximálně dvakrát. Odvolat příslušníky rady lze jen ze zákonem stanovených důvodů. Rada se usnáší za přítomnosti nadpoloviční většiny členů a schází se nejméně jednou měsíčně. Její rozhodnutí jsou přijímána prostou většinou hlasů všech přítomných a při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího. *Výkonná rada* je odpovědná za realizaci rozhodnutí měnové rady a rady pro finanční

stabilitu, také řídí operace národní banky. Jejími členy jsou guvernér centrální banky (jako předseda rady), náměstci guvernéra a pět dalších členů. Jejich funkční období je šest let. Mezi její kompetence patří provádění rozhodnutí zmíněných rad, zpracovávání účetních zpráv banky, řízení interních záležitostí, schvalování otázek organizace a další. Tato rada se schází pravidelně každé druhé úterý. *Rada pro finanční stabilitu* rozhoduje podle strategického rámce definovaného měnovou radou a jejími úkoly jsou dozor nad platebním systémem, jeho rozvoj a zajištění jeho bezpečnosti, dozor nad peněžním oběhem, dohled nad finančním trhem a stanovování makroprudenční politiky. Dále rada monitoruje stabilitu finančního systému a celého finančního trhu, zabývá se rizikovými faktory, které systém a trh ohrožují, monitoruje mezinárodní trhy a jejich rizika a další. Rada se skládá z nejméně třech a nejvíce z deseti členů, jimiž jsou guvernér (který ji předsedá), náměstci zaměřeni na tuto oblast a manažeři centrální banky, jež stanovuje guvernér. Schází se nejméně každé dva měsíce. Zasedání se rovněž účastní zástupce ministra odpovědný za peníze, kapitál a finanční trh. Usnášet se rada může, pokud je přítomna nadpoloviční většina členů. Rozhodnutí jsou pak přijímána většinou hlasů přítomných a při rovnosti je rozhodující hlas předsedy.

Nejdůležitějším cílem celé hospodářské politiky je, jak říká Maďarská národní banka, dlouhodobý ekonomický růst, jenž je stabilní a udržitelný. Právě proto centrální banka udržuje inflaci na nízké úrovni pomocí předvídatelné a kredibilní měnové politiky. Základním cílem Maďarské národní banky však je dosažení a udržení cenové stability. Rovněž může využívat nástroje měnové politiky k podpoře vládní hospodářské politiky, ale nesmí tím být dotčen její stěžejní cíl, jímž je cenová stabilita. Od roku 2007 má Maďarská národní banka stanoven střednědobý inflační cíl jako průměrný nárůst spotřebitelských cen o 3 %. V dlouhodobém horizontu se předpokládá snížení cíle na 2 %, jenž bude v souladu s cílem Evropské centrální banky, a to kvůli stále probíhající konvergenci a možným záměrem Maďarska vstoupit do eurozóny. Důvodem nynějšího rozdílu mezi cíli je dohánění eurozóny maďarskou ekonomikou, což je dále doprovázeno mezerou mezi inflací obchodovatelného a neobchodovatelného zboží. K provádění měnové politiky využívá měnově-politické nástroje, jejichž stěžejním cílem je ovlivnění krátkodobých úrokových sazeb peněžního trhu. Těmito nástroji jsou dvoutýdenní depozita a jejich klíčová měnově-politická sazba, jednodenní stálé facility, povinné minimální rezervy a operace centrální banky v domácí měně a na zahraničních měnových trzích. Mezi další úlohy maďarské cedulové banky se řadí držení a správa devizových rezerv,

rozvoj a sledování platebních systémů, emise bankovek a mincí (forintů), u nichž má výsadní právo na jejich vydávání. Dále shromažďuje a zveřejňuje statistické informace, nastavuje výši oficiálního kurzu forintu a publikuje jej a v neposlední řadě podporuje stabilitu finančního systému země. Rovněž se Maďarská národní banka stará o zajištění finanční stability v zemi. Jejím hlavním zájmem a zodpovědností je uchovávat a upevňovat stabilitu domácího finančního systému. V případě potřeby se zaměřuje na řízení šoků, které mohou ovlivnit finanční systém. Proto provádí souhrnné a pravidelné analýzy makroekonomického prostředí, analyzuje finanční trhy, domácí finanční zprostředkovatele a celou finanční infrastrukturu a identifikuje možné hrozby stability finančního systému. Důležitou součástí je také zveřejňování výsledků těchto analýz a výzkumů s tím spojených. Stabilitu finančního systému tak zajišťuje pomocí makroobezřetnostní analýzy, regulační politiky a zabezpečování účinnosti a bezpečnosti platebních a vypořádacích systémů.

4.3.1 Nezávislost Maďarské národní banky

Centrální banka Maďarské republiky má v zákoně o Maďarské národní bance stanoveno, že je nezávislou emisní bankou na vládě, jiných státních orgánech a institucích Evropské unie. Tato nezávislost se vztahuje na plnění jejích úkolů a na dosahování jejích cílů. Míra samostatnosti bude vyhodnocena na dvou úrovních a to v právní rovině a v rovině skutečné. K tomu budou využity vybrané indexy týkající se právní míry autonomie a míra obratu guvernéra, jenž se vztahuje ke skutečné míře nezávislosti.

Další tabulka č. 4.5 nastiňuje úrovně indexů pro zhodnocení aktuální výše právní míry samostatnosti Maďarské národní banky. Jsou v ní rovněž popsána bodová hodnocení jednotlivých otázek vybraných indexů, jimiž jsou index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, index Eijffingera a Schalinga a index Cukiermana.

Tabulka č. 4.5 – Vyhodnocení právní míry nezávislosti Maďarské národní banky

GMT index				ES index		Cukiermanův index								
politická nezávislost		ekonomická nezávislost				otázky na guvernéra		vztah vlády a CB		cíle CB		úvěrování vlády		
otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	
1.	1	1.	1	1.	2	1.	0,75	1.	1	1.	1	1.	1	
2.	1	2.	1	2.	1	2.	1	2.	0,8			2.	1	
3.	1	3.	1	3.	0	3.	0,83	3.	1			3.	0,67	
4.	1	4.	1			4.	1					4.	0	
5.	1	5.	1										5.	1
6.	1	6.	1										6.	1
7.	0	7.	0										7.	0,25
8.	0													8.
vyhodnocení:			0,75		4							0,8623		

Zdroj: Maďarská národní banka (2015); vlastní zpracování.

Vyhodnocení *indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho* podle zákona o Maďarské národní bance ukazuje na vysokou míru nezávislosti s normovanou hodnotou 0,75. Kladně bylo odpovězeno na 12 dotazů z 16, čímž jim náleží hodnota jednoho bodu, neboť jediná otázka, které může příslušet hodnota i dvou bodů (otázka č. 7 v rámci ekonomické nezávislosti týkající se dohledu), má odpověď negativní. A to proto, že Maďarská národní banka má oblast dohledu nad finančním trhem plně ve své kompetenci. Další negativní odpovědi se vztahovaly k měnové stabilitě, protože emisní banka se stará o cenovou stabilitu, a dále řešení konfliktu vlády a centrální banky, jenž není v zákoně o centrální bance řešen.

Vysokou míru samostatnosti má Maďarská národní banka také v rámci *indexu Eijffingera a Schalinga*, kde dosahuje podle vyhodnocení zákona o této centrální bance 4 bodů z 5 možných. Na tomto výsledku mají zásluhu první dvě otázky, kterým bylo přisouzeno nejlepší možné hodnocení. A to z toho důvodu, že emisní banka nese plně odpovědnost za prováděnou měnovou politiku, a i když se může člen vlády zúčastnit jednání bankovní rady (v Maďarské národní bance je to přesněji měnová rada). Poslední otázce náleží 0 bodů, jelikož guvernér a náměstci jsou jmenováni prezidentem ale na návrh vlády a další členové měnové rady jsou pak jmenováni parlamentem.

V rámci posouzení zákona o Maďarské národní bance podle *Cukiermanova indexu* vyplynulo, že tato emisní banka má vysokou míru samostatnosti na vnějších vlivech. To potvrzuje hodnota tohoto indexu, která činí 0,8623. Výši indexu omezuje kupříkladu to, že guvernér je jmenován na šestileté období a je jej možné odvolat jen ze zákonných

důvodů, že není přesně v zákoně vymezena oblast konfliktu centrální banky a vlády, kdy větší váhu má spíše vláda. Dále zmenšují výši indexu termíny a podmínky půjček, jež jsou stanoveny zákonem a poskytované pouze bankám, a úrokové sazby za půjčky, které nejsou stanoveny zákonem.

Tabulka č. 4.6 uvádí údaje o skutečném stupni nezávislosti Maďarské národní banky, která byla vypočtena pomocí *míry obratu guvernéra* v této emisní bance. Ta byla vypočtena od roku 1991, kdy začala být maďarská centrální banka opět plně funkční.

Tabulka č. 4.6 – Výpočet míry obratu guvernéra v Maďarské republice

Míra obratu guvernéra	
guvernér	počet let ve funkci
Péter Ákos Bod	3 roky
György Surányi	6 let
Zsigmond Járαι	6 let
András Simor	6 let
György Matolcsy	6 let *
Počet let ve funkci celkem:	27
Průměr počtu let ve funkci:	5,4
Míra obratu:	0,1852

Zdroj: Maďarská národní banka (2015); vlastní zpracování.

Pozn.: * předpoklad, že nynější guvernér bude ve svém úřadu do konce svého mandátu.

Od obnovení nezávislosti Maďarské národní banky ke konci roku 1991 zastávalo úřad guvernéra centrální banky pět osob. Jelikož funkční období guvernéra je šest let, optimální míra obratu guvernéra je 0,1667. Zároveň se při výpočtu předpokládá, že guvernér György Matolcsy bude zastávat svůj úřad do konce stanoveného funkčního období. Vypočtená míra obratu – 0,1852 – se od tohoto optima mírně odchyluje, ale zároveň nepřesahuje zlomovou hranici nezávislosti (0,2–0,25) a lze tedy říci, že maďarská emisní banka vykazuje vysokou míru samostatnosti. Mírnou výchytku způsobuje délka výkonu funkce prvního guvernéra, které bylo jen tříleté. Ostatní guvernéři však již zůstávají v úřadu do konce mandátu. Skutečná míra samostatnosti se rovněž shoduje s vyhodnocením indexů právní míry autonomie, že je maďarská centrální banka nezávislou emisní bankou.

4.4 Německá Bundesbanka

Centrální bankou Spolkové republiky Německo je Německá Bundesbanka (Deutsche Bundesbank – DB). Jak píše Revenda (2011), historie této centrální banky spadá již do druhé poloviny 19. století, kdy na německém území vznikla první cedulová banka.

Podle Německé Bundesbanky (2015) byla tato emisní banka založena roku 1957 a od roku 1999 je spolu s ostatními centrálními bankami eurozóny součástí Eurosystemu, ve kterém spolu s Evropskou centrální bankou napomáhá řídit měnovou politiku eurozóny a stará se o jednotnou měnu euro. Zároveň je podle zákona o Německé Bundesbance součástí Evropského systému centrálních bank a zastupuje stát v institucích věnujících se monetární politice, jako jsou například Evropská centrální banka či Banka pro mezinárodní platby. Revenda (2011) nastiňuje, že německá emisní banka je považována za vzor, který využívají státy při vytváření či přetváření svých centrálních bank. Její sídlo se nachází, jak uvádí Německá Bundesbanka (2015), ve Frankfurtu nad Mohanem a má 9 regionálních úřadů a 41 poboček, jenž využívá k zajišťování úvěrů a zásob hotovosti, k provádění dohledu a k dalším činnostem. Bundesbanka je nezávislá na vnějších vlivech a nesmí přijímat žádné instrukce od vlády nebo jiných státních subjektů. Nyní je jejím hlavním cílem dosahování cenové stability a podílí se také na provádění úkolů Evropského systému centrálních bank. Je-li to možné a nejsou tím ohroženy cíl ani úkoly, může podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády.

Řídícím orgánem Německé Bundesbanky je výkonná rada, jak říká Německá Bundesbanka (2015). Tato rada ze zákona řídí a spravuje centrální banku a dále kupříkladu stanovuje organizační strukturu a určuje úkoly, jež deleguje na regionální úřady. Skládá se z prezidenta banky, viceprezidenta (neboli náměstka prezidenta) a čtyř dalších členů. Všichni členové výkonné rady musí mít odpovídající profesní kvalifikaci. Členy jmenuje prezident Spolkové republiky, z čehož prezidenta, náměstka a jednoho člena na návrh federální vlády a další tři členy na návrh Bundesratu (horní sněmovny parlamentu), který schvaluje také federální vláda. Funkční období všech příslušníků výkonné rady je osm let. Jednání výkonné rady vede prezident nebo jeho náměstek a rozhodnutí jsou přijímána nadpoloviční většinou hlasů přítomných členů, při rovnosti hlasů je rozhodující hlas předsedy rady. Prezident Bundesbanky je také součástí Výkonné rady Evropské centrální banky a podílí se tak na jejich měsíčních měnověpolitických rozhodnutích.

Hlavními zájmy německé centrální banky jsou, jak uvádí Německá Bundesbanka (2015), měnová stabilita, stabilita finančního a měnového systému, stabilita bankovního systému, zajištění bezpečných plateb, tedy bezpečného platebního systému a zachování důvěry v měnu, kterou je euro. Všechny její aktivity ale směřují k plnění hlavního cíle, kterým je zajištění cenové stability. Pro to, aby bylo cíle dosaženo, podporuje hospodářskou, fiskální a mzdovou politiku. Pokud tím není dotčen její hlavní cíl a nejsou

ani ohroženy úkoly Evropského systému centrálních bank může ze zákona podporovat rovněž vládní hospodářskou politiku. Pro splnění stanovených úkolů a cíle se zabývá úkoly v rámci oblasti měnové politiky, finančního a peněžního systému, bankovního dohledu, emise hotovosti a bezhotovostních plateb a také využívá důkladnou analýzu a nestrannost nad individuálními zájmy. Dále vytváří statistiky, provádí transakce s finančními institucemi a dalšími účastníky trhu, provádí určité transakce pro vládu a jiné státní a veřejné instituce, ale nemůže stát financovat. Nejdůležitější funkcí k dosažení cíle cenové stability pak je činnost měnové politiky, k níž využívá nástroje měnové politiky. Mezi tyto nástroje patří operace na volném trhu, nabízení stálých facilit a stanovení výše minimálních rezerv. Jako doplněk jsou pak využívány refinanční operace. K provádění měnové politiky a k plnění hlavního cíle centrální banky přispívá finanční stabilita. Té dosahuje německá emisní banka pomocí funkce bankovního dohledu. Při výkonu této úlohy využívá transparentní monitorování jednotlivých institucí a jejich rizik, které mohou ohrozit finanční systém, a zároveň posuzuje finanční systém v celé své složitosti. Tento makroobezřetnostní dohled je úzce svázán s tradičním bankovním dohledem a jeho analýza se zaměřuje na banky, pojišťovny, finanční trhy a celou finanční infrastrukturu. V současnosti je činnost bankovní regulace a dohledu harmonizována s Evropskou unií a je rovněž v souladu se směrnicemi Basel II a III. Ovšem v oblasti dohledu nad finančním trhem spolupracuje se Spolkovým dozorcím úřadem (BaFinem), který sídlí v Berlíně.

4.4.1 Nezávislost Německé Bundesbanky

Německá Bundesbanka je ze zákona nezávislá na vnějších vlivech a zároveň nesmí přijímat žádné instrukce od vlády a jiných státních subjektů. To, že je Bundesbanka výrazně samostatná, naznačuje také fakt, že je považována za vzor pro státy, které vytvářejí nebo přetvářejí své emisní banky. Její nezávislost bude vyhodnocena za pomoci indexů právní míry samostatnosti a pomoci míry obratu guvernéra, jako nástroje pro zhodnocení skutečné míry autonomie.

Aktuální míra právní autonomie Německé Bundesbanky byla zhodnocena pomocí indexů Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, Eijffingera a Schalinga a Cukiermana. Jejich výsledné hodnoty jsou uvedeny v následující tabulce č. 4.7, která zahrnuje také dílčí bodová ohodnocení otázek jednotlivých indexů.

Tabulka č. 4.7 – Vyhodnocení právní míry nezávislosti Německé Bundesbanky

GMT index				ES index		Cukiermanův index								
politická nezávislost		ekonomická nezávislost				otázky na guvernéra		vztah vlády a CB		cíle CB		úvěrování vlády		
otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	otázka	body	
1.	1	1.	1	1.	2	1.	1	1.	1	1.	1	1.	1	
2.	1	2.	1	2.	1	2.	1	2.	1			2.	1	
3.	1	3.	1	3.	0	3.	0,83	3.	0			3.	0,67	
4.	1	4.	1			4.	1					4.	0	
5.	1	5.	1										5.	1
6.	1	6.	0										6.	1
7.	1	7.	1										7.	0,25
8.	0												8.	1
vyhodnocení:		0,8125			4							0,8523		

Zdroj: Německá Bundesbanka (2015); vlastní zpracování.

Z výsledku *indexu Grilliho, Masciandaro a Tabelliniho* plyne, že Německá Bundesbanka má, podle zákona o Německé Bundesbance, vysokou míru samostatnosti. Standardizovaná hodnota indexu nabývá výše 0,8125. V politické oblasti pouze jedna odpověď byla negativní a to na otázku týkající se měnové stability. Německá centrální banka se totiž, jako drtivá většina emisních bank, věnuje ze zákona stabilitě cenové. Ekonomická nezávislost zaznamenala také jednu odpověď, které náležela nula bodů. Tato otázka se týkala diskontní sazby, protože tu nestanovuje přímo Německá Bundesbanka, ale rozhoduje o ní společně s ostatními cedulovými bankami eurozóny v rámci Evropské centrální banky. Nižší hodnocení měla rovněž otázka vztahující se k funkci bankovního dohledu, která získala jeden bod kvůli tomu, že ji centrální banka provádí společně s tzv. BaFinem (Spolkový dozorčí úřad).

Německá Bundesbanka má, po posouzení zákona o této centrální bance, výši *indexu Eijffingera a Schalinga* na úrovni 4 bodů z 5 a jedná se tak o vysokou míru nezávislosti. Této hodnoty dosahuje, protože má odpovědnost za prováděnou měnovou politiku centrální banka. Ta je jedním z těch, kteří rozhodují o měnové politice Evropské centrální banky, jelikož je členem eurozóny. Proto této otázce lze přisoudit dva body. Člen vlády se může účastnit jednání bankovní, neboli výkonné rady emisní banky, ale jeho přítomnost není zákonem nařízena. Tato otázka získala jeden bod. Ovšem poslední otázka byla ohodnocena nula body, jelikož všichni členové výkonné rady jsou jmenováni buď přímo na návrh vlády, nebo jejich návrh alespoň vláda schvaluje.

Hodnocení *Cukiermanova indexu* pro Německou Bundesbanku na základě zákona o německé centrální bance dosahuje výše 0,8523, což znamená vysokou míru autonomie na vnějších vlivech. Míru nezávislosti snižuje převážně oblast věnující se úvěrování vlády a to přesněji termíny a podmínky půjček, které jsou stanoveny zákonem a které je možné poskytovat jen bankám, a dále úrokové sazby z půjček, jež nejsou vymezeny v zákoně. Omezení výše indexu lze spatřit v rámci otázek na guvernéra a to kvůli tomu, že guvernéra je možné odvolat pouze za podmínek, které jsou stanoveny zákonem. Emisní banka se také nepodílí na přípravě státního rozpočtu, což hodnotu indexu rovněž snižuje. To se dá ale považovat za spíše pozitivní fakt, protože nelze centrální banku využívat k financování státních aktivit.

V tabulce č. 4.8 je shrnuta výše *míry obratu guvernéra*, která představuje skutečnou míru autonomie pro Německou Bundesbanku. Tato míra je vypočtena od začátku jejího nezávislého fungování, které započalo již v roce 1948.

Tabulka č. 4.8 – Výpočet míry obratu guvernéra ve Spolkové republice Německa

Míra obratu guvernéra	
guvernér	počet let ve funkci
Karl Bernard	10 let
Karl Blessing	12 let
Otmar Emminger	2,5 roku
Karl Kasen	6,5 roku
Karl Otto Poehl	11,5 roku
Helmut Schlesinger	2,5 roku
Hans Tietmeyer	5,5 roku
Ernst Welteke	5 let
Axel A. Weber	7 let
Jens Weidmann	8 let *
Počet let ve funkci celkem:	70,5
Průměr počtu let ve funkci:	7,05
Míra obratu:	0,1418

Zdroj: Německá Bundesbanka (2015); vlastní zpracování.

Pozn.: * předpoklad, že Jens Weidmann bude zastávat svůj úřad do konce funkčního období.

Od znovuoobnovení centrální banky v Německé spolkové republice po druhé světové válce v roce 1948 zastávalo pozici prezidenta Německé Bundesbanky celkem deset osob. Zároveň je zde předpoklad, že Jens Weidmann bude ve své funkci do konce daného mandátu a splní tak osmileté funkční období. Optimální výší míry obratu guvernéra

při osmiletém období je 0,125. Vypočtená skutečná míra obratu prezident činí 0,1418, jenž je mírně vyšší než optimum. Nicméně se jedná o velmi vysokou míru nezávislosti, jelikož propočtená hodnota je výrazně vzdálená zlomové hranici v rozmezí 0,2–0,25. Skutečná míra autonomie se tak shoduje s vyhodnocenými indexy právní míry samostatnosti a Německá Bundesbanka má tedy vysokou míru nezávislosti na vnějších vlivech. To také potvrzuje fakt, že německá emisní banka je brána jako vzorová nezávislá centrální banka.

4.5 Srovnání nezávislostí České národní banky a vybraných centrálních bank

V této části budou srovnány míry obratu guvernéra pro zhodnocení skutečné míry nezávislosti a indexy právní míry samostatnosti České národní banky s vybranými centrálními bankami okolních zemí. K tomuto účelu byly zvoleny emisní banky Slovenské republiky, Republiky Polska, Maďarské republiky a Spolkové republiky Německa. Důvody výběru byly inspirace Německou Bundesbankou při obnově nezávislé emisní banky v Československu v 90. letech a dále integrace v politické rovině a historické souvislosti České republiky s ostatními zeměmi Visegradské čtyřky. Všechny centrální banky dosahují vysoké míry nezávislosti jak v právní, tak ve skutečné míře samostatnosti na vnějších vlivech.

Výsledná hodnocení indexů právní míry nezávislosti a měr obratu guvernéra pro Českou národní banku, Národní banku Slovenska, Národní banku Polska, Maďarskou národní banku a Německou Bundesbanku jsou shrnuta v tabulce č. 4.9.

Tabulka č. 4.9 – Srovnání měr nezávislosti vybraných centrálních bank

Srovnání měr nezávislosti vybraných centrálních bank				
centrální banka	GMT index	ES index	Cukiermanův index	míra obratu guvernéra
ČNB	0,8125	5	0,8398	0,2668
NBS	0,75	4	0,819	0,2034
NBP	0,875	4	0,8165	0,2174
MNB	0,75	4	0,8623	0,1852
DB	0,8125	4	0,8523	0,1418

Zdroj: Česká národní banka (2014); Národní banka Slovenska (2015); Národní banka Polska (2015); Maďarská národní banka (2015); Německá Bundesbanka (2015); vlastní zpracování.

Ve *skutečné míře autonomie*, vypočítanou pomocí míry obratu guvernéra, je Česká národní banka jedinou srovnávanou centrální bankou, která překročila zlomovou hranici nezávislosti (0,2–0,25). To způsobilo působení Josefa Tošovského v postu premiéra v přechodné vládě a také odstoupení dvou guvernéra z funkce před koncem jejich

mandátu. Díky tomu lze ale říci, že to významně nenarušuje samostatnost české emisní banky, protože i v dalších cedulových bankách někteří guvernérů ukončili svou funkci před koncem funkčního období. Hodnota skutečné míry nezávislosti dvou centrálních bank se dotýká zlomové hranice pro určení skutečné míry samostatnosti a touto emisní bankou byla Národní banka Slovenska a Národní banka Polska. Zároveň všechny centrální banky se mírně odlišují od svých optimálních měr obrátu. Ovšem nejlepší hodnoty v míře obrátu guvernéra dosahuje Německá Bundesbanka a to 0,1418.

Česká národní banka se v rámci vyhodnocení právní míry autonomie výrazně neliší od výsledků vybraných emisních bank. Index GMT dělí nezávislost na politickou a ekonomickou. Politická samostatnost je zaměřena na schopnost centrální banky volit si cíle v rámci monetární politiky. Ekonomická nezávislost je orientována na možnost, zda si centrální banka volí nástroje k dosažení daného cíle. Jednotlivé otázky získávají ohodnocení obvykle 0 nebo 1 bod. Avšak otázka provádění bankovního dohledu centrální bankou může získat i 2 body. Výsledek pak může být přepočten na normovanou hodnotu mezi 0 a 1. Index Eijffingera a Schalinga se specializuje na odpovědnost za měnovou politiku, na jmenování bankovní rady a na možnost účasti vládního zástupce v bankovní radě. Jedná se o bodové ohodnocení, kdy výsledek se pohybuje v rozmezí mezi 1 a 5 body. Cukiermanův index se rozděluje na oblasti týkající se guvernéra, vztahu centrální banky s vládou, cílů emisní banky a možností úvěrování vlády ze strany cedulové banky. Otázky se dělí do mezikritérií, ty získávají body podle dané stupnice, díky kterým se vypočítá vážený index.

Hodnotu *indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho* pro Českou národní banku snižuje to, že se index zajímá o měnovou stabilitu místo cenové. Stejný fakt se odráží také ve výsledcích GMT indexu pro další zmíněné centrální banky. Druhým problémem české cedulové banky je výkon funkce bankovního dohledu Českou národní bankou. Nicméně to nemusí narušovat její nezávislost, protože česká emisní banka je transparentní a má vysokou důvěryhodnost. Rovněž Národní banka Slovenska a Maďarská národní banka realizují samy dohledovou činnost a mají díky tomu nižší hodnotu indexu. Oproti tomu Německá Bundesbanka se na této oblasti spolupodílí s jinou institucí (BaFinem). I přesto nedosahuje v této otázce stoprocentního hodnocení. Toho u ní dosahuje Národní banka Polska, která se na výkonu bankovního dohledu neúčastní. Polská centrální banka také má ze srovnávaných cedulových bank nejlepší výsledek indexu GMT a to přestože nemá stanovenou silnější pozici při konfliktu s vládou. Tento problém není řešen ani v zákoně

o Maďarské národní bance. Hodnotu tohoto indexu pro Německou Bundesbanku naopak zmenšuje, stejně jako u Národní banky Slovenska, stanovení diskontní sazby. Ta je určována Evropskou centrální bankou a tyto centrální banky se na její výši při rozhodování jen spolupodílí. Všech pět komparovaných národních bank má vysokou míru samostatnosti bez významných rozdílů ve vyhodnoceních.

Výsledek *indexu Eijffingera a Schalinga* ukazuje, že Česká národní banka má velmi vysokou míru nezávislosti. Důvodem je získání pěti bodů z pěti možných. Ovšem ostatní srovnávané centrální banky dosahují nižších hodnot a to čtyř bodů, což znamená vysokou míru samostatnosti. To je zapříčiněno tím, že u těchto emisních bank není polovina bankovní rady jmenována nezávisle na vládě. V Národní bance Slovenska je část bankovní rady jmenována na návrh vlády a část přímo vládou. Výbor pro měnovou politiku Národní banky Polska (jenž reprezentuje bankovní radu) je ustanovena ze dvou třetin vládou a zákonodárným sborem (přesněji Sejmem a Senátem). Členové bankovní rady Maďarské národní banky jsou zčásti jmenováni na návrh vlády a zčásti parlamentem. U Německé Bundesbanky je výkonná rada (přestavující bankovní radu) jmenována buď přímo na návrh vlády, nebo na základě vládou schváleného návrhu.

Hodnocení *Cukiermanova indexu* se mezi zvolenými centrálními bankami liší jen v malých záležitostech a jsou téměř totožné. Výslednou hodnotu ovlivňují od stoprocentní hodnoty v oblasti vztahující se na guvernéra banky délka funkčního období a podmínky jeho odvolání u všech centrálních bank kromě Německé Bundesbanky, ve které je funkční období 8 let a tedy bodově maximální. Naopak v České národní bance, Národní bance Polska a Maďarské národní bance je délka období ve funkci 6 let a v Národní bance Slovenska dokonce jen 5 let. Ve všech emisních bankách lze guvernéra odvolat jen ze zákona stanovených důvodů a tedy nepolitických, což nelze považovat za možnost snížení nezávislosti daných bank. V rámci vztahu centrální banky s vládou nemají zvolené cedulové banky, kromě Maďarské národní banky, aktivní roli na sestavování státního rozpočtu, což jim také zmenšuje výsledný index. Ale tato neaktivní role je spíše pozitivním faktem, protože emisní banky tak nemohou být využívány k financování vládních výdajů či dokonce k monetizaci dluhu. U centrálních bank Polska a Maďarska pak sehrává roli také nejasně stanovená pozice emisní banky při konfliktu s vládou, kdy pokud se nejedná o cíl dané banky, má konečné slovo vláda. Na sféru úvěrování vlády působí u České národní banky, Maďarské národní banky a Německé Bundesbanky tři skutečnosti, u Národní banky Slovenska a Národní banky Polska existuje také čtvrtá skutečnost.

Způsobuje to stanovení termínů v zákoně nebo právní autorita centrální banky při vymezení podmínek půjček a dále to, že centrální banka poskytuje půjčky pouze bankovním subjektům a neexistence výslovných právních předpisů udávajících úrokové sazby z poskytnutých úvěrů. U polské a slovenské emisní banky je to navíc limit doby splatnosti úvěrů, jež centrální banka poskytuje. Ta je do 1 roku. Oproti tomu ostatní cedulové banky mají limit do půl roku. I zde lze nalézt pozitiva, která nemusí snižovat nezávislost, ale naopak přispívat k flexibilitě centrální banky při stanovování úroků, termínů a podmínek půjček bankám. Hlavním kladem je pak nemožnost poskytovat půjčky vládě a dalším veřejným subjektům. Všechny zmíněná fakta však výrazně nesnižují výsledky indexů a proto mají srovnávané emisní banky vysoké míry samostatnosti na vnějších vlivech. Nejvyšší hodnotu Cukiermanova indexu získala, především díky oblasti vztahu centrální banky s vládou, Maďarská národní banka.

4.6 Současný pohled na nezávislost centrálních bank

Většina současných centrálních bank má vysokou míru nezávislosti na politických vlivech. Ovšem stále se nalézají hlasy o její snížení, zpravidla jsou silící v dobách krizí či v případě nezvyklých kroků ze stran emisních bank. Nejinak je tomu i v nynějším post-krizovém období. Zároveň vyvstává otázka, jak mají centrální banky zkoordinovat dosahování dvou cílů, a to cenovou a finanční stabilitu, v souvislosti s jejich nezávislostmi.

Vývoj nárůstu autonomie centrálních bank nastal, jak uvádí Rossi (2013), po změnách v 70. a 80. letech, kdy se monetární politika v rukou nezávislých emisních bank stala jedinou prevencí proti využívání krátkodobého trade-off vztahu mezi inflací a nezaměstnaností tvůrci hospodářské politiky a tím proti narušování cenové stability. Centrální banky tak podle Knota (2013) se daly na cestu autonomie ve světle Ricardových doporučení již z 19. století, kdy jediným řešením zabráňujícím financovat rozmařilé vládní kroky byla nezávislá emise peněz.

V předkrizových letech, jak říká IMF (2014), podporoval tento fond nezávislost centrálních bank. Ovšem díky krizovému období ke konci první dekády 21. století se znovuobjevila debata o vhodnosti vysoce autonomních emisních bank a to nejen v IMF, ale i mezi dalšími ekonomickými odborníky. I přesto ještě v roce 2010 na půdě amerického Fedu v Jackson Hole byla, jak nastiňuje Rossi (2013), autonomie centrálních bank plně podporována.

V současnosti vyvstávají podle IMF (2014) obavy z potenciálních ztrát nezávislosti, které vznikají díky rozšíření mandátu centrálních bank o finanční stabilitu. Samostatnost je totiž žádoucí pro cenovou stabilitu, ale finanční stabilitě přispívat nemusí a je tak nutné zajistit optimální úroveň mezi měnovou a makroprudenční politikou. Zároveň finanční rovnováha autonomii emisních bank spolu s její odpovědností může komplikovat. Na to mohou mít vliv také vlády, pro které je většinou více důležitá finanční stabilita v zemi a mohou se tak snažit o omezování samostatnosti centrálních bank, jež je nutná pro cenovou stabilitu, na úkor finanční stability. Řešením IMF je chránit nezávislost měnově-politických rozhodnutí (ať už ve stanovení cílů nebo i při vymezení nástrojů), ale přitom zvýšit dohled nad novými povinnostmi centrálních bank a to nad finanční stabilitou. Problém v dosahování cenové i finanční stability s vazbou na nezávislost centrálních bank řešili již Santomero, Viotti a Vredin (2001). Ti navrhovali buď oddělení dohledové funkce od centrální banky, nebo nalezení optimální odpovědnosti mezi emisní bankou a vládou (například dohled centrální bankou a regulace vládou). Avšak druhé zmiňované řešení snižuje emisní bance její míru nezávislosti. Naopak Rossi (2013) tvrdí, že v post-krizovém období je sice nezávislost centrální banky ohrožena kvůli vzrůstající roli finanční stability, kterou nesmí ignorovat z důvodu výkonu dohledového úkolu spolu s funkcí věřitele poslední instance, ale regulační a dohledová činnost by ji měla zůstat. Naopak by nezávislá měnová politika měla být podpořena nezávislostí bankovního dohledu. Nutností současné doby jsou správně definovaná strategie měnové politiky, nezávislost centrální banky, ale také její zodpovědnost a transparentnost.

Nezávislost podle Knota (2013) umožňuje centrální bance provádět kredibilní měnovou politiku a dosahovat tak lehce svých cílů. Ale v krizovém období jim navíc dala možnost využívat neortodoxní nástroje (jako například kvantitativní uvolňování či kurzové intervence spolu se stanovením kurzových závazků) a tyto nekonvenční kroky oživily debatu o vhodnosti vysoké míry nezávislosti emisních bank. To je spojeno převážně s možností porušení zákonného vymezení nezávislosti většiny centrálních bank, pokud by kvantitativní uvolňování či kurzové intervence prováděly pomocí nákupu vládních dluhopisů na primárním trhu s cennými papíry. V souvislosti s využíváním nekonvenčních nástrojů je proto nutné, jak uvádí Rossi (2013), zvyšovat a zlepšovat komunikaci centrálních bank s veřejností a politickými institucemi. Centrální banky potřebují být čím dál více transparentní a zodpovědné a měly by podporovat předvídatelnost a kredibilitu měnové politiky. Například Evropská centrální banka, jejíž součástí jsou také Německá

Bundesbanka a Národní banka Slovenska, má sice zákonem stanovenou nejvyšší míru nezávislosti emisních bank na světě, jenže oproti kupříkladu Fedu ji tuto úroveň snižuje právě nižší důvěryhodnost. S tímto problémem je spojen rovněž nynější závazek Evropské centrální banky, která má pomocí kvantitativního uvolňování nakupovat vládní bondy a otázkou je, jak se vypořádá se zákazem jejich nákupu na primárním trhu s těmito cennými papíry, čímž by porušila svou zákonem vymezenou míru nezávislosti. Podle Rossiho (2014) může navíc měnová politika vytvářet asymetrické šoky, které dopadnou pouze na několik zemí ale na ostatní ne, kvůli neexistenci jedné fiskální autority, čímž dochází ke koordinaci monetární politiky s fiskální politikou jen několika silných zemí. Koordinace kroků obou politik je například pro Bank of England pilířem její nezávislosti již od počátku 21. století, jak uvádí Santomero, Viotti a Vredin (2001) a to ji také od Evropské centrální banky odlišuje. Jak uvádí Danylenko (2010) měnová politika Evropské měnové unie je spojena s problémy ve fiskální sféře, které se odráží v inflaci. To bývá odůvodňováno právě špatnou interakcí mezi fiskální a monetární politikou. Nicméně i nadále zůstává nezávislost Evropské centrální banky důležitá pro její kroky a k provádění jednotné měnové politiky a rovněž pro vstup nových zemí do Evropské měnové unie.

Centrální banky tak nemohou brát svou nezávislost jako danou, jak říká Knot (2013), ale musí ji stále chránit. Ovšem můžou v dobách krize využívat nekonvenční kroky, aby byly flexibilnější při dosahování svých stěžejních cílů. Ale, jak doplňuje Rossi (2014), nesmí nezávislost ohrožovat například nákupem vládního dluhu na primárním trhu pomocí kvantitativního uvolňování a již bylo zmíněno, že tento sporný bod je právě řešen ve spojení s činy Evropské centrální banky. Zároveň naznačuje, že budou neustále přicházet tlaky na snížení autonomie centrálních bank, jako je tomu v Evropské centrální bance již od jejího založení. Příkladem může být také Česká národní banka, která po využití nestandardního nástroje (a to využití kurzových intervencí a stanovení kurzového závazku) se v současnosti stala terčem kritiky a objevují se hlasy o snížení její nezávislosti. Navíc její míra autonomie může být také mírně ovlivněna chystanými kroky vlády, která chce omezit pravomoci prezidenta republiky při jmenování členů bankovní rady. Tento zákrok není veden obavami ze špatně prováděné monetární politiky, ale z důvodu rozdělení této pravomoci mezi více institucí. Příslušníci bankovní rady by mohli být jmenováni prezidentem na návrh Senátu. Tato praktika je využívána v mnoha vyspělých zemích kupříkladu v Německu, Polsku, Slovensku či Maďarsku,

a takovéto mírné snížení hodnoty nezávislosti tak neovlivňuje výkon měnové politiky centrální banky.

4.7 Dílčí shrnutí

První čtyři podkapitoly byly věnovány představení vybraných centrálních bank, které nějakým způsobem jsou spojeny s Českou národní bankou pro následné srovnání jejich míry nezávislosti. Pro tento účel byly zvoleny emisní banky zemí Visegradské čtyřky a Spolkové republiky Německa. Slovenská republika, Republika Polska a Maďarská republika se s Českou republikou integrují v politické rovině a pojí je také historické souvislosti. Naopak Německou Bundesbankou se tvůrci znovu obnovené nezávislé centrální banky v 90. letech v tehdejším Československu inspirovali. Navíc všechny čtyři země jsou stejně jako Česká republika členy Evropské unie a dvě z vybraných zemí již vstoupili do eurozóny, což někdy v budoucnu čeká i další ze zvolených států. U všech emisních bank (Národní banky Slovenska, Národní banky Polska, Maďarské národní banky a Německé Bundesbanky) byly uvedeny základní charakteristiky týkající se jejich založení, fungování, nejvyšších orgánů, hlavního cíle a funkcí cedulových bank. Stěžejní část pak byla věnována nezávislostem jednotlivých centrálních bank, kdy byla vyhodnocena jejich právní a skutečná míra autonomie. Právní míra samostatnosti byla hodnocena třemi již dříve představenými indexy a to GMT indexem, ES indexem a Cukiermanovým indexem. Indexy u všech emisních bank ukázaly na vysokou míru autonomie na vnějších vlivech. Pro zhodnocení skutečné míry samostatnosti byla využita míra obratu guvernéra. Ta také naznačila, že hodnocené centrální banky mají vysokou míru nezávislosti.

V další části byla srovnána aktuální míra nezávislosti České národní banky s vyhodnocenými mírami nezávislosti Národní banky Slovenska, Národní banky Polska, Maďarské národní banky a Německé Bundesbanky. V rámci skutečné míry autonomie, kterou ukazuje míra obratu guvernéra, bylo zjištěno, že Česká národní banka je jedinou srovnávanou centrální bankou, která překročila zlomovou hranici nezávislosti (0,2–0,25). Ovšem nelze to považovat za výrazný nedostatek kvůli působení jednoho z guvernéřů v přechodné vládě a rovněž kvůli odstoupení dvou guvernéřů před koncem jejich mandátu, protože i v dalších centrálních bankách nedokončili někteří guvernéři své funkční období. Zároveň bylo shledáno, že nejlepší hodnoty v míře obratu guvernéra dosáhla Německá Bundesbanka. V dalším úseku věnovaném právní míře autonomie bylo stanoveno, že se Česká národní banka výrazně neliší od výsledků vybraných emisních bank a dosahuje tak

také vysoké míry právní samostatnosti. Hodnota indexu GMT srovnávaných emisních bank byla zpravidla ovlivněna otázkami měnové stability či bankovního dohledu. Všechny komparované národní banky však dosáhly vysoké míry samostatnosti bez významných rozdílů ve vyhodnoceních. Ovšem v indexu ES měla Česká národní banka velmi vysokou míru nezávislosti, protože oproti komparovaným cedulovým bankám je celá bankovní rada jmenována nezávislá na vládě a získala nejvyšší možné hodnocení. Jak bylo ale uvedeno, je v současnosti plánována změna Ústavy v úseku pravomocí prezidenta ve jmenování členů bankovní rady a to by potom měla Česká národní banka stejné hodnocení jako ostatní centrální banky. Hodnocení Cukiermanova indexu se mezi zvolenými centrálními bankami lišilo jen v malých záležitostech a byly tak téměř totožné. Výslednou hodnotu ovlivňovaly od stoprocentní hodnoty kupříkladu délka funkčního období guvernéra nebo oblast úvěrování vlády. Nejvyšší hodnotu Cukiermanova indexu získala, především díky oblasti vztahu centrální banky s vládou, Maďarská národní banka.

Poslední úsek kapitoly se orientoval na současný pohled na nezávislost centrálních bank. Bylo naznačeno, že většina současných centrálních bank má vysokou míru nezávislosti na politických vlivech, ale že se stále nalézají hlasy o její snížení. Tyto ohlasy zpravidla sílí v dobách krizí či v případě nezvyklých kroků ze strany emisních bank. Právě nezávislost dává cedulové bance možnost využívat v době krize neortodoxních nástrojů, jakým je kvantitativní uvolňování či kurzové intervence s kurzovým závazkem. Ty ji však pomáhají dosahovat lépe a flexibilněji svého stěžejního cíle. Centrální banka tak musí pro zachování své nezávislosti zvyšovat komunikaci s veřejností a politickými institucemi, posilovat svou kredibilitu a zlepšovat koordinaci měnové politiky s politikou fiskální. Nyní ovlivňuje také nezávislost emisních bank rozšíření jejich mandátu o finanční stabilitu a to proto, že nezávislost přispívá cenové stabilitě, ale finanční pomáhat nemusí. Navrhovaným řešením IMF je chránit nezávislost měnově-politických rozhodnutí, ale přitom zvýšit dohled nad novými povinnostmi centrálních bank a zmírnit tak jejich nezávislost. Může také dojít k přesunu části dohledové a regulační funkce na vládu. Objevují se rovněž hlasy o podpoření nezávislosti měnové politiky o nezávislost bankovního dohledu, čímž nebude role centrální banky a její samostatnost ohrožena.

5 Závěr

Tato diplomová práce se orientovala na centrální banky jako jedny z hlavních institucí každého suverénního státu. Mezi základní charakteristiky emisních bank se řadí také jejich nezávislost na politických vlivech. Nárůst nutnosti samostatné instituce řídící peněžní zásobu pro dosažení stanoveného inflačního cíle započal v 80. letech 20. století. Ovšem svůj plný rozmach zaznamenala nezávislost centrálních bank až v 90. letech 20. století, kdy začala být důležitou součástí kvůli nárůstu globalizace a rovněž ji přispěly dobré příklady některých autonomních bank, jako kupříkladu Německé Bundesbanky. Teorie zabývající se nezávislostí emisních bank se však již rozvíjely od 70. let 20. století. O zhruba dvě dekády později byly také vyvinuty první principy měření samostatnosti cedulových bank, na kterých stojí posuzování jejich autonomie na vnějších vlivech dosud. Nezávislost centrálních bank je podstatná pro plnění jejich cílů a přispívá k jejich důvěryhodnosti. Zároveň je propojena s odpovědností a transparentností emisních bank. Autonomie cedulových bank má mnohé členění, ale pro její měření je nejvyužívanější dělení na právní a skutečnou nezávislost.

Cíl této závěrečné práce, kterým bylo zjistit, na jakých teoretických základech stojí nezávislost centrálních bank a jakým způsobem dochází k vyhodnocování jejich samostatnosti spolu se stanovením míry nezávislosti vybraných centrálních bank, byl splněn. Bylo zjištěno, z jakých názorových proudů vycházejí teoretické základy nezávislosti emisních bank, jaký byl vývoj přístupů k nezávislosti, jaké jsou argumenty proti vysoké autonomii centrálních bank, či jaké kritéria jsou využívána k členění samostatnosti. Dále byly stanoveny možné typy měření nezávislosti centrálních bank a to jak právní, tak skutečné míry autonomie. Následně byly prozkoumány míry autonomie zvolených emisních bank, kterými byly Česká národní banka, Národní banka Slovenska, Národní banka Polska, Maďarská národní banka a Německá Bundesbanka. Z vyhodnocených měř nezávislosti těchto cedulových bank, které byly vzájemně srovnány, pak vyplynulo, že se všechny mohou pyšnit vysokou mírou autonomie na politických vlivech, a že se jejich míry samostatnosti téměř neliší.

První úsek závěrečné práce byl věnován základní charakteristice centrálních bank s hlavním zaměřením na jejich nezávislost. Byl nastíněn vývoj centrálních bank, který sahá až do 17. století. Naznačeny byly také důvody jejich zakládání, kterými byly potřeba financování potřeb vlády či panovníka, centralizace emise peněz a sjednocení emisního systému. Mezi základní vymezené charakteristiky cedulových bank patřily emisní monopol

na oběživo, výkon monetární politiky a regulace a dohled nad bankovním systémem. Poté byly probrány funkce cedulových bank dělící se na mikroekonomické a makroekonomické. Pod mikroekonomické úkoly se řadily regulace a dohled nad bankovním systémem, banka státu a bank a reprezentace státu. Makroekonomické úlohy zahrnovaly emisi hotovostních peněz, devizovou činnost a měnovou politiku, která je pro centrální banky nejvýznamnější. Stěžejní náplní prvního oddílu byla nezávislost centrálních bank. Bylo naznačeno, že jejich nezávislost se začala zvyšovat v 90. letech 20. století, kvůli globálním a regionálním faktorům, a že díky tomu má v současnosti většina emisních bank mnohem vyšší míru nezávislosti, než tomu bylo v minulosti. Byla uvedena také základní definice samostatnosti centrální banky. Ta říká, že samostatnost centrální banky znamená nezávislost této instituce na vládě, parlamentu a jiných politických subjektech a je dělena na svobodu samostatně určit cíl měnové politiky a svobodu volby nástrojů při dosahování daných cílů. Rovněž bylo zjištěno, že nezávislost centrální banky úzce souvisí s odpovědností a transparentností této instituce. Následně byly zjištěny teoretické východiska nezávislosti, jež vycházejí z názorů školy veřejné volby, z časové nekonzistence měnové politiky, z nesouladu politického a ekonomického cyklu či monetaristického pravidla hospodářské politiky. Další představení patřilo dělení nezávislosti, kdy nejčastějším je členění na politickou, finančně-hospodářskou, personální, institucionální, organizační a funkční. Pro posouzení samostatnosti se však využívá třídění na právní a skutečnou nezávislost. Na závěr této části byly představeny možnosti měření nezávislosti. K měření právní nezávislosti se využívají indexy, mezi které patří index Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, index Eijffingera a Schalinga a Cukiermanův index. K hodnocení skutečné nezávislosti se pak používají dotazníkové metody, měření míry obratu guvernéra a vyhodnocení tzv. indexem politické zranitelnosti.

Druhá část diplomové práce byla zaměřena na Českou národní banku a její nezávislost. Nejprve byl nastíněn vývoj centrálního bankovníctví na českém území, který se datuje až do 19. století. V období vývoje emisních bank měly nezávislosti různou výši a díky dlouhému fungování rakousko-uherského císařství a socialistického řízení byly převážnou dobu cedulové banky spíše závislou institucí. Následně byla představena Česká národní banka, která vznikla 1. 1. 1993. Byly uvedeny její základní funkce, mezi něž se řadí výkon měnové politiky, zajištění finanční stability, dohled a regulace finančního trhu, emise bankovek a mincí, zajištění platebního styku v zemi, vytváření statistik, ekonomický výzkum a poskytování informací veřejnosti. Blíže bylo nastíněno fungování bankovní rady

jako nejvyššího řídicího orgánu centrální banky. Prostor byl také věnován hlavnímu cíli České národní banky, kterým je péče o cenovou stabilitu. Podstatná část byla věnována nezávislosti České národní banky. Její nezávislost se zakládá na ustanovené samostatnosti její předchůdkyně Státní banky československé. Česká emisní banka se vyznačuje vysokým stupněm samostatnosti na vnějších vlivech, což je důležité pro úspěšnou realizaci měnové politiky a pro plnění hlavního cíle. Tato nezávislost je pak vyvažována informační otevřeností banky, čímž dokáže přesvědčit veřejnost o tom, že její kroky jsou v souladu se zákonem a jejím posláním. Byly také nastíněny typy nezávislosti české emisní banky, mezi které patří samostatnost institucionální, finanční, funkční, rozpočtová a personální. Poté byla nezávislost České národní banky vyhodnocena pomocí indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, indexu Eijffingera a Schalinga a Cukiermanova indexu pro zhodnocení právní míry samostatnosti a pro zjištění skutečné míry nezávislosti byla použita míra obratu guvernéra, jenž byla doplněna o míru obratu premiéra a ministra financí a o politickou zranitelnost. Z indexů pro zjištění právní míry nezávislosti vyplynulo, že Česká národní banka má vysoký stupeň autonomie na politických vlivech a to i při zhodnocení vývoje všech tří indexů. Pouze v jednom případě byla její nezávislost narušena, ale po zásahu Ústavního soudu ji byla její výše autonomie navráćena. Hodnota míry obratu guvernéra, kterou byla vyhodnocena skutečná míra nezávislosti, sice mohla znaćit nižší nezávislost České národní banky, protože byla překročena daná zlomová hranice. To ale bylo ovlivněno působením Josefa Tošovského v přechodné vládě, jeho odstoupením z funkce a také rezignací Zdeňka Tůmy. To také potvrdily míry obratu premiéra a ministra financí spolu se zhodnocením politické zranitelnosti guvernéra, které se neshodovaly s mírou obratu guvernéra a potvrzovaly tak, že česká emisní banka není závislá na politických vlivech. Vyhodnocení míry nezávislosti České národní banky, že má česká centrální banka vysokou míru autonomie na vnějších vlivech, se shodovalo rovněž s výstupy jiných autorů, jako jsou Martinćík, Pospíšil a další.

Ve třetím díle závěrečné práce byly představeny vybrané centrální banky, které byly následně srovnány s Českou národní bankou. Pro tento účel byly zvoleny emisní banky zemí Visegradské čtyřky, které se s Českou republikou integrují v politické rovině a pojí je také historické skutečnosti, a Spolkové republiky Německa, jež byla inspirací pro tvůrce znovu obnovené nezávislé centrální banky v 90. letech v tehdejší Československu, a dále všechny čtyři země jsou stejně jako Česká republika členy Evropské unie a dvě z vybraných zemí již vstoupili do eurozóny, což někdy v budoucnu

čeká i další ze zvolených států. Závěr části patřil současnému pohledu na nezávislost emisních bank. U vybraných emisních bank byly uvedeny základní charakteristiky týkající se jejich založení, fungování, nejvyšších orgánů, hlavního cíle a funkcí cedulových bank. Stěžejní část pak byla věnována nezávislostem těchto centrálních bank, kdy byla vyhodnocena jejich právní a skutečná míra autonomie. Právní míra samostatnosti byla hodnocena třemi indexy a to indexem Grilliho, Masciandara a Tabelliniho, indexem Eijffingera a Schalinga a Cukiermanovým indexem. Indexy u všech emisních bank ukázaly na vysokou míru autonomie na vnějších vlivech. Pro zhodnocení skutečné míry samostatnosti byla využita míra obratu guvernéra. Ta také naznačila, že hodnocené centrální banky mají vysokou míru nezávislosti. Poté došlo ke srovnání aktuální míry nezávislosti České národní banky s vyhodnocenými mírami nezávislosti zvolených cedulových bank. V rámci skutečné míry autonomie, kterou ukazuje míra obratu guvernéra, bylo zjištěno, že Česká národní banka je jedinou srovnávanou centrální bankou, která překročila zlomovou hranici nezávislosti. Ovšem nelze to považovat za výrazný nedostatek kvůli působení jednoho z guvernéřů v přechodné vládě a rovněž kvůli odstoupení dvou guvernéřů před koncem jejich mandátu, protože i v dalších centrálních bankách někteří guvernéři odstoupili ze svých funkcí. Zároveň bylo shledáno, že nejlepší hodnoty v míře obratu guvernéra dosáhla Německá Bundesbanka. V dalším úseku věnovaném právní míře autonomie bylo stanoveno, že se Česká národní banka výrazně neliší od výsledků vybraných emisních bank a dosahuje tak také vysoké míry právní samostatnosti. Hodnota indexu Grilliho, Masciandara a Tabelliniho srovnávaných emisních bank byla zpravidla ovlivněna otázkami měnové stability či bankovního dohledu. Všech pět komparovaných národních bank však dosáhlo vysoké míry samostatnosti bez významných rozdílů ve vyhodnoceních. Ovšem v indexu Eijffingera a Schalinga měla Česká národní banka velmi vysokou míru nezávislosti, protože oproti komparovaným emisním bankám je celá bankovní rada jmenována nezávislá na vládě a získala nejvyšší možné hodnocení. Hodnocení Cukiermanova indexu se mezi zvolenými centrálními bankami lišilo jen v malých záležitostech a byly tak téměř totožné. Výslednou hodnotu ovlivňovaly od stoprocentní hodnoty kupříkladu délka funkčního období guvernéra nebo oblast úvěrování vlády. Nejvyšší hodnotu Cukiermanova indexu získala Maďarská národní banka a to především díky oblasti vztahu centrální banky s vládou. Na závěr byly naznačeny současné pohledy na nezávislost cedulových bank. Bylo naznačeno, že většina současných centrálních bank má vysokou míru nezávislosti na politických vlivech, ale že se stále nalézají hlasy o její snížení. Tyto ohlasy zpravidla sílí v dobách krizí či v případech

nezvyklých kroků ze strany emisních bank. Centrální banky tak musí pro zachování své nezávislosti zvyšovat komunikaci s veřejností a politickými institucemi, posilovat svou kredibilitu a zlepšovat koordinaci měnové politiky s politikou fiskální. Nyní ovlivňuje také nezávislost emisních bank rozšíření jejich mandátu o finanční stabilitu a to proto, že nezávislost přispívá cenové stabilitě, ale finanční pomáhat nemusí.

Jedním z možných hospodářsko-politických doporučení této diplomové práce je apel na zachování vysoké míry nezávislosti emisních bank. A to i přes shledání, že se objevují hlasy odborné i neodborné veřejnosti v čele s Mezinárodním měnovým fondem na snížení jejich autonomií a to převážně kvůli rozšíření jejich mandátu o finanční stabilitu. Naopak by nezávislost centrálních bank měla být v tomto případě rozšířena a tím i podpořena o nezávislost bankovního dohledu a nedostávat se z důvodu nové části mandátu pod větší dohled ze stran vlád. Další návrh lze shledat v podpoře autonomie centrálních bank při využívání svých nástrojů, které využívá k dosažení svých stanovených cílů. Krizové a post-krizové období sice ukázalo vlnu nesouhlasu s nekonvenčními kroky emisních bank, jako bylo například kvantitativní uvolňování. Nicméně takovéto nestandardní nástroje pomáhají centrálním bankám v takovýchto dobách lépe a flexibilněji dosáhnout svých cílů. Je proto nutné zanechat cedulovým bankám nejen autonomii při volbě cílů, ale i při volbě nástrojů k jejich dosažení. Pro centrální banky jako vrcholné představitele monetární politiky je doporučením, aby podporovaly svou nezávislost pomocí zvyšování komunikace s veřejností a to jak odbornou, tak neodbornou. Navíc by měly být co nejvíce transparentní, měly by posilovat svou kredibilitu a snažit se vylepšovat koordinaci kroků monetární politiky s politikou fiskální. I přesto, zde vyvstává také návrh pro mírné snížení nezávislosti, která se projeví především ve vyhodnocovaných indexech. A to v podobě volby bankovní rady, jako tomu bude v České republice, kde by mělo dojít k oddělení pravomoci volby členů bankovní rady mezi více institucí. Tím ale nebude ovlivněn výkon její měnové politiky, jak ukazují příklady srovnávaných emisních bank s Českou národní bankou. Navíc by mohlo být jmenování členů bankovní rady rozděleno do delšího časového období, aby zůstala měnová politika konzistentní.

Seznam použité literatury

BANAIAN, King and William A. LUKSETICH, 2001. *Central Bank Independence, Economic Freedom, and Inflation Rates*. Lake Tahoe: Western Economic Association Intrnational. ISSN 0095-2583.

BLINDER, Alan S., 1998. *Central Banking in Theory and Practice*. Massachusetts: MIT Press. ISBN 0-262-02439-X.

CUKIERMAN, Alex, 1992. *Central Bank Strategy, Credibility, and Independence: Theory and Evidence*. Massachusetts: MIT Press. ISBN 0-262-03198-1.

CUKIERMAN, Alex, 2006. *Central Bank of Chile: Central Bank Independence and Monetary Policymaking Institutions: Past, Present and Future* [online]. Central Bank of Chile [8. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.bcentral.cl/estudios/documentos-trabajo/pdf/dtbc360.pdf>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Bankovní rada – co je bankovní rada* [online]. ČNB [8. 9. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/co_je_br.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Bankovní rada* [online]. ČNB [8. 9. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Členové bankovní rady* [online]. ČNB [8. 9. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/bankovni_rada/clenove_bankovni_rady/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Dohled nad finančním trhem – strategie* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/strategie_dohledu.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Dohled nad finančním trhem* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Finanční stabilita* [online]. ČNB [27. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Guvernér ČNB Zdeněk Tůma rezignuje k 30. 6. 2010* [online]. ČNB [1. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2010/20100415_guvernere_rezignace.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Guvernéri ČNB* [online]. ČNB [1. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.historie.cnb.cz/cs/index.html>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Inflační cíl ČNB* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategie_dokumenty/download/inflacni_cil_cnb_2010.pdf.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Měnová politika – cílování* [online]. ČNB [27. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Měnová politika – nástroje* [online]. ČNB [27. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Měnová politika – úloha* [online]. ČNB [27. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/uloha.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Měnová politika* [online]. ČNB [27. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Měnová politika ČNB* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/menova_politika_cnb.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: O ČNB – poslání* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/poslani.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: O ČNB* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Platební styk* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Platidla* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/platidla/>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Poslání ČNB v dohledu* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/poslani_cnb_dohled_FT.pdf.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Proč je ČNB nezávislá?* [online]. ČNB [6. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/proc_je_cnb_nezavisla.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *ČNB: Proč je ČNB nezávislá?* [online]. ČNB [6. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/faq/proc_je_cnb_nezavisla.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Rezignace J. Tošovského* [online]. ČNB [1. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2000/tz2000_rezignace.html.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Statistika* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/statistika/>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Výzkum* [online]. ČNB [29. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/vyzkum/>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. ČNB: *Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance* [online]. ČNB [26. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/zakony/download/zakon_o_cnb.pdf.

ČIHÁK, Martin, 2000. Panelová diskuze o postavení centrální banky. *Finance a úvěr*. Praha: Univerzita Karlova Praha – Fakulta sociálních věd, 1/2000. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/74_200001mc.pdf.

DANYLENKO, Olena, 2010. *Independence of the Central Bank and Monetary Policy: Implications for the National Bank of Ukraine* [online]. University of Twente [10. 3. 2015]. Dostupné z: http://essay.utwente.nl/60422/1/MA_thesis_O_Danylenko.pdf.

EIJFFINGER, Sylvester and Eric SCHALING, 1993. *Central Bank Independence: Theory and Evidence*. Tilburg: Tilburg University. ISSN 0924-7815.

GRILLI, Vittorio and Donato MASCIANDARO, and TABELLINI, Guido, 1991. *Political and Monetary Institutions and Public Financial Policies in the Industrial Countries* [online]. Wiley-Blackwell: Centre for Economic Policy Research, Center for Economic Studies and Maison des Sciences de l'Homme. [8. 4. 2014] Dostupné z: http://www.statistica.unimib.it/utenti/dallapellegrina/grilli_masciandaro_tabellini_91.pdf.

HOLMAN, Robert, 2000. *Čtyři nebezpečí extrémní autonomie centrální banky*. Publikováno v: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: Sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 80-238-5624-3.

HOLMAN, Robert, 2010. *Makroekonomie. Středně pokročilý kurz*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7179-861-3.

IMF, 2014. *IMF: Monetary Policy in the New Normal* [online]. IMF [24. 3. 2015]. Dostupné z: www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1403.pdf.

JONÁŠ, Jiří, 1999. Centrální banky: nezávislost, odpovědnost, kredibilita. *Finance a úvěr*. Praha: Univerzita Karlova Praha – Fakulta sociálních věd, 9/1999. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2723_199909jj.pdf.

JUREČKA, Václav a kol., 2010. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3258-9.

KLAUS Václav, 2014. *Byla deflace opravdu hrozbou?* Praha: Institut Václava Klause. ISBN 978-80-87806-04-3.

KLAUS, Václav, 2000. *Vraťme debatě o ČNB věcný obsah*. Publikováno v: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: Sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 80-238-5624-3.

KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN, 2006. *Hospodářská politika*. Ostrava: SOKRATES. ISBN 80-86572-37-4.

KNOT, Klaas, 2013. *Central Bank Independence and Unconventional Monetary Policy: Challenges for the ECB* [online]. DNB [10. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.dnb.nl/binaries/Speech%20Klaas%20Knot%20Banco%20de%20M%C3%A9xico_tcm46-298105.pdf.

KOTLÁN, Viktor a Jan FRAIT, 1999. Empirie vztahu mezi mírou nezávislosti centrální banky a výsledky její politiky. *Finance a úvěr*. Praha: Univerzita Karlova Praha – Fakulta sociálních věd, 10/1999. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2785_199910vk.pdf.

KOTLÁN, Viktor a kol., 1999. *Monetární politika*. Ostrava: VŠB-TUO. ISBN 80-7078-675-2.

KŘÍŽ, Karel, 2000. *Česká národní banka na rozcestí*. Publikováno v: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: Sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 80-238-5624-3.

KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ, 2008. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. Praha: Česká národní banka. ISBN 978-80-87225-06-6.

KYDLAND, Finn E. and Edward C. PRESCOTT, 1977. *Rules Rather than Discretion: The Inconsistency of Optimal Plans*. Chicago: The University of Chicago Press.

KYSILKA, Pavel, 2000. *Právní postavení centrální banky*. Publikováno v: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: Sborník textů*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku. ISBN 80-238-5624-3.

LANDOROVÁ Anděla a kol., 2007. *Centrální bankovníctví*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-190-9.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2014. *MNB: Zákon o MND* [online]. MNB [17. 12. 2014]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/A_jegybank/kozerdeku_informaciok/tevekenysegre_mukodesre_adatok/mnbhu_szerv_alaptevekenyseg_hataskor/MNB_tv_EN.pdf.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Cíl monetární politiky* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Monetaris_politika/mnben_monpol_rendszere/mnben_monpol_arstabilitas.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Měnově-politické nástroje* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Monetaris_politika/mnben_jegybanki_eszkozoktar.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Monetární politika* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Monetaris_politika.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Role MNB ve finanční stabilitě* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Penzugyi_stabilitas/the-role-of-the-magyar-nemzeti-bank-in-financial-stability.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Složení bankovní rady MNB* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Monetaris_politika/decision-making/mnben_mttagok_kinevezese.

MAĎARSKÁ NÁRODNÍ BANKA, 2015. *MNB: Zasedání bankovní rady MNB* [online]. MNB [5. 2. 2015]. Dostupné z: http://english.mnb.hu/Monetaris_politika/decision-making.

MARTINČÍK, David, 2006. *Míra nezávislosti ČNB – minulý vývoj a vstup do EMU* [online]. Západočeská univerzita v Plzni [19. 11. 2014]. Dostupné z: http://home.zcu.cz/~martinci/publikace_pdf/FKP06.pdf.

NÁRODNÍ BANKA POLSKA, 2014. *NBP: Zákon o NBP* [online]. NBP [17. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/en/aktyprawne/the_act_on_the_nbp.pdf.

NÁRODNÍ BANKA POLSKA, 2015. *NBP: Funkce centrální banky* [online]. NBP [3. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/funkcje_banku_centralnego.html.

NÁRODNÍ BANKA POLSKA, 2015. *NBP: Měnová politika* [online]. NBP [3. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/polityka_pieniezna.html.

NÁRODNÍ BANKA POLSKA, 2015. *NBP: O NBP* [online]. NBP [3. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/o_nbp.html.

NÁRODNÍ BANKA POLSKA, 2015. *NBP: Orgány NBP* [online]. NBP [3. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/o_nbp/informacje/organy_nbp.html.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2014. *NBS: Zákon o NBS* [online]. NBS [17. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.zbierka.sk/sk/vyhľadavanie?filter_sent=1&_filter_predpis_aspi_id=&q=z%C3%A1kon+o+n%C3%A1rodnej+banke.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: Dohled nad finančním trhem* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: Měnová politika* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: Měnová politika ECB od roku 2009* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-ecb-od-roku-2009>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: Měnová politika NBS do roku 2009* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/menova-politika/menova-politika-nbs-do-roku-2009>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: Nástroje měnové politiky* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/operacie-na-financnych-trhoch/nastroje-menovej-politiky>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: O národní bance – bankovní rada NBS* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke/bankova-rada-nbs>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: O národnej banke – základné informácie* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke/zakladne-informacie>.

NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2015. *NBS: O národnej banke* [online]. NBS [2. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke>.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2014. *DB: Zákon o DB* [online]. DB [17. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Bundesbank/Tasks_and_organisation/bundesbank_act.pdf?__blob=publicationFile.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Bankovní regulace a dohled* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Aufgaben/Bankenaufsicht/Motive_und_Ziele/motive_und_ziele.html.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Činnosti a organizace DB* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Bundesbank/Aufgaben_und_Organisation/Aufgaben/aufgaben.html.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Finanční stabilita* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Redaktion/DE/Standardartikel/Aufgaben/Finanz_und_Waehrungssystem/finanzstabilitaet.html.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Nástroje měnové politiky* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Aufgaben/Geldpolitik/Geldpolitischer_Handlungsrahmen/geldpolitischer_handlungsrahmen.html.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Organizace DB* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Bundesbank/Aufgaben_und_Organisation/Organisation/organisation.html.

NĚMECKÁ BUNDESBANKA, 2015. *DB: Úkoly DB* [online]. DB [4. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.bundesbank.de/Navigation/DE/Bundesbank/bundesbank.html?startpageId=Startseite-DE&startpageAreaId=Navigationsbereich&startpageLinkName=bundesbank+26630>.

PAVLÁT, Vladislav, 2004. *Centrální bankovníctví*. Praha: Vysoká škola finanční a správní. ISBN 80-86754-29-4.

POSPÍŠIL Richard, 2013. *Základy měnové politiky a bankovníctví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-244-3514-5.

- POSPÍŠIL, Jiří, 1996. Inflace a nezávislost centrální banky – máme a můžeme mít nějaké zkušenosti i v ČR? *Finance a úvěr*. Praha: Ministerstvo financí Česká republiky, 7/1996. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/1120_199607jp.pdf.
- REVENDA, Zbyněk, 2011. *Centrální bankovníctví*. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-230-7.
- ROSSI, Salvatore, 2013. *Post-crisis Challenges to Central Bank Independence* [online]. BIS [10. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.bis.org/review/r131125f.pdf>.
- ROSSI, Salvatore, 2014. *Monetary Policy and the Independence of Central Banks: the Experience of the European Central Bank in the Global Crisis* [online]. Banca di Italia [10. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/interventi-direttorio/int-dir-2014/en-Rossi-191114.pdf?language_id=1.
- SANTOMERO, Anthony M. and Steffan VIOTTI, and VREDIN, Anders, 2001. *Challenges for Central Banking*. Massachusetts: Kluwer Academic Publishers. ISBN 978-0-7923-7346-4.
- ŠMÍDKOVÁ, Kateřina a Zdeněk TŮMA, 1999. Soudobé evropské pojetí nezávislosti centrální banky. *Finance a úvěr*. Praha: Univerzita Karlova Praha – Fakulta sociálních věd, 9/1999. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/2722_199909ks.pdf.
- TŮMA, Zdeněk, 1996. ČNB: *Inflace v České republice a nezávislost centrální banky* [online]. ČNB [8. 4. 2014]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/sbor96.pdf.
- TŮMA, Zdeněk, 2004. ČNB: *K nezávislosti centrální banky* [online]. ČNB [6. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_040901_uplne_zneni.html.
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2014. *Vláda ČR: Členové vlády* [online]. Vláda ČR [4. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/vlada/>.
- VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2014. *Vláda ČR: Historie minulých vlád* [online]. Vláda ČR [4. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/historie-18014/>.
- WEIGL, Jiří, 2000. *Koordinace mezi centrální bankou a vládou je potřebná*. Publikováno v: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. *Právní postavení centrální banky*

v demokratickém státě: Sborník textů. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku.
ISBN 80-238-5624-3.

Seznam zkratek

BaFin – Spolkový dozorčí úřad.

BR – bankovní rada.

CB – centrální banka.

CP – cenné papíry.

ČNB – Česká národní banka.

DB – Německá Bundesbanka.

ERM – Mechanismus směnných kurzů.

ES – Eijffinger a Schaling.

Fed – Federální rezervní systém.

GMT – Grilli, Masciandaro, Tabellini.

IMF – Mezinárodní měnový fond.

MNB – Maďarská národní banka.

MP – měnová či monetární politika.

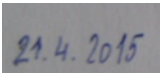
NBP – Národní banka Polska.

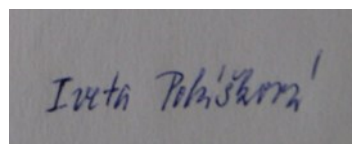
NBS – Národní banka Slovenska.

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečné, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu §12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne .....

.....
Bc. Iveta Polášková

Seznam příloh

Příloha 1 – Indexy k měření právní nezávislosti.

Příloha 2 – Cukiermanův index – rozdělení otázek podle stanové stupnice hodnocení; a Cukiermanův index – výpočet.

Příloha 3 – Vyhodnocení indexu GMT, indexu ES a Cukiermanova indexu pro zákon o České národní bance č. 6/1993 Sb., 442/2000 Sb., 278/2001 Sb., 127/2002 Sb.

Příloha 4 – Míra obratu premiéra a ministra financí v České republice.

Přílohy